

TIJDSCHRIFT

HISTORISCHE KRING BREUKELEN

Themanummer

**Breukelen
en omgeving
van
1000 tot 2000**

Jaargang 14
Nummer 4
December 1999

HISTORISCHE KRING BREUKELLEN

BESTUUR

voorzitter:	A.A. Manten, Oud Aa 37, 3621 LA Breukelen	tel. 0346 262253
vice-voorzitter:	H.J. van Es, Griffenstein 19, 3621 XJ Breukelen	tel. 0346 261988
secretaris:	Mw. C. van Diggelen-Lindhoud, G. van Nijenrodestraat 42, 3621 GL Breukelen	tel. 0346 262951
penningmeester:	B. Barelds, Vrijheidslaan 126, 3621 HK Breukelen	tel. 0346 261779
archivaris/bibliothecaris:	H. van Walderveen, Van Couwenhovenstraat 15, 3621 CC Breukelen	tel. 0346 262413
leden:	J.G. Bokma, Daslook 51, 3621 RR Breukelen	tel. 0346 261120
	Mw. M.W. van Dijk-Witjas, G. van Nijenrodestraat 90, 3621 GM Breukelen	tel. 0346 262578
	Mw. I. Gondrie, Heycoplaan 36, 3621 WT Breukelen	tel. 0346 263625
	Mw. E.H.M. van Schaik-van Kooten, Wagendijk 1A, 3628 EP Kockengen	tel. 0346 241255

TIJDSCHRIFT

Redactie:	Mw. H.A. Manten-Werker, Oud Aa 37, 3621 LA Breukelen	tel. 0346 262253
Coördinatie verspreiding:	C. Stekelenburg, Helmbloem 7, 3621 RZ Breukelen	tel. 0346 261610

DOELSTELLING

De Historische Kring Breukelen houdt zich bezig met de geschiedenis van Breukelen en de omgeving van Breukelen, alsmede met die aspecten van de regionale, vaderlandse en algemene geschiedenis die van belang zijn voor een goed begrip van de geschiedenis van de gemeente Breukelen.

LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE

Gewone leden (inclusief tijdschrift):	f 35,00 / € 16,00
Verdere leden uit zelfde huishouden (zonder tijdschrift):	f 15,00 / € 7,00
Prijs van losse nummers: voor HKB-leden f 10,00 / € 4,50, voor niet-leden f 12,50 / € 5,70	
Eerdere afleveringen van dit tijdschrift zijn nog (beperkt) leverbaar.	
Het lidmaatschap is per kalenderjaar; opzeggen moet vóór 31 december.	

BETALINGEN

De lidmaatschapsbijdrage dient te worden voldaan na ontvangst van de acceptgirokaart.
Bankrekeningnummer: 3106.48.521 (t.n.v. penningmeester van de Historische Kring Breukelen).

KRINGAVOND

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen kerstmis en nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur, in het souterrain van "Boom en Bosch" (gemeentehuis), Markt 13, Breukelen (ingang zuidzijde). Graag een dag tevoren contact opnemen met de archivaris/bibliothecaris indien u archiefstukken of literatuur nodig heeft. Desgewenst adviseren wij u gaarne als u iets op historisch gebied wilt doen. Omgekeerd kunnen wij ook altijd meer hulp gebruiken!

Breukelen en omgeving van 1000 tot 2000

Arie A. Manten

Oud Aa 37, 3621 LA Breukelen

Uw Historische Kring Breukelen is een trendy vereniging. Nu het gonst van eeuw- en millennium-overzichten, willen wij niet achterblijven. Omdat een eeuwwisseling tien keer zo vaak voorkomt als een millenniumwisseling, ging onze voorkeur uit naar iets wat aandacht geeft aan het tijdvak van 1000 tot en met 1999, de reeks van eeuwen waarvan het getal met een 1 begint.

We beperken ons daarbij in hoofdzaak tot het territoir van de Gemeente Breukelen anno 1999 en Breukeleveen (dat gedurende 989 van de hier bestreken 1000 jaren nauw met Breukelen verbonden was).

De hanteerbaarste manier om 1000 jaar plaatselijke geschiedenis in een kort bestek samen te vatten, bleek die van een jaartallenlijst te zijn.

De opzet was daarbij niet om zoveel mogelijk jaartallen op een rij te zetten. Ter wille van een betere leesbaarheid zijn vervolgebeurtenissen vaak toegevoegd aan het jaartal van de aanvangsactiviteit. Zo konden een soort mini-verhaaltjes ontstaan. Willekeurig gekozen voorbeelden vindt u onder 1511, 1609, 1672 (Rampjaar), 1697, 1723, 1798, 1816, 1836, 1875 (Loswal), 1886, 1913 en 1963.

Evenmin is gestreefd naar volledigheid. Dat zou de lijst te lang en ook saaier hebben gemaakt (en bovendien: we weten bij de HKB nog lang niet zoveel als we wel graag zouden willen). De nadruk lag op het verschaffen van een algemene indruk van wat zich in 1000 jaar in Breukelen, Nieuwer Ter Aa, Kockengen, Breukeleveen en het bijbehorende buitengebied heeft afgespeeld.

De jaartallenlijst toont een dominantie van de 19de en 20ste eeuw. Dat komt beslist niet alleen omdat we naar verhouding over die twee eeuwen het best zijn geïnformeerd. In een ander verband heb ik eerder al vastgesteld dat na acht eeuwen met een geleidelijke toeneming in de bebouwing en activiteiten, de ontwikkelingen in de 19de en 20ste eeuw een aanzienlijke versnelling ondergingen. In deze twee eeuwen veranderde er ongeveer net zoveel als in de acht eeuwen daaraan voorafgaande en in de 20ste eeuw dubbel zoveel als in 19de eeuw.

Uiteraard heb ik bij het samenstellen van dit overzicht uitvoerig gebruik gemaakt van de informatie die in 14 jaargangen van het Tijdschrift Historische Kring Breukelen bijeen is gebracht. Om tot een evenwichtig overzicht te komen, is echter ook een grote verscheidenheid aan andere bronnen geraadpleegd.

Gaat u mee naar het vertrekpunt van ons overzicht ?

Toen het jaar 1000 begon, leefde de in ons gebied aanwezige bevolking nog steeds op de oeverwallen van de Vecht en de Aa. Daarop lagen twee nog vrij kleine nederzettingen, het Ronde Dorp van Breukelen (toen nog Attingahem geheten) en Ter Aa, waarin de meeste mensen uit veiligheidsoverwegingen bij elkaar waren gaan wonen. De naam Ronde Dorp wijst er op dat het lag op een lage, door mensenhanden opgeworpen woerd of terp. Achter de rivierzones lagen uitgestrekte veenwildernissen waarin de mens slechts met moeite of zelfs helemaal niet door kon dringen. Breukeleveen bestond al wel als naam, maar nog niet als woongebied. Voor Kockengen moest zelfs de naam nog worden bedacht.

Sedert een kleine drie eeuwen was de bevolking in ons gebied, die nog een sterk Fries karakter had, toen al bekend met het christelijke geloof. Voor haar levensonderhoud was ze vooral aangewezen op de akkerbouw en veehouderij.

De samenleving had toen al enige eeuwen een feodaal karakter. Verreweg de meeste boeren waren geen eigenaren van hun grond, maar hadden die in leen van een grootgrootbezitter aan wie ze betalingen in natura en diensten verschuldigd waren.

De belangrijkste grootgrondbezitter woonde op de vronhoeve De Poel, aan de Kerkvaart, tegenover de Sint-Pieterskerk. Die vronhoeve was een grote, in zekere mate verdedigbare herenboerderij. De heer van De Poel had ook de bestuursmacht over het Breukelse gebied.

Kastelen waren er nog niet. De boerderijen, de vronhoeve, zelfs de kerk, alles was van hout en andere plaatselijk aanwezige materialen opgetrokken.

De verbindingen met de buitenwereld liepen vooral over water, hoofdzakelijk via de Vecht en de Aa. De Aa ontstond als een grote bocht in de Vecht. Zij was toen veel belangrijker dan het deel van de Vecht vanaf de Danne stroomafwaarts tot ongeveer de noordgrens van de parochie Breukelen. Vanaf daar gingen Aa en Vecht weer samen. Alle waterlopen waren onbedijkt.

Sedert 956 maakte ons gebied deel uit van het wereldlijk bestuursgebied van de bisschop van Utrecht. Hij stond in dit opzicht onder de keizer van het Duitse Rijk.

Met dit beknopte beeld van de situatie in het jaar 1000 in gedachten kunt u nu beginnen aan een geschiedkundige reis door de volgende 1000 jaar. Ik hoop dat de bladzijden die volgen u veel leesplezier zullen bezorgen.

- ca. 1000 De veenwildernis Oukoop is al min of meer in agrarisch gebied omgezet, maar de boeren zijn er nog niet gaan wonen. De ontginners waren vermoedelijk boeren uit de omgeving van Loenersloot. Pas als de grondgebruikers zich in de loop van de 11de eeuw in Oukoop vestigen, wordt door dit gebied heen de Oukoper Dijk aangelegd.
- 1006 Schepen van krijgslustige Vikingen, sinds enige generaties niet meer in onze streken gezien, varen nog eenmaal de Vecht, Oude Rijn en Rijn op. Vooral Tiel en Utrecht worden geteisterd.
- ca. 1010 Het eerste deel van de venen in Oud Aa wordt ontgonnen; met steeds vermoedelijk een tussentijd van zo'n 20 jaar volgen nog een tweede en een derde deel. Het initiatief tot deze ontginningen ligt bij de heer/grootgrondbezitter van de Breukelse vronhoeve (hof) De Poel.
- ca. 1020 Ontginning van het moeras Otterspoorbroek, waar dan 22 hoeven worden ingericht (zie verder ca. 1130). Hier is eveneens de heer van de vronhoeve De Poel de stimulator.
- 1047 Graaf Dirk VI van Holland komt met andere vorsten in opstand tegen de keizer van het Duitse Rijk, die ook het oppergezag heeft over onze Lage Landen. Bernold, bisschop van Utrecht, en twee andere kerkvorsten brengen een leger op de been en verslaan in naam van de keizer in 1049 de opstandelingen.
- 1048 Inwijding van de Sint-Pieterskerk in Utrecht en oprichting van het Kapittel van Sint-Pieter, dat een belangrijke rol zal gaan spelen in de geschiedenis van vooral het Breukelse gebied ten oosten van de Vecht (zie 1123, 1140, 1180).
- ca. 1060 Begin van de tweede fase van de veenontginningen ten westen van de Vecht (Kortrijk) en de Aa (Noordeinde van Portengen). Vermoedelijk kwam de stimulans nog steeds van de vronhoeve De Poel, waar binnen afzienbare tijd behalve de erfzoon nog een tweede zoon aan een goede bestaansbasis moest worden geholpen. Deze ontginningen zullen tot één gerechtsheerlijkheid gaan behoren, welke bekend raakt als het Ruwielsgerecht (zie ook 1100). De boeren voor dit nieuwe land worden elders aangeworven en worden eigenaar van de door hen in cultuur gebrachte hoeve. Het tot stand komen van steeds meer boerderijen in het veengebied ondermijnt het feodale (leenrechtelijke) stelsel op het oude (klei)land.
- 1064 In een oorkonde uit dit jaar (en eveneens in een oorkonde uit 1088) wordt een Gerard of Gerhard genoemd, die aanvoerder is van een legereenheid en een trouw dienaar van de bisschop van Utrecht. Mogelijk is deze dienstman of ministeriaal de stamvader van het geslacht Van der Aa. Het Huis Ter Aa is vermoedelijk omstreeks 1050 als een houten burcht gebouwd, op bisschoppelijk initiatief.
- ca. 1065 Ten zuiden van Portengen-Noordeinde komt een ontginningseenheid van 94 morgen (ca. 80 hectare) tot stand, die verder naar het zuiden reikt dan de aangrenzende gebieden Oud Aa en Spengen. Het wordt opgedeeld in slechts vier hofsteden. Dit Portengen-Van den Poelgerecht moet vermoedelijk een bijdrage leveren aan de voedselvoorziening voor de Breukelse vronhoeve De Poel. Later staat het bekend als Portengen-Nijenrodesgerecht, -Dinckelsgerecht, -Heycopsgerecht, -Piecksgerecht, -Lettesgerecht, -De Marezgerecht en (tussen 1815 en 1857) Gemeente Portengen.
- ca. 1070 Tegen de zuidgrens van Kortrijk wordt de kleine ontginningseenheid Vijfhoeven gerealiseerd. Het is een zelfstandige gerechtsheerlijkheid. Korte tijd daarna volgt Gieltjesdorp.
- ca. 1080 In de stad Utrecht wordt het Kapittel van Sint-Marie gesticht (zie verder 1160, 1351, 1470, 1660), dat verbonden is aan de kerk van Sint-Marie.
- ca. 1090 Voor een jongere zoon van de heer van de vronhoeve De Poel wordt op de oostelijke oever van de rivier de Aa een houten kasteel gebouwd, dat - afgeleid van een oude Friese veldnaam - Ruwiel gaat heten. De bewoners noemen zich al spoedig het geslacht Van Ruwiel. Zij willen graag over eigen grond van kasteel Ruwiel naar het, aan het kasteel toebedeelde, Ruwielsgerecht kunnen komen. Daarom staat men op de vronhoeve een landcorridor over de westelijke oever van de Aa en een smalle strook langs de Boterwal aan de heer van Ruwiel af (zie verder 1227).
- ca. 1100 Het Ronde Dorp van Breukelen is aan de landzijde geheel omgeven door een dijk.
• De bisschop van Utrecht stelt voor het kerkelijk bewind aartsdiakonaten in. De Vechtstreek krijgt de proost van het Kapittel van Oudmunster als aartsdiaken (een soort assistent-bisschop). Dat kapittel, het vroegere Bonifatiuskapittel, toont een voorkeur voor gebieden waar ooit Bonifatius heeft gewerkt. Na enige tijd wordt het aartsdiakonaat opgedeeld in dekanaten, waarbij de parochie Breukelen in het dekanaat Iuxta Vechtam (Langs de Vecht) wordt geplaatst.
- 1105-1122 In verscheidene documenten wordt Galo, die tot het geslacht Van der Aa behoort, genoemd als schout van de stad Utrecht. De Van der Aa's zijn zeer gezien.
- ca. 1115 Het Zuideinde van Portengen wordt ontgonnen. Meingotus, die Domproost in Utrecht was tussen 1118 en 1131, schenkt ergens binnen die periode een al in bedrijf zijnde boerenhoeve in Portengen-Zuideinde aan het Kapittel van Oudmunster.

ca. 1123 De bisschop van Utrecht voert een ingrijpende bestuurlijke reorganisatie door in het gebied van en rond Breukelen, waarbij de positie van de eigengereide heer op de Breukelse vronhoeve De Poel (en daarmee ook die van zijn leenheer Van Dolre) aanzienlijk wordt ingeperkt. Het Ronde Dorp van Breukelen blijft als een kleine gerechtsheerlijkheid in bezit van Van Dolre, met Van den Poel als zijn vaste leenman. Het gebied langs de westelijke Vechtoever ten noorden, westen en zuiden van Het Ronde Dorp wordt het Breukelen-Bisschopsgerecht. Otterspoorbroek, Oud Aa en Portengen-Van den Poelgerecht blijven van Van Dolre/Van den Poel. Het oeverwalgebied aan de oostkant van de Vecht komt als het Breukelen-Proostdijgerecht aan de proost van het Kapittel van Sint-Pieter te Utrecht. Het Huis Ruwiel en het Ruwielsgerecht worden in dat jaar of niet lang daarna bisschoppelijke leengoederen.

1127-1139 Alfer, uit het geslacht Van der Aa, wordt in de archieven genoemd als schout van Utrecht.

ca. 1130 Aan de noordkant van het gebied van de parochie Breukelen wordt een dam met sluis dwars door de Vecht gelegd. Aan weerszijden heeft de dam verlengingen landinwaarts. De dam is bedoeld om in de stad Utrecht het risico van overstroming te verminderen, veroorzaakt door water dat bij springtij vanaf de Zuiderzee de Vecht opgestuwd wordt. Omdat de dam een belangrijke barrière vormt in het landschap, worden de zuidwestgrens van het Breukelen-Proostdijgerecht, de grenzen van het gebiedsdeel Otterspoor en de zuidgrens van Otterspoorbroek circa 650 meter naar het zuiden verlegd. Dam en sluis krijgen de naam Otterspoordam en -sluis. Bij de dam ontstaat een overslagstation voor de internationale Utrechtse scheepvaart. Deze werkgelegenheid leidt tot de nederzetting Otterspoor. Om het hele woon- en werkgebied rond de Otterspoordam binnen één bestuursgebied te houden, wordt het gebied Otterspoor, op de westelijke oever van de Vecht, toegevoegd aan het ten oosten van de Vecht gelegen Breukelen-Proostdijgerecht (zie verder 1437).

1133 Oudste vermelding van de benedictinessenabdij Sint-Steven te Oudwijk bij Utrecht. In de loop der hieropvolgende eeuwen worden ook verschillende adellijke vrouwen uit onze omgeving non in dit klooster en krijgt het ook hier verspreid grondbezit.

ca. 1135 Laag-Nieuwkoop (Nijkoop) wordt in agrarisch gebruik genomen.

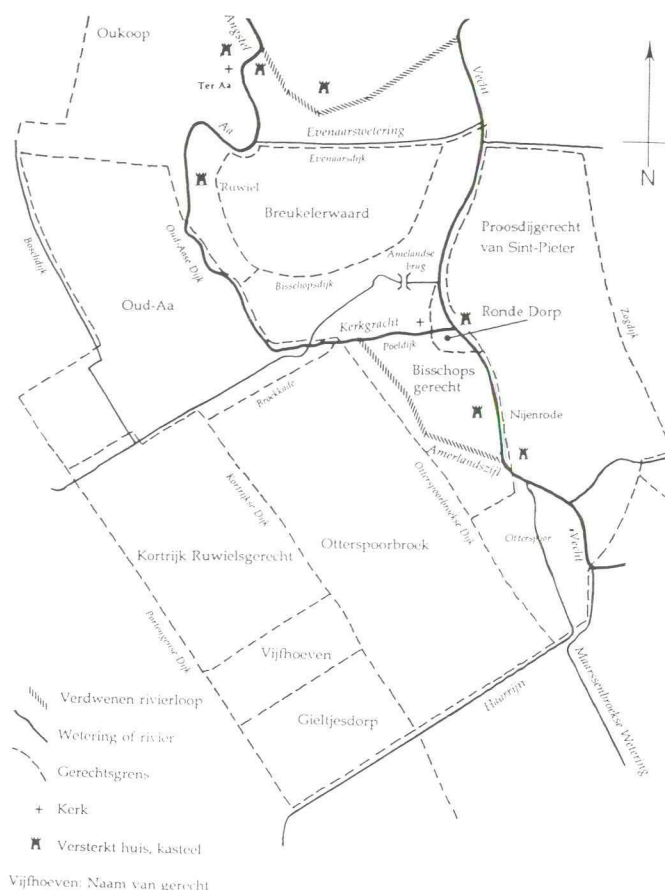
1138 De Utrechtse bisschop Andreas van Cuyk geeft aan zijn getrouwen die bij de Aa wonen toestemming een eigen kerk te bouwen. Bij de nieuwe parochie Ter Aa worden, behalve de gerechtsheerlijkheid Ter Aa, ook Demmerik en het Ruwielsgerecht ingedeeld (maar met uitzondering van kasteel Ruwiel en zijn bewoners, die bij de parochie Breukelen blijven).

1139 Bisschop Andreas van Cuyk wijst, in het bijzijn van gezanten van de Duitse koning Koenraad, vonnis in een geschil tussen proost en Kapittel van Sint-Pieter te Utrecht en Dirk Gijsbertsz, heer van de vronhoeve De Poel te Breukelen, over de aanspraken op tienden bij Otterspoor en Breukelen (Broclede). Tweederde deel van de omstrede tienden wordt toegewezen aan het kapittel, éénderde aan Dirk Gijsbertsz.

ca. 1140? De bisschop van Utrecht verlegt geleidelijk zijn gunsten van de kapittelproosten (zie bijvoorbeeld Breukelen-Proostdijgerecht, ca. 1123) naar de voltallige kapittels. Het Breukele-veen, nog volledig wildernis, wordt toebedeeld aan het Kapittel van Sint-Pieter te Utrecht.

1147-1155 Werner, uit het geslacht Van der Aa, is schout van de stad Utrecht.

ca. 1150 Het gebied van Kockengen wordt in cultuur gebracht door Franstalige ontginners, die hun nieuwe woongebied naar een oud en wijd verbreid verhaal *le Pays de Cockagne* (het Land

De gerechtsheerlijkheden nabij Vecht en Aa in de Late Middeleeuwen.

- van Kokanje, Luilekkerland) noemen. Vermoedelijk is een bisschoppelijk dienstman (ministeriaal) belast met het toezicht op deze immigranten, mogelijk een jongere zoon uit het geslacht Van Woerden die kort daarop heer wordt van De Haar. De ontginning Kockengen is dan 24 hoeven groot.
- 1157-1165 Gerard van der Aa is schout van de stad Utrecht. In 1165-1178 vervult Elias van der Aa dat schoutenamtb.
- ca. 1160 Het lage deel van het riviereiland de Breukelerwaard, bestaande uit komklei, wordt in agrarisch gebruik genomen. Bestuurlijk wordt het de gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard, naar de eigenaar ook wel het gerecht van het Kapittel van Sint-Marie genoemd (zie ca. 1080); de hogere delen van de Breukelerwaard blijven ondergebracht in het Bisschopsgericht.
- 1170 Een enorme stormvloed maakt het Almere tot Zuiderzee en stuwt het water van de Vecht zo hoog op dat deze zelfs in de omgeving van de stad Utrecht buiten haar oevers treedt.
- 1174 Elias van der Aa wordt *villicus* (hofmeier) van het Huis Ter Aa genoemd.
- ca. 1180 Begin van de eerste fase van de veenontginningen in het Breukeleveen (zie ca. 1140), vanaf de Zogdijk (Scheendijk) tot de Oude Wegh (waar tegenwoordig de Kalverstraat ligt). Bij de voltooiing, vermoedelijk kort na 1210, zijn 24 hoeven van elk circa 15 hectare aangelegd. In een oorkonde uit 1215 bevestigt paus Innocentius III dat het Kapittel van Sint-Pieter tiendrechten bezit in de parochie Breukelen.
- ca. 1190 Het bij de veenontginningen overgebleven restgebied Spengen wordt in cultuur gebracht. Vanuit kasteel Ruwiel (zie ca. 1090) wordt aan de Kromme Angstel kasteel Anxtel gesticht. De familie die er gaat wonen, noemt zich al spoedig Van Anxtel of Van (den) Anxter; zij voert een wapen gelijk aan dat van Ruwiel, maar met een barensteel. Tot dusver is het niet gelukt vast te stellen waar dit kasteel, dat geen lang leven beschoren is geweest, heeft gestaan.
- 1200 Tot in dit jaar is Dirk van der Aa korte tijd schout van de stad Utrecht.
- ca. 1200 De ontginningswerken vanuit het Sticht Utrecht en die vanuit Holland ontmoeten elkaar aan het riviertje de Mije. In conflicten tussen bisschop en graaf in 1202 en 1204 is de Mije grenslijn. De laatste Stichtse ontginningen - Kamerik-Mijzijde en Zegvelderbroek - kunnen pas daarna worden voltooid.
- Vermoedelijk bestaat het kasteel Aastein, ten oosten van het dorp Ter Aa, reeds als een houten kasteel, dat in de loop van de 13de eeuw vervangen wordt door een stenen huis.
- 1203 In de Loonse Oorlog, een strijd om de opvolging in Holland, slaagt de bisschop van Utrecht er niet in neutraal te blijven. Kennemers vallen het Sticht binnen en varen over de Vecht tot aan Breukelen, dat zij in brand steken.
- 1217 Begin van de Vijfde Kruistocht. Aan boord van een van de schepen die de Noord-Nederlandse havens verlaten op weg naar het Midden-Oosten bevinden zich de broers Gijsbert en Gerard, zonen van ridder Arnold Loef, heer van Ruwiel.
- 1221 Dit is een lang jaar, van meer dan 15 maanden. Vanaf de tijd van keizer Karel de Grote liet men in het aartsbisdom Keulen en het daaronder vallende bisdom Utrecht het jaar beginnen met de eerste kerstdag, maar vanaf 1222 vangt het jaar aan met de eerste paasdag.
- 1227 Slag bij Ane tussen een leger van Otto van Lippe, bisschop van Utrecht, en opstandige Drenten onder aanvoering van Rudolf II van Coevorden. In de gevechten sneuvelt de bisschop, samen met verscheidene van zijn dienstmannen, waaronder Gerard van Dolre, Arnold Loef van Ruwiel en Everard van Montfoort. Op kasteel Ruwiel wordt Arnold Loef opgevolgd door zijn zoon Gijsbert (I). Hij vervangt al spoedig, op basis van een door de bisschop in 1226 afgegeven toestemming, het oorspronkelijke houten slot door een uit baksteen opgetrokken kasteel.
- ca. 1241 Gijsbert I van Ruwiel treedt, met toestemming van zijn vrouw Goede, als ridderbroeder toe tot de Ridderlijke Duitse Orde. Deze in 1189 in het Heilige Land opgerichte geestelijke ridderorde had sinds 1232 ook een convent nabij de stad Utrecht.
- 1245 Bij Utrecht ontstaat het cisterciënzerinnenklooster Mariëndaal. De "vrouwen van den Daal" bouwen ook in ons gebied een verspreid grondbezit op.
- ca. 1255 Voor een jongere zoon van Gijsbrecht van den Poel, die resideert op de vronhoeve De Poel, is een Villa gebouwd aan de Vechtzijde van de Klapstraat (Herenstraat). De bezittingen van de vronhoeve worden verdeeld. Bij De Poel blijven onder meer de gerechtsheerlijkheid het Ronde Dorp van Breukelen en een aantal hofsteden aldaar, en het gerecht van Otterspoorbroek. De heer op de nieuwe Villa krijgt onder andere de gerechtsheerlijkheid Oud Aa, 20 hofsteden binnen Breukelen en de tienden van Otterspoorbroek.
- ca. 1260 Gerard Splinter van Ruwiel, jongere broer van Gijsbert II heer van Ruwiel, sticht kasteel Nijenrode (zie verder ca. 1297).
- 1278 Ridder Bartold Radinc schenkt 42 morgen land, gelegen in Vijfhoeven in de parochie Breukelen, aan het Duitse Huis bij Utrecht, bij gelegenheid van zijn intreden als broeder van de Duitse Orde. De bezitsoverdracht vindt plaats binnen het Breukelen-Bisschopsgericht,

- in het bijzijn van de elect-bisschop Jan van Nassau, de schout van het Bisschopsgerecht, ridder Gerard van Voorne, en de pastoor van Breukelen, Arnold geheten (zie verder 1284).
- ca. 1280 Een telg uit het geslacht Van Loenersloot sticht kasteel Oudaen.
- 1281 Hendrik de Rover van Montfoort, zoon van Roelof de Rover en Odilia van Randerode van Montfoort, wordt erkend als burggraaf van Montfoort en heer van het Kockengen-Montfoortsgerecht.
- 1282 In dit jaar en in 1286 wordt Herman van der Aa genoemd als heer van Ter Aa ("Hermannis duxis de A"). Na hem is het goed Ter Aa in het bezit van (vermoedelijk) zijn zoon Gijsbrecht van der Aa, die in 1306 overlijdt.
- 1284 Ook de twee zonen van Bartold Radinc, Walter en Bartholomeus, en zijn vrouw gaan wonen in het Duitse Huis bij Utrecht. Bovenop dat wat ridder Bartold in 1278 al aan de Duitse Orde heeft geschonken, doneren zij de tienden en de rechtsmacht in Vijfhoeven, die zij als leengoed bezitten, en nog diverse andere goederen aldaar die hun vrij eigendom zijn. Tevens nog een grote verscheidenheid aan bezittingen die elders zijn gelegen (zie verder 1476 en 1829).
- 1285 Op aandrang van de Hollandse graaf Floris V wordt de Hollandse IJssel bij Hoppenesse op Stichts territorium afgedamd. Vanaf die tijd is er sprake van de Lekdijk Boven- en Benedendams. Kockengen-Montfoortsgerecht, Kockengen-de Haargerecht, Kockengen-Rusken van Linschotengerecht, Kockengen Jan van Linschotengerecht, Spengen en Laag-Nieuwkoop moeten meebetalen voor de dam bij Hoppenesse.
- 1296 De Hollandse graaf Floris V wordt vermoord. Bij de reactie daarop van Hollandse zijde worden onder meer de bezittingen van Gijsbrecht van Amstel door Holland geconfisqueerd. Eerder had Gijsbrecht bij Floris dertig borgen moeten stellen. Een van hen was Amelis I van Amstel van Mijnden, heer van Mijnden en de beide Loosdrechten. Diens bezittingen worden nu ook Hollands. De grens tussen het Sticht Utrecht en Holland komt langs het noorden van Breukeleveen, Breukelen-Proostdij en Ter Aa te lopen.
- ca. 1297 Gerard Splinter van Ruwiel wordt als heer van Nijenrode opgevolgd door zijn zoon Gijsbrecht (I), die zich niet meer Van Ruwiel noemt, maar Van Nijenrode.
- ca. 1300 Kasteel Gunterstein wordt gesticht, vermoedelijk door Gijsbrecht Gunter en zijn vrouw Hillebond van Rijn.
- 1301 Willem Berthout van Mechelen, bisschop van Utrecht, probeert de aan Holland verloren gegane Amstelse goederen terug te veroveren. Kasteel Nijenrode, dat met Holland meevecht, wordt zwaar beschadigd.
- 1303 Voor het eerst wordt morgengeld geheven, een belasting op grondbezit.
- 1305 Vlamingen, door Zeeuwen gesteund, zijn strijdend ver naar het noorden doorgedrongen. Ze nemen ook kasteel Nijenrode in, dat nog niet afdoende is hersteld van de schade uit 1301.
- ca. 1310? Nu de Hollands-Stichtse grens langs Ter Aa loopt, krijgt een telg uit het geslacht Van der Aa van de bisschop toestemming aan de overkant van de rivier de Aa, ten noorden van de kerk, een nieuw kasteel te bouwen, dat het Huis Over de Aa genoemd wordt. Als ruim een eeuw later, in het begin van de 15de eeuw, Jan van Clarenburg of Clarenborch, zoon van Gerritje van der Aa en Johan van Clarenborch, kasteelheer wordt, verandert de naam van het huis in Clarenburg. (Zie ook 1672.)
- 1311 Dit is een heel kort jaar. De jaartelling volgens de paasstijl (zie 1221) beviel niet goed, omdat Pasen geen vaste datum heeft. Daarom gaat het Sticht Utrecht met ingang van 25 december 1311 weer terug naar de kerststijl. In Holland doet men dat niet. De grens met Holland ligt op verschillende plaatsen dichtbij (Loosdrecht, Loenen-Cronenburghs, Teckop); gedurende ruim twee-en-een-halve eeuw leeft men aan weerszijden van de grens enige maanden per jaar in verschillende jaren.
- ca. 1320 Kockengen wordt een afzonderlijke parochie en mag een eigen kerk bouwen.
- 1323 Als gevolg van herhaalde problemen met de Lekdijk wordt het Grootwaterschap van Woerden (opnieuw?) ingesteld. Hieronder vallen ook Laag-Nieuwkoop en Kockengen.
- 1325 Frederick I Uten Hamme is vermoedelijk al in dit jaar heer van de gerechtsheerlijkheid het Zuideinde van Portengen.
- ca. 1325 Het Leenhof van Dolre wordt een onderdeel van het Leenhof van Vianen, inbegrepen veel goederen in Breukelen; daarvan zijn de gerechtsheerlijkheden Ronde Dorp van Breukelen, Otterspoorbroek, Oud Aa en Portengen-Van den Poel (later Portengen-Heycopsgerecht) de belangrijkste.
- ca. 1330? De vroomhoeve De Poel komt door vererving aan het geslacht Van Rijn. Geruime tijd later komt ook de Villa aan de Klapstraat (zie ca. 1255) aan (een andere tak van) die familie.
- 1333 Het Huis Ten Goye en alles wat daarbij hoort wordt tot een leen van de graaf van Holland gemaakt. Een van de bezittingen van het Leenhof van Goye is de gerechtsheerlijkheid Laag-Nieuwkoop.

- ca. 1340 In het Breukeleveen is een tweede ontginningsfase op gang gekomen. Deze betreft het gebied tussen de Oude Wegh langs de Middelweteringe (de huidige Kalverstraat) en de (Oude) Lodijk (thans Herenweg).
- 1346 De leiders van de partij der Gunterlingen, waaronder Gijsbrecht Gunter en Herman van Rijn worden als te pro-Hollands beschouwd en uit de stad Utrecht verbannen.
- ca. 1347 Gijsbert IV van Ruwiel sterft kinderloos en wordt opgevolgd door Amelis II van Mijnden, zoon van Wouter van Mijnden en Geertruid van Ruwiel (dochter van Gijsbert II van Ruwiel).
- Ten zuiden van de Vaart, nabij de uitmonding in de Vecht, wordt het stenen Huis Rietveld gebouwd voor een bastaardtak van het geslacht Van Nijenrode die zich al spoedig naar zijn huis Van Rietveld gaat noemen. Thans ligt daar de hofstede Het Kraayenest.
- 1348 Amelis II van Mijnden en Ruwiel is zowel leenman van de graaf van Holland als van de bisschop van Utrecht. Als er krijgshandelingen optreden tussen Holland en Utrecht moet hij kiezen waar zijn eerste loyaliteit ligt. Hij trekt op als "Capiteyn van de Hollanders".
- De zware epidemie van builenpest die Europa teistert, de Zwarte Dood, bereikt onze streek.
- 1350 Op 23 mei komt de Kabeljauwse Verbondsakte tot stand. De Hoeken sluiten zich op 5 september 1350 aaneen in een verbond. Op 19 november 1350 treedt Gijsbrecht II van Nijenrode schriftelijk toe tot het Kabeljauwse verbond. Een burgeroorlog staat op uitbreken.
- 1351 Gijsbrecht II van Nijenrode wordt kasteelheer. Vermoedelijk kort daarna trouwt hij met Margriete van Rijn, erfdochter van de vronhoefve De Poel en alles wat daaraan behoort. De bezittingen van De Poel worden toegevoegd aan die van Nijenrode. De vronhoefve is zijn belangrijke rol in het bestuur over Breukelen hierna blijvend kwijt.
- Gijsbrecht II van Nijenrode pacht van het Kapittel van Sint-Marie het gerecht, de tijsn en de tienden van de gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard. Hoewel bepaald wordt dat het hier een strikt persoonlijke zaak betreft en bij het overlijden van Gijsbrecht zijn erfgenamen geen aanspraken mogen ontlenen aan deze overeenkomst, wordt in 1392 Gijsbrechts zoon Johan de volgende pachter. In 1418 zijn Gijsbrecht van Nijenrode van Velsen en De Poel en Hendrik van Rijn samen pachters.
- 1352 Kasteel Ruwiel ondergaat, na langdurige belegering, een zware bestraffing door bisschop Jan van Arkel, vermoedelijk wegens de keus die in 1348 werd gemaakt, ook al is Amelis in 1351 overleden en opgevolgd door zijn zoon Wouter II van Mijnden en Ruwiel.
- 1355 Wouter II van Mijnden en Ruwiel is baljuw van Gooiland geworden en weigert met zijn krijgers op te komen als de bisschop van Utrecht hem bij Woudenberg nodig heeft. Aanleiding voor een nieuwe bisschoppelijke straf oefening tegen Ruwiel.
- Gijsbrecht II van Nijenrode, Hollands leenman en Kabeljauwsgezind, trekt op tegen het Stichtse Bunschoten, waar 70 man worden gedood.
- 1356 Gijsbrecht II trekt met Hollandse troepen uit Naarden op tegen Soest, dat in de as wordt gelegd. In een daaropvolgend gevecht met een leger van de maarschalk van Eemland, raakt Gijsbrecht zwaar gewond. Zijn soldaten maken van hun pieken een draagbaar en weten Gijsbrecht daarop veilig binnen Naarden terug te brengen, waar hij voorspoedig herstelt.
- Hertog Willem bevestigt aan Gijsbrecht van Nijenrode, baljuw van Kennemerland en Westfriesland, dat hij hem nog een som geld schuldig is wegens de legering van krijgslieden op Nijenrode op Willems bevel. (Het document hierover bevindt zich in het gemeente-archief van Alkmaar!)

Jachtpartij met valken en honden, omstreeks 1340.

- 1359 De Kabeljauwsgezinde heer van Nijenrode Gijsbrecht II wordt door de in 1357 aan het bewind gekomen Hoeksgezinde Albrecht van Beieren, ruwaard (regent) van Holland en leenheer van Nijenrode, veroordeeld tot het maken van een pelgrimsreis naar het Heilige Land. Gijsbrecht vertrekt in 1360, bezoekt onder meer het Heilig Graf bij Jeruzalem en het Catharinaklooster in de Sinai, en is heel vroeg in 1362 weer op Nijenrode terug.
- 1360-1361 Weer een pestepidemie. Hetzelfde is het geval in 1368-1369, 1381-1383 en 1399-1400.
- 1375 In ruil voor een belastingheffing geeft de bisschop aan de standen (geestelijkheid, ridderschap en steden) de zogenaamde Landbrief, die sindsdien geldt als de "grondwet" van het Nedersticht (de provincie Utrecht). De al enige tijd plaatsvindende Statenvergaderingen krijgen hiermee een officiële basis.
- Het Kapittel van Sint-Pieter verpacht gerecht, tijs en tienden van Breukeleveen voor 10 jaar aan Wouter van Mijnden, gerechtsheer van Mijnden en de beide Loosdrechten en heer van Ruwiel. Wouter moest daarbij aan het kapittel beloven dat hij zijn volle medewerking zal verlenen bij het vaststellen van een correcte scheidslijn in de venen tussen Breukeleveen en Ter Sype (Nieuw-Loosdrecht) (zie ook 1393).
- 1378 De Utrechtse bisschop Arnoud van Hoom brengt een bezoek van een week (10-17 augustus) aan de parochie Breukelen, waar (om onbekende reden) de kerk opnieuw moet worden gewijd.
- 1380 Kasteel Nijenrode wordt tevergeefs belegerd door Utrechtse burgers en boogschutters.
- ca. 1380 In de parochie Breukelen wordt een Onze Lieve Vrouwe Broederschap opgericht. Het is in hoofdzaak een bid-vereniging met veel aandacht voor het opdragen van requiemmissen voor de overledenen. Ook doet ze aan onderling hulpbetoon. In de kerk van Breukelen heeft de broederschap een eigen altaar en vicaris (kapelaan). Op 24 juni (de dag van de heilige Johannes de Doper) organiseert ze een grote processie. In de parochies Kockengen en Ter Aa komen eveneens Onze Lieve Vrouwe Broederschappen tot stand. Na de Reformatie worden ze opgeheven (zie 1580 en 1618).
- 1381 De zoon en kleinzoon van Gijsbrecht Gunter, beiden ook Gijsbrecht geheten, sneuvelen, in Hollandse krijgsdienst, voor Gent. Petronella Gijsbertsdochter Gunter erft kasteel Gunterstein. Kort na 1386 wordt het echter bezit van Splinter van Loenersloot, van wie het in 1396 overerft op zijn dochter Elsabee (zie 1418).
- 1384 De verstandhouding tussen de Hoeksgezinde Wouter II van Mijnden en Ruwiel en de Kabeljauwsgezinde Gijsbrecht II van Nijenrode is soms zo slecht dat er lokale oorlogjes uitbreken. De graaf van Holland wenst een dergelijke onrust niet. In 1384 wordt met een officiële brief vrede gesloten tussen die twee en hun verwanten en vrienden. De graaf bepaalt dat als het opnieuw tot een conflict komt, de beide kasteelheren dat maar moeten uitvechten in een persoonlijk duel.
- 1385 De bisschop van Utrecht geeft toestemming tot het graven van de Heycop of Lange Vliet vanuit het gebied Heycop, ten zuidwesten van de stad Utrecht, tot in de Vecht benedenstrooms van Breukelen. Hij regelt ook het tracé en de grondverwerving.
- ca. 1390 Het Regthuys van Breukelen wordt gesticht, op initiatief van Gijsbrecht II van Nijenrode, wiens bastaarddochter Trijsaan van Nijenrode en haar echtgenoot Arend van Obbuieren de eerste bewoners worden. Vanaf het begin is het een combinatie van lokaal bestuurscentrum en waardshuis. Na Trijsaan komt Gijsbert Gijsbertsz van Suydlaer in het Regthuys, wiens dochter trouwt met Frederick Willemsz van Oukoop. De familie Van Oukoop houdt het vrij lang in bezit.
- 1392 Het Leenhof van Goye (zie 1333) gaat op in het Leenhof van Vianen. De gerechtsheerlijkheid Laag-Nieuwkoop blijkt dan in leen te zijn uitgegeven aan Johan (Jan) van Renesse. Deze wordt in 1420, respectievelijk 1460, opgevolgd door personen die als de oude en de jonge Jan van Renesse van Rijnauwen te boek staan.
- Gijsbrecht, jongere zoon van Gijsbrecht II van Nijenrode en Margriete van Rijn (zie 1351) trouwt met Margaretha van Mijnden en Ruwiel. Bij die gelegenheid krijgt deze Gijsbrecht behalve het huis te Velsen ook de oude hofstede De Poel, maar zonder de vele rechten en bezittingen die daar voorheen aan verbonden waren. Hij is voortaan Gijsbrecht van Nijenrode van Velsen en De Poel.
 - Bij Utrecht wordt het kartuizerklooster Sint-Salvator (Nieuwlicht) gesticht, dat in de loop der tijd ook grondbezitter wordt in Breukelen en Nieuwer Ter Aa.
- 1393 De bisschop van Utrecht treedt krachtig op tegen Loosdrechters die in het Breukeleveen turf afgraven. Het geschil wordt door hun gerechtsheer, Wouter van Mijnden en Ruwiel, voor hertog Albrecht van Beieren, graaf van Holland, gebracht, die een viermanschap instelt om de kwestie op te lossen (zie verder 1404).
- 1398 De graaf van Holland stemt op 22 mei in met de aanleg van de Bijleveld om de afwatering van polders ten zuiden van de Oude Rijn (nu Leidsche Rijn) en ten westen van de Meern-

- dijk bij De Meern te verbeteren. Hij stelt de voorwaarde dat op deze waterweg geen ander Utrechts water geloosd mag worden, tenzij onvermijdelijk (zie ook 1414 en 1646).
- 1404 Er komt een ra- of grensscheiding tot stand tussen Breukeleveen en Loosdrecht. Van Loosdrechtse zijde heeft men kans gezien het verdere verloop van de grens, vanaf de Nieuwe Lodijk (een later in de Breukeleveense Plas verdwenen weg) naar het oosten, wat in hun voordeel om te buigen. Het tracé tussen Oude en Nieuwe Lodijk lag al vast, wat doet vermoeden dat de derde fase in de ontginning van het Breukeleveen al ver gevorderd of voltooid was.
- 1408 De oudste bewaard gebleven vermelding van een vicarie ter ere van Maria (Onze Lieve Vrouwe) in de kerk van Breukelen. Deze zal op een onbekende, eerdere datum gesticht zijn door de Onze Lieve Vrouwe Broederschap (zie ca. 1380).
- 1409 Een zware stormvloed leidt tot zeer hoog water op de Vecht.
- 1414 Kockengen en Spengen krijgen toestemming om na het graven van de Bijleveld (zie 1398) hun overtollige water daarop te gaan lozen. De bisschop van Utrecht verleent dan zijn medewerking aan de aanleg van die watergang en geeft de schouwbrief voor de Bijleveld af.
- 1418 Gunterstein wordt, vermoedelijk in het kader van een losgeldtransactie, bezit van de Hoeksgezinde Hugo de Bloot, want het jaar daarvoor is de Kabeljauwsgezinde Willem van Isendoorn (echtgenoot van Elsabee Splintersdochter van Loenersloot, eigenaresse van Gunterstein) bij gevechtshandelingen in Gorinchem gevangen genomen (zie ook 1429).
- 1426 In de strijd om de bezetting van de Utrechtse bisschopszetel, tussen Zweder van Kuilenburg (gesteund door Gelre en Holland) en Rudolf van Diepholt, winnen de strijders van Rudolf een gevecht dat wordt gevoerd langs de Vecht tussen Breukelen en Loenen. Verscheidene karren vol krijgsgevangenen worden vanhier afgevoerd naar de stad Utrecht, twee in Breukelen gevangen genomen voormannen uit het kamp van Zweder worden in Utrecht opgehangen, 17 gesneuvelden worden uit de Vecht opgehaald.
- 1427-1428 Filips de Goede van Bourgondië legt een Hollands leger ten noorden van de Weersloot, de grens tussen Breukeleveen (Utrecht) en Loosdrecht (Holland). De heer van Nijenrode weet voor de inwoners van Breukeleveen veiligheid van lijf en goederen te verzekeren.
- 1429 Doordat het huwelijk van Zweder van Loenersloot van Oudaen en Udele Gijsbertsdochter van Ruwiel kinderloos is gebleven, en hij het Sticht Utrecht moet verlaten, gaat kasteel Oudaen aan de Vecht over in het bezit van Dirk Taets van Oudaen, zoon van Zweders zuster Alijt van Loenersloot van Oudaen en Ernst Taets. Deze bezat vanaf zijn huwelijk in 1395 al het Utrechtse stadskasteel Oudaen. De verbanning van Zweder houdt verband met de doodslag op Johan van de Haar. In 1450 gaan het Breukelse en het Utrechtse Oudaen over naar Dirks dochter Cornelia Taets van Oudaen. Dirk sterft een mysterieuze dood na een steenworp tegen zijn hoofd.
- Elsabee van Loenersloot verkoopt samen met haar man Willem van IJzendoorn en hun zoon Jacob de gerechtsheerlijkheid Loenersloot-Oukoop-Ter Aa met toebehoren aan Boudewijn van Zwieten (zie verder 1490).
- 1434 Gijsbrecht III van Nijenrode krijgt in ruil voor een lening kasteel Amerongen in pand, maar met recht van "wederinlossing" door de eigenaar Gerrit van Cuylenburch.
- 1437 In een brief van de "ecclesien", ridderschap en stad van Utrecht wordt bepaald dat iets stroomafwaarts voorbij Nigtevecht een nieuwe dam met sluis in de Vecht zal worden gelegd: de Hinderdam. Daardoor wordt de Otterspoordam met -sluis aan de noordkant van Breukelen (zie 1130) overbodig en opgeruimd. Als gevolg daarvan verdwijnt de werkgelegenheid uit de nederzetting Otterspoor, waardoor vrij snel eveneens een eind komt aan het hele dorp. De overeenkomst bepaalt tevens dat, om ten algemenen nutte de Vecht "van Broekleder bruggen tot der stad van Utrecht" beter te kunnen benutten, op de oostoever een aaneengesloten weg of kade zal worden aangelegd. Ook moet er voor worden gezorgd dat de Vecht schoon is en vrij van obstakels. Namens de ridderschap zijn hierbij onder meer partij Gijsbrecht (III) en Johan van Nijenrode en Loef van Ruwiel.
- 1440 Het Hoogheemraadschap van Zeeburg en Diemerdijk wordt opgericht, waaraan ook diverse Breukelse gerechtsheerlijkheden moeten meebetalen. Er wordt een college ingesteld die tweemaal per jaar schouw moet houden; daarvan maakt ook een vertegenwoordiger ("waersman") uit Breukelen deel uit (zie ook 1702).

Brievenbezorger met lans (houtsnede, 1530).

- Joost Gijsbertsdr van de Haar, vrouwe van De Haar, wordt beleend met de gerechtsheerlijkheden Kockengen-De Haar en Spengen. Zij is getrouwd met Dirk van Zuylen. Zo doet het geslacht Van Zuylen van de Haar zijn intrede in de Kockengense geschiedenis.
- 1444 Op 1 september ruilt Otto Snaaf zijn landgoed Bolenstein in Maarssen met Splinter van Nijenrode en verhuist hij naar de Snaafburch. Als in 1594 Engelbert Botter van Snellenberch, zoon uit het tweede huwelijk van Adriana van Nijenrode, Bolenstein erft, komt er een eind aan de band tussen dat huis en het geslacht Van Nijenrode.
- ca. 1445 Een Sint-Antoniushuisje (wegkapel) is gebouwd in de zuidoosthoek van het Ronde Dorp van Breukelen, ongeveer daar waar de Vechtdijk of Heerenwagenweg weer dicht bij de Vecht komt te lopen. Het initiatief kwam hoogstwaarschijnlijk van Gijsbrecht III van Nijenrode, die evenals verscheidene van zijn familieleden lid was van een "wilde" (= niet door het moederklooster der Antonianen in Saint-Antoine goedgekeurde) orde van Sint-Antonius, gesticht door hertog Albrecht van Beieren.
- 1447 De stenen kamer (rechthuis) in het noordwesten van de Breukelerwaard raakt uit handen van het geslacht Van Ruwiel en wordt bezit van Hubert van Pallaes en zijn erfgenamen.
- ca. 1448 Terwille van de scheepvaart tussen Utrecht en Amsterdam wordt een kanaal gegraven tussen de Vecht en de Kromme Angstel, met nabij de Vecht een eenvoudig sluisje. Dit kanaal wordt de Rechte Angstel, de Nieuwe Vaart of - meest gebruikelijk - Nieuwe Wetering genoemd. Aan deze "Nije Sluse" ontleent Nieuwersluis zijn naam.
- 1449 Filips van Bourgondië, graaf van Holland, heeft in Loosdrecht en Muyevelt last van veensaters (illegale veenaafgravers voor turfproductie) uit Westbroek, Tienhoven, Maarssen, Breukeleveen en Breukelen. Op 1 augustus geeft hij zijn deurwaarder Jan van den Cruyce opdracht de mensen aldaar te sommeren hiermee op te houden en de schade te vergoeden. De pastoor van Breukelen weigert de boodschap van de deurwaarder aan zijn parochianen voor te lezen omdat hij vindt dat het hun niet aangaat. De deurwaarder rapporteert na afloop dat zijn missie geheel mislukt is.
- 1452 De dam die bij de stenen kamer Galgweert (vrijwel zeker het gezamenlijke rechthuis van Oud Aa en Otterspoorbroek) in de rivier de Aa ligt, om te voorkomen dat Heycopwater via de Aa naar Holland stroomt, wordt vervangen door een dam in de Aa nabij Nieuwer Ter Aa.
- Herberen van Mijnden, zoon van Amelis van Mijnden van Ruwiel, krijgt een positie als kanunnik van het Domkapittel in Utrecht, met een vaste prebende (uitkering voor het vervullen van die functie), omdat zijn vader belooft het kapittel met raad en daad bij te staan in alle zaken, en dan met name tegen de eisen van bisschop Rudolf van Diepholt, die op dat moment in een heftig conflict met de kapittels gewikkeld is. Inkomen en macht overschaduwden godsdienstige drijfveren.
- 1455 Per oorkonde wordt de Breukelevers vrij gedetailleerd verteld hoe ze dat jaar een verlenging van de Weersloot moeten graven, vanaf het noordeind van de Nieuwe Lodijk (zie 1404) tot circa 800 meter ten oosten daarvan. Dit houdt verband met de uitvoering van de vierde fase in de ontginning van het Breukeleveen. Alvorens die kan worden voltooid, moet echter ook nog overeenstemming worden bereikt met Tienhoven (zie 1458).
- 1458 Breukeleveen en Tienhoven besluiten tot een minnelijke oplossing van een grensgeschildoor het aanvaarden van de voorstellen van een arbitragecommissie. Breukeleveen komt er goed van af en krijgt er nu ongeveer zoveel land bij als in 1404 aan Loosdrecht is afgestaan.
- 1459 Jacob de Coster moet vijf stuivers morgengeld (zie 1303) betalen voor de Vrijthoff (het terrein rond de ingang van de dorpskerk) te Breukelen.
- 1460 Breukeleveen koopt de Weere, het riviertje dat de noordgrens vormt van Breukelen-Proostdij. Met de combinatie Weersloot + Weere heeft Breukeleveen nu een geheel eigen verbinding over water met de Vecht. (Zie ook 1461.)
- ca. 1460 De Sint-Anna Broederschap van Breukelen komt tot stand. Ze heeft een religieus en een sociaal karakter (bevorderen van vrede en vriendschap onder haar leden; zielenmissen voor overledenen). De broederschap zorgt voor het vicariaat van het Sint-Anna-altaar in de kerk van Breukelen, dat wordt bekostigd uit de opbrengsten van een perceel land (de Sint-Anna-akker) tussen de Vecht en de Vechtdijk (thans Straatweg) en land aan de Kortrijkse Kade. Op de naamdag van de heilige Anna wordt door alle leden tezamen gebeden, gezongen en gefeest. De broederschap blijft bestaan tot aan de Reformatie. (Zie ook ca. 1500.)
- 1461 Breukeleveen verkoopt zijn zuidelijke grenswetering, de Vaart, aan Tienhoven dat tot nu toe geen eigen rechtstreekse verbinding met de Vecht had. Zo wordt deze de Tienhovense Vaart. Bij de verkoop wordt onder meer afgesproken dat Tienhoven een nieuwe sluis zal bouwen in de monding van de Vaart en een nieuwe brug over de Vaart zal leggen in de "heerstraten", waarmee de weg langs de Vecht zal zijn bedoeld (zie 1437). De brug moet zo hoog zijn dat met turf geladen schouwen er onderdoor kunnen varen en zo breed dat wagens er overheen kunnen rijden.

- 1463 Gijsbrecht III van Nijenrode en zijn vrouw Alienora van Borselen schenken een torenklok aan de Breukelse Sint-Pieterskerk. De klok is gegoten door Steven Butendic, die zijn naam vermeldde in het randschrift, waarin ook de namen van de schenkers zijn opgenomen. De klok draagt de naam Sint-Pieter, net als de kerk zelf.
- 1467 Gijsbrecht III van Nijenrode en zijn echtgenote Alienora van Borselen laten aan de Breukelse dorpskerk de Nijenrodekapel bouwen, die wordt gewijd aan Johannes de Evangelist en Sinte-Barbara. In een akte van 10 augustus 1467 staat te lezen dat Gijsbrecht en Alienora in dat jaar aan de kerk een nieuw oxaal hebben geschonken (een scheidingswand tussen het koor waar het hoogaltaar staat en het schip van de kerk waar de gelovigen zitten), alsmede een akker land en een jaarlijkse rente van drie gulden bestemd voor de pastoor en de kapelaan, onder de voorwaarde dat elk van deze twee wekelijks een mis zal zingen of lezen op het altaar van hun kapel.
- 1468 In een vergadering in het kapittelhuis van Sint-Pieter te Utrecht besluit het kapittel (dat bezitter is van de gerechtsheerlijkheid Breukeleveen), tezamen met de grondeigenaren en ingezetenen van Breukeleveen, dat er een bruikbare verdeling van het nog niet ontgonnen land in de oostelijke punt van Breukeleveen moet komen.
- 1470 Hubert van Pallaes pacht de tienden van de gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard van het Kapittel van Sint-Marie. Onduidelijk is of het gerecht aan iemand anders is verpacht, dan wel of het kapittel zelf een schout heeft aangesteld. Afgesproken wordt dat de door Van Pallaes te betalen pachtprijs zal worden verdubbeld als er een watermolen wordt gebouwd. Van bemaling verwacht men dus een aanzienlijke verhoging van de agrarische opbrengst.
- ca. 1470 In Breukeleveen zijn heemraden aangesteld, die zonodig sluizen en bruggen mogen laten aanleggen; de kosten worden evenredig aan hun bezit over de landeigenaren omgeslagen.
- 1474 Gijsbrecht III van Nijenrode koopt van Otto Hermansz van Rijn de gerechtsheerlijkheid Oud Aa, 20 hofsteden in Breukelen en diverse andere goederen en rechten, alsmede de Villa aan de Vechtzijde van de Klapstraat (Herenstraat). Daarmee komen de goederen die tot omstreeks 1255 bij de vronhoeve De Poel hoorden weer in één hand: die van de heer van Nijenrode. De Villa geeft Gijsbrecht als woning in gebruik aan Geertruid Dorland (dochter van Gijsbrecht Dorland, een bastaardzoon van Gijsbrecht II van Nijenrode).
- 1476 De laatste Jan van Renesse van Rijnauwen die leenman was van de gerechtsheerlijkheid Laag-Nieuwkoop (zie 1392), wordt als zodanig opgevolgd door Frederick VI Uten Hamme, die op kasteel Den Ham (Vleuten) woont. De band tussen het geslacht Uten Hamme en Laag-Nieuwkoop blijft in stand tot circa 1727. De kleine heerlijkheid Vijfhoeven gaat eveneens over van deze Jan van Renesse naar Frederick VI Uten Hamme (zie verder 1530).
- 1480 De pastoor van Breukelen krijgt van hogerhand een lijst van personen die geëxcommuniceerd zijn. Tevens moet hij een lijst indienen van parochianen die nagelaten hebben ten minste één keer per jaar aan de eucharistie deel te nemen.
- 1481 Jan III van Montfoort maakt zich meester van de stad Utrecht. Daarmee begint de Stichtse Burgeroorlog. Het begin van de tegenstellingen lag al in 1456, toen de Kabeljauwsgezinde David van Bourgondië de Utrechtse bisschopszetel innam die daarvóór gewoonlijk door een Hoeksgezinde bisschop werd bezet. De vernieuwingspolitiek van de bisschop ontmoette toenemend verzet van de conservatieve Hoeken. Hun onbetwiste leider wordt Jan, burggraaf van Montfoort en heer van het Kockengen-Montfoortsgerecht. De bisschop heeft Frederick VI Uten Hamme, maarschalk van het Nedersticht en heer van Portengen (Zuid-einde) en (vanaf 1476) Laag-Nieuwkoop, aan zijn zijde, alsmede Gijsbrecht III van Nijenrode. Kasteel Nijenrode wordt al spoedig door Utrechtse strijders ingenomen, geplunderd en in brand gestoken. Het dorp Breukelen krijgt het zwaar te verduren. Jan van Montfoort weet, als hij in de zomer met een legertje Kockengen aandoet, dat dorp voor plundering te behoeden. Vanuit het Hollandse Woerden wordt een verrassingsaanval uitgevoerd op het kasteel van de Hoeksgezinde heer van Ruwiel. Het slot Ruwiel wordt ingenomen en verbrand. In november valt Kockengen toch nog ten prooi aan een rooftocht door soldaten van Van Montfoort, die na een overwinning bij Vreeswijk onder zijn controle uit zijn geraakt.
- 1482 Bij een gewapende actie in februari, door aanhangers van Jan van Montfoort tegen het provisorisch herstelde kasteel Nijenrode, wordt maarschalk Frederick Uten Hamme gevangengenomen. Hij belandt in een Utrechtse gevangenis. Op 2 april wordt hij in die stad in het openbaar onthoofd. Holland helpt bisschop David. Kockengen wordt op 15 en 16 juli opnieuw geplunderd, ditmaal door soldaten van de Hollandse stadhouder Joost van Lalaing.
- 1483 In de nazomer komt een eind aan de Stichtse Burgeroorlog. Jan van Montfoort en zijn medestanders zijn verslagen. Toch krijgt hij de burcht Montfoort, die hij tijdens de oorlog was kwijtgeraakt, terug en blijft hij heer van het Kockengen-Montfoortsgerecht. Wel moet hij duchtig meebetalen aan een oorlogsschatting die aan Utrecht wordt opgelegd.
- 1484 Door het huwelijk van Agnes van der Aa met Gerrit van Renesse wordt op het Huis Ter Aa

- en in de bijbehorende gerechtsheerlijkheid het oude geslacht Van der Aa opgevolgd door Van Renesse van der Aa.
- 1490 Anthonis I, de oudste broer van Wouter III van Mijnden en Ruwel, die al heer is van Cronenburgh, koopt kasteel Loenersloot en de gerechtsheerlijkheid Loenersloot-Oukoop-Ter Aa er bij. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Amelis V. Die schenkt Loenersloot en de bijbehorende heerlijkheid in 1516 aan zijn broer Jacob, die getrouwd is met Johanna van Nijenrode. Vijf generaties lang blijft dit bezit in handen van hun nakomelingen. De laatste is Maria Johanna van Amstel van Mijnden, die in 1651 vrouwe van Loenersloot wordt. Zij is getrouwd met Pieter Reinier van Stepradt tot Doddendael en Duistervoorde. Hun nakomelingen verkopen dit bezit.
- ca. 1490 • Bouw van de eerste wipwatermolens voor Kockengen en Spengen.
- 1491 • In Breukelen wordt aan de Vecht ten zuiden van de Danne een brouwerij gesticht.
- 1491 • Voor de gerechtsheerlijkheid Otterspoorbroek wordt een schouwbrief vastgesteld. De grondeigenaren in dit gebied besluiten samen met die in het ten westen van de Vecht gelegen deel van het Breukelen-Proostdijgerecht en enkele eigenaren uit het Breukelen-Bisschops-gerecht tot de bouw van een windwatermolen. Er zullen drie heemraden zijn, jaarlijks uit de landeigenaren te kiezen (één uit de in het gebied woonachtigen en twee uit de daarbuiten wonenden), die door de schout zullen worden beëdigd.
- 1494 De Breukelevenaers worden verplicht al hun turfuitvoer via de Weersloot en Weersluis te laten plaatsvinden, zodat de belastingcontroleurs er beter toezicht op kunnen houden. Hoe lang en hoe degelijk zij zich daaraan hebben gehouden, is niet na te gaan.
- 1498 In de gerechtsheerlijkheid Breukeleveen mag het Kapittel van Sint-Pieter met goedvinden van de bisschop van Utrecht het schepenrecht invoeren. Tot dusver gold het burenrrecht, waaraan elke volwassen man met eigen, vrij grondbezit verplicht was deel te nemen. Doordat een toenemend aantal landbezitters niet meer in het gebied woonachtig is, werd dat steeds moeilijker, waardoor nogal eens bijeengeroepen burenervergaderingen verdaagd moesten worden. De burenen waren bovendien niet beëdigd, waardoor zich bij herhaling onregelmatigheden voordeden. Het schepenrecht, met vijf beëdigde leden die periodiek worden vervangen, ondervangt veel van de problemen.
- Tegelijkertijd worden de twee polders die men geruime tijd in Breukeleveen heeft onderscheiden, met de Middellemeent (thans grens Vijfde/Vierde Plas) als grens, tot één waterschap verenigd. De schouw zal voortaan worden uitgevoerd door schout en schepenen plus een van de heren van het Kapittel en een van de in de stad Utrecht woonachtige landeigenaren.
- ca. 1500 • De gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard krijgt een wipwatermolen (zie ca. 1160 en 1470).
- In de kerk van Kockengen wordt een zandstenen votiefreliëf van Sint-Anna-te-Drieën geplaatst. Dat toont Anna, gezeten op een grote zetel, haar dochter Maria terzijde gezeten op een bank en het kind Jezus op Maria's schoot.
- 1504 Willem Turck, drost van Goch, wonend op kasteel Roosendaal bij Arnhem, ontvoert met geweld de beide nog minderjarige dochters van wijlen Jan III van Nijenrode. Hij is een ver familielid van de Van Nijenrodes en ongetwijfeld goed op de hoogte van het omvangrijke bezit van zijn achterchternichtjes. Nadat hij heeft vastgesteld dat Josina van Nijenrode de erfdochter is, trouwt hij met haar en wordt haar zuster Johanna vrijgelaten (zie verder 1537).
- 1508 • Karel van Gelre, in oorlog gewikkeld met Maximiliaan van Habsburg, verovert Gunterstein omdat de bezitter van Gunterstein, Hendrik de bastaard van Nijenrode, Habsburgse troepen op zijn kasteel had toegelaten. Als de Geldersen daarna Gunterstein weer ontruimen, maakt Hendrik het huis neutraal.
- Splinter van Nijenrode, neef van Dirk van Zwieten, wordt tweede bevelhebber bij de verdediging van kasteel Loenersloot. De

Schrijvende monnik (houtsnede uit een boek over de heilige Birgitta, 1492).

- manschap uit de gebiedsdelen Oukoop en Ter Aa van de gerechtsheerlijkheid Loenersloot-Oukoop-Ter Aa moet daarbij helpen maar doet dat niet.
- 1510 Nabij Nijenrode, aan de Vecht, komt een korenmolen van het type standerdmolen in bedrijf, ter vervanging van de Breukelse korenmolen die aan de Danne heeft gestaan.
- 1511 Nadat Utrechters in 1508 al de slotvoogd ("kastelein") van Gunterstein gevangen hadden genomen vanwege de Habsburgse gezindheid van Hendrik bastaard van Nijenrode, nemen Utrechtse krijgslieden in 1511 Gunterstein in. Ze breken het kasteel af en gebruiken de stenen voor de herbouw van de door de heer van IJsselstein verwoeste Bemuurde Weerd te Utrecht. In 1518 laat Gijsbrecht van Nijenrode Gunterstein herbouwen, maar in een andere vorm, namelijk met drie torens (waarvan één een ingangspoortoren is) en een voorburcht.
- 1520 In de dorpskerk van Kockengen wordt een grote luidklok geplaatst. Deze klok wordt in 1790 vergoten bij Petit in Aarle-Rixtel, doch in 1942 door de bezettende macht naar Duitsland vervoerd en gesmolten. Een nieuwe grote klok wordt (weer door Petit en Fritsen in Aarle-Rixtel) gegoten in 1948. In 1767 krijgt de kerk ook nog een tweede, kleinere klok; die hangt thans in het torenportaal (zie ook 1975).
- 1522 Elisabeth Uten Hamme, zuster van Frederick IX Uten Hamme heer van Portengen-Zuideinde en Laag-Nieuwkoop, laat zich schaken door Jan van Wanrooy, de boswachter van Den Ham, en trouwt met hem. Doordat in 1552 Frederick IX kinderloos overlijdt, volgt Elisabeth hem op. Zijzelf en haar nakomelingen blijven de naam Uten Hamme voeren.
- 1523 Op Driekoningenavond vindt de grootste en meest vernielende doorbraak van de Lekdijk plaats die ooit West-Utrecht heeft geteisterd. Het water dringt naar het noorden door tot dicht bij Amsterdam.
- 1528 Einde van het tijdvak waarin de bisschoppen van Utrecht ook wereldlijke vorsten waren. Hendrik van Beieren, bisschop van Utrecht, draagt zijn wereldlijke macht over aan Karel V van Habsburg, keizer van het Heilige Rooms-Duitse Rijk, die koning van Utrecht wordt. Het Breukelen-Bisschopsgerecht wordt hierdoor het Koninklijke (of Keizerlijke) Majesteitsgerecht, maar houdt dezelfde schout (Herman Frederiksz). Herberen van Amstel van Mijnden van Ruwiel maakt deze machtswisseling van nabij mee. Holland en Utrecht zijn nu bestuurlijk in één hand, wat definitief een eind maakt aan de militaire functie van de versterkte huizen in ons gebied.
- 1530 Keizer Karel V geeft toestemming het Zuideinde van Portengen, Laag-Nieuwkoop, Vijfhoeven en een huis in Gerverskop te verenigen in een vergrote gerechtsheerlijkheid Laag-Nieuwkoop. Het burenrrecht, dat in de oude heerlijkheden gold, wordt gelijktijdig vervangen door een gerecht met een schout en vijf schepenen, die steeds voor 2 jaar zitting hebben

Houtsnede uit 1531, de tijd van de strijd tussen de rooms-katholieke moederkerk en de protestanten. Keizer Karel V ontvangt van God het zwaard om tegen de vijanden van God op te treden. Rechts boven reikt de hand van God het zwaard aan, omringd door de tekst uit 2 Makkabeeën 15: Ontvang het heilige zwaard als geschenk van God, waarmee gij de tegenstanders van mijn volk zult neerwerpen. Rond Karel V staan de woorden: Geef mij Heer moed tegen Uw vijanden. Links boven het wapen van Karel V met de keizerskroon, de Duitse rijksadelaar en de zuilen van Hercules (zie ook dit tijdschrift, jaargang 1998, blz. 225 - 226).

- (zie over de beide bestuursstelsels ook 1498).
- 1532 In de gerechtsheerlijkheid Loenersloot-Oukoop-Ter Aa wordt met goedvinden van keizer Karel V eveneens het burenenrecht (zie ook 1530) vervangen door het schepenenrecht, met vijf schepenen, waarvan het ene jaar twee en het andere jaar drie aftreden.
- 1533 Een Amsterdams burgemeester komt met een delegatie naar Kockengen om na te gaan of men vandaar water kan gaan invoeren, omdat het oppervlaktewater binnen Amsterdam te vervuild is om nog als drinkwater en als grondstof voor de bierbrouwerij te worden gebruikt. Later wordt gekozen voor water uit Abcoude en nog weer later voor water dat met speciale waterschepen uit de Vecht wordt gehaald. In 1811 is het Vechtwater benedenstrooms van Vreeland kwalitatief al niet meer goed genoeg. In 1850 krijgt Amsterdam een duinwaterleiding.
- Op verzoek van Willem Turck, heer van Nijenrode, voegt koning/keizer Karel V de gerechtsheerlijkheden het Ronde Dorp van Breukelen, Oud Aa en Otterspoorbroek (die alle drie de heer van Nijenrode als gerechtsheer hebben) samen tot het Breukelen-Nijenrodesgerecht, dat voortaan "ongescheyden geregeert" zal worden. Tegelijkertijd mag in deze nieuwe gerechtsheerlijkheid het schepenenrecht (zie ook 1498) van kracht worden.
- 1534 Gijsbert Jansz vestigt in het door hem van Nijenrode in leen verkregen huis aan de oostzijde van de Dannestraat, tussen Danne en Brugsteeg, een bakkerij. Hij wordt daar opgevolgd door Brons Gijsbertsz, die in 1545 het zuidelijkste deel van zijn perceel (hoek Dannestraat-Danne) afstaat aan zijn zwager Cornelis Jansz, die in 1551 het hele perceel tussen Brugsteeg en Danne in bezit krijgt.
- Lijsbeth Jansdr, kleindochter van Hendrik de bastaard van Nijenrode en woonachtig in het zuidoosten van de Klapstraat (Herenstraat), trouwt met Reyer Jansz, die "speldemaecker" is. Blijkbaar is er in Breukelen en omgeving voldoende markt voor zo'n juwelier.
 - Keizer Karel V voegt De Haar, Kockengen en Spengen samen tot één gerechtsheerlijkheid. Maar de inwoners van Kockengen en Spengen voelen er niets voor om voortaan voor allerlei zaken naar het rechthuis in De Haar te moeten gaan, en protesteren. In 1535 wordt de samenvoeging daarom weer ongedaan gemaakt.
- 1535 Keizer Karel V geeft zowel Kockengen als Spengen toestemming om over te gaan naar het schepenenrecht, ieder afzonderlijk voor zijn eigen gebied.
- ca. 1535 De Reformatie groeit in omvang. In het westen van het Sticht Utrecht weten vooral de Wederdopers aanhang te verwerven. Daarnaast zijn er gematigder protestanten. Herberen van Amstel van Mijnden van Ruwiel maakt gewag van kettervervolgingen. Mannen worden onthoofd of verbrand, vrouwen in de nacht in het Utrechtse raadhuis in wijnpijpen (= lange, smalle vaten) verdronken.
- 1536 De Staten van Utrecht bepalen dat de eigenaar van een ridderhofstad "van de regte Ridder-schap zijn moet". Het huis moet, om als ridderhofstad te worden erkend, versterkt en verdedigbaar zijn, met slotgracht en ophaalbrug, en militaire waarde hebben. In onze omgeving worden de huizen Ter Aa, Aastein, Ruwiel, Nijenrode, Oudaen en Gunterstein als ridderhofstad erkend. De Staten houden de lijst van ridderhofsteden bij tot 1680.
- 1537 Joost van Montfoort ziet af van zijn aanspraken op het Kockengen-Montfoortsgerecht. Keizer Karel V besluit dit gebied toe te vertrouwen aan Dirk van Zuylen van de Haar, heer van Kockengen-De Haar. Voortaan vormen de voormalige gerechtsheerlijkheden Kockengen-De Haar en Kockengen-Montfoort samen de nieuwe gerechtsheerlijkheid Kockengen.
- Met het overlijden van Josina van Nijenrode, echtgenote van Willem Turck, eindigt de band tussen kasteel Nijenrode en het gelijknamige adellijke geslacht.
- 1539 Elisabeth, de oudste dochter van Willem Turck en Josina van Nijenrode (zie 1537), wordt beleend met Nijenrode. Zij is getrouwd met Bernard I van den Bongard, die in 1549 overlijdt ten gevolge van het springen van een kanon. In 1556 hertrouwt Elisabeth met Gijsbert van Coevorden, die 5 jaar later al sterft.
- Herberen van Amstel van Mijnden van Ruwiel krijgt van keizer Karel V toestemming om in het Ruwielsgerecht het burenenrecht af te schaffen en schepenenrecht (met een schout en vijf schepenen) in te stellen (zie ook 1498).
- 1541 Cornelis II van Amstel van Mijnden van Ruwiel, in 1540 heer van Ruwiel geworden, maakt een bedevaart naar Jeruzalem en treedt daarna toe tot de Utrechtse Jeruzalembroederschap.
- 1552 Er vindt een nieuwe verdeling (een soort ruilverkaveling) plaats van het land in de oostpunt van het Breukeleveen. Nu de turfwinning, waarvoor hier maar een relatief dunne veenlaag beschikbaar was, is voltooid, komt de nadruk op het agrarisch grondgebruik te liggen.
- Maximiliaan van Bourgondië vaardigt op 2 juni een plakkaat uit tegen het werpen van dode dieren en andere vervuilende stoffen in de Vecht.
- 1555 De Staten van Utrecht vaardigen een plakkaat uit over het modderen in de Vecht. Tot 1716 zullen hierover nog tien plakkaaten volgen. De bagger is erg gewild voor het vruchtbaar

- maken van landbouwgronden. In 1555 wordt verboden de modder uit de Vecht te exporteren buiten het Sticht Utrecht.
- 1563 Melding wordt gemaakt van een versterkte boerderij Sprockelenborch aan de Vecht in het noorden van Breukelen. Deze hofstede is dan vermoedelijk al vrij oud. Ze ligt op korte afstand ten noorden van het punt waar de Klapstraat (Herenstraat) op de Heerenwagenweg (Straatweg) uitkomt.
- Cornelis II van Amstel van Mijnden van Ruwiel (zie 1541) ziet in chronische geldnood verder af van het kasteel Ruwiel. Op 12 november wordt de uit Gelderland afkomstige Agnes van Aeswijn door Filips II met het slot en gerecht van Ruwiel beleend.
- 1564 Jan Jacobsz van Leemput, echtgenoot van de in Utrecht beroemde Cathrijn van Leemput, krijgt het Regthuys in Breukelen in bezit. Bij zijn overlijden in 1590 erft hun zoon Adam het Regthuys. Hij doet er in 1593 afstand van. De Van Leemputs bezitten ook enige tijd de tapperij aan de Vecht bij de Heycopersluis.
- 1565 De winter van 1564-65 is zeer streng, zo "datter veel Menschen en Beesten van koude storven, want het soo fel koude was, dat men het niet beschryven kan". De oogst van 1565 is slecht. Door een oorlog tussen Zweden en Denemarken is het bovendien moeilijk het voedseltekort aan te vullen met graan uit de Oostzeelanden.
- 1566 In Brussel wordt door ruim 300 edelen aan landvoogdes Margaretha van Parma het bekende smeekschrift aangeboden, waarin zij hun grieven aan de koning bekend maken. Onder hen bevinden zich Floris en Bernard van den Bongard, zonen van Bernard I van den Bongard en Elisabeth Turck, heer en vrouwe van Nijenrode. Als kort daarop Margaretha door Alva wordt vervangen, is oorlog onafwendbaar.
- 1567 Protestantse edelen brengen legertjes op de been. De beeldenstorm, die in diverse plaatsen (waaronder Utrecht) heeft gewoed, heeft de polarisatie tussen rooms-katholieken en protestanten verhard. Troepen van "de Grote Geus" Hendrik van Brederode trekken plunderend langs Utrecht, Vleuten, Maarssen en Breukelen naar Amsterdam.
- 1568 De Nationale Opstand of Tachtigjarige Oorlog begint met schermutselingen op diverse plaatsen. Legertjes van de prins van Oranje doen invallen in de Noordelijke Nederlanden. Alva neemt wraak.
- Spaanse soldaten steken de kap van de kerk van Nieuwer Ter Aa in brand.
- 1570 Bij de Allerheiligenvloed breken de Zuiderzeedijken en raakt veel land, tot in Breukelen toe, overstroomd.
- 1573 Adriaan Vijgh wordt door prins Willem van Oranje met 500 soldaten uit Schoonhoven naar Breukelen gestuurd om daar de Vecht af te sluiten. Hij werpt schansen op en legerd 40 soldaten op Gunterstein. Jan Baptista Taxis, fouragemeeester der Spanjaarden, trekt met zijn manschappen naar Breukelen en dwingt Vijgh om zich uit het kasteel en de schansen terug te trekken. Hoewel Taxis en de zijnen daarna danig huishouden op Gunterstein, wordt het gebouw niet ernstig vernield.
- 1576 Tijdens een storm die in onze omgeving veel schade aanricht, waait de molen van Spengen om. Veel onderdelen komen in de Bijleveld terecht. Er moet een nieuwe wipwatermolen worden gebouwd.
- 1577 Provincie en stad Utrecht scharen zich achter prins Willem van Oranje, die zich op godsdienstig gebied tolerant opstelt. In 1578 houden de calvinisten hun eerste openbare godsdienstoefeningen in de stad Utrecht. Kort daarop komt Petrus Dathenus, een felle hervormer, uit Gent naar Utrecht om te helpen de jonge calvinistische gemeente te organiseren.
- 1578 Kasteel Oudaen wordt door Dirk van Zuylen van de Haar, gehuwd met Josina van Drakenborch (van Oudaen) verkocht aan François van Sneek, wijnkoopman in Utrecht. Deze

Cornelis II van Amstel van Mijnden van Ruwiel als lid van de Utrechtse Jeruzalembroederschap. Detail uit een schilderij van Jan van Scorel (Centraal Museum, Utrecht).

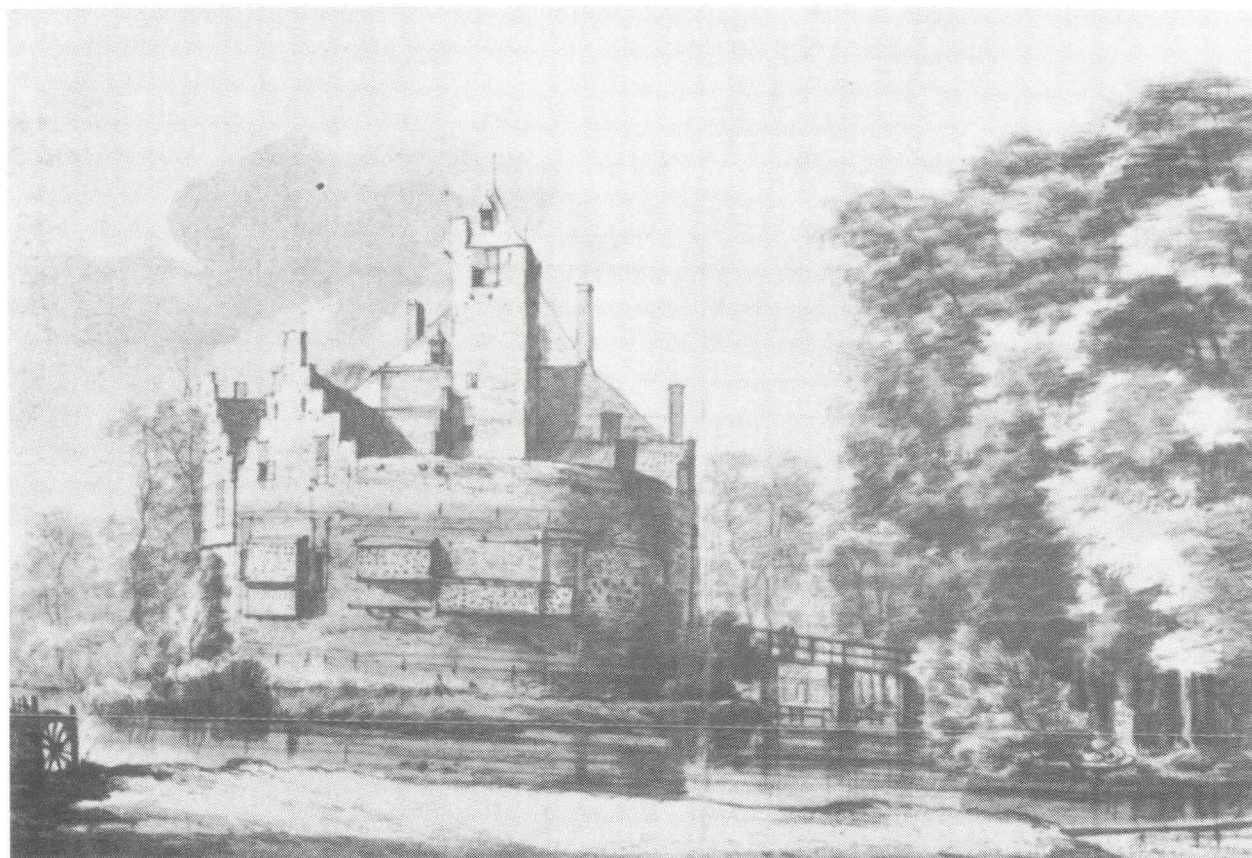
- wordt de eerste die niet door vererving in het bezit van Oudaen komt en tevens de eerste bezitter die niet van adel is.
- De rooms-katholieken worden tegen het eind van het jaar gedwongen de oude Sint-Ludgeruskerk in Loenen en de kapel in Loenersloot te ontruimen en over te dragen aan de protestanten. De altaren en beelden worden overgebracht naar het huis Het Honderd, aan het Honderdsche Laantje bij Nieuwer Ter Aa. Daar wordt een rooms-katholieke schuilkerk ingericht, die al spoedig de bijnaam "het Pape-nessie" krijgt. Deze doet dienst tot in 1652 een nieuwe rooms-katholieke kerk in gebruik wordt genomen in Slootdijk, ongeveer halverwege tussen Loenen en Loenersloot (thans Kerklaan geheten).
 - 1580 Volgend op een derde beeldenstorm in de kerken van de stad Utrecht (na die in 1566 en 1579) besluit de Raad van de stad op 18 juni eigenmachtig tot een definitief verbod op de uitoefening van de rooms-katholieke religie. De Reformatie op het platteland zet onder invloed van de gebeurtenissen in de stad Utrecht in versneld tempo door. In Breukelen staan Elisabeth Turck van Nijenrode en haar zoon Floris van den Bongard sympathiek tegenover het protestantisme.
 - Een ordonnantie op de impost (belasting) op de turf wordt ook van kracht in het Breukeleveen; het gaat dan nog om steekturf. In een ordonnantie uit 1588, hernieuwd in 1605, is ook een bepaling opgenomen over de "treckturf" (verkregen door baggeren met de beugel).
 - 1581 Kockengen krijgt, onder de nodige pressie, een calvinistische predikant: Bernard Wintstein (Bernhardus Winstenius). Deze krijgt van de gerechtsheer van Kockengen (zie 1537) weinig steun en van de opbouw van een protestantse geloofsgemeenschap komt niet veel terecht.
 - Hoewel koning Filips II na de Pacificatie van Gent (1576) feitelijk geen invloed meer had in het gewest Utrecht, nemen de Staten van Utrecht in oktober een *Acte van Verlatinghe* aan (de Staten-Generaal van de Zeven Verenigde Provinciën hadden al op 26 juli 1581 Filips II de eed van trouw opgezegd). Daarmee worden de Staten het hoogste gezag in het gewest. Het Koninklijke (Keizerlijke) Majesteitsgerecht in Breukelen (zie 1528) wordt het Breukelen-Statengerecht (zie verder 1714).
 - 1583 Het calvinisme wordt de enige officiële toegelaten godsdienst binnen het gebied van de Unie van Utrecht, het verbond van degenen die zich hebben gekeerd tegen koning Filips II. De Sint-Pieterskerk van Breukelen gaat definitief in calvinistische handen over. Hetzelfde gebeurt met de kerk in Nieuwer Ter Aa.
 - 1586 De Staten van Utrecht tonen zich tot dusver op kerkelijk gebied gematigd jegens de rooms-katholieken, mogelijk omdat er nogal wat rooms-katholieke statenleden zijn. Maar in dit jaar wordt het onontkoombaar om rooms-katholieken van het lidmaatschap der Staten uit te sluiten. Men is echter zo tolerant om de al zittende rooms-katholieke leden aan te laten blijven als lid (in 1605 overlijdt de laatste van hen). De stad Utrecht is veel minder verdraagzaam. Op 21 juli wordt een groep van 60 Utrechters uit de stad gezet, vooral rooms-katholieke en libertijnse regenten. Onder hen bevindt zich Nicolaas van Zuylen van de Haar, die schout van Utrecht is, heer van De Haar en gerechtsheer van Kockengen (zie ook 1581).
 - 1588 In het Nederkwartier van de provincie Utrecht wordt per 31 mei een premie gesteld van f 30,- op het vangen van een wolf. Op 19 mei 1593 wordt die verhoogd tot f 60,-. Degene "die een wolf seekerlijk verspied en aanbrengt, dat die selfde wolf daar over gevangen word, sal daarvoor genieten vier gulden" en "die een leger of nest met jonge wolven vindt ende jonge wolven levert, sal voor ijder jonge wolf hebben tien gulden" (zie ook 1593).
 - 1590 Dominee Andries Stengerus blijkt in grote ellende uit Breukelen te zijn vertrokken omdat zijn traktement niet werd uitbetaald.
 - 1592 De Staten van Utrecht vaardigen het eerste plakkaat "nopende de Ontgrondinge van de Veenlanden" uit. Daarin wordt grote bezorgdheid uitgesproken over de zeer willekeurige manier waarop men met het slagturven bezig is, met als gevolg een groot verlies aan land in "den Lande van Utrecht". Om een verdere vermindering van overheidsinkomsten te voorkomen, wordt aan de verveners de plicht tot zekerheidsstelling opgelegd, de verwaarborging (of verborging). Aanvankelijk heeft men een keus: men kan ongeschonden land in waarborg geven of een bepaalde som geld. In 1694 wordt de eerste mogelijkheid afgeschaft.
 - 1593 De Engelsman Fynes Morison maakt een tocht langs de Vecht. Hij bewondert de kastelen maar maakt in het geheel geen melding van buitenplaatsen (zie ook 1667).
 - De overlast door wolven (zie ook 1588) is zo groot geworden, dat Prins Maurits samen met Gedeputeerde Staten van Utrecht een algemene wolvenjacht beveelt. De wolven dienen te worden opgedreven naar de Vecht, waar tussen de bomen netten zijn gespannen en mannen te paard de wolven moeten doden. In de Vecht liggen veel schuiten van waaraf gejaagd zal worden op wolven die kans zien de netten te passeren en via het water proberen te ontsnappen. Deze jacht schijnt een mislukking geworden te zijn.

- De calvinistische kerkenraad in de stad Utrecht laat een visitatiecommissie de kerken in het omringende platteland bezoeken. Visitatoren stellen vast dat de dorpskerk van Breukelen weliswaar een waterdicht dak en idem vensters heeft, maar er van binnen “woest” uitziet, dat er geen zitbanken zijn voor de vrouwen en dat er nog relieken en andere “paepsche dingen” aanwezig zijn. De kerkmeesters van de kerk van Breukelen worden aangesteld door de heer van Nijenrode en leggen aan hem rekening en verantwoording af. Hij heeft ook het collatierecht bij de benoeming van de predikant. De koster is tevens schoolmeester. In Kockengen treft de commissie een pastoor aan met vage kennis van het protestantisme, die voorgeeft deze leer te zijn toegedaan, wat de heren betwijfelen. Kort daarna worden zij in hun twijfel bevestigd door een Hollandse predikant, die hen ook meedeelt dat nog onlangs in Kockengen een achtdaagse bedevaart heeft plaatsgevonden. In Nieuwer Ter Aa blijken de kerkdiensten onder een afdak te worden gehouden, omdat het kerkgebouw is afgebrand.
- 1596 Er komt een regelmatige vervoersverbinding tot stand tussen Amsterdam en Utrecht - via Ouderkerk en Abcoude en vanaf Nieuwersluis over de Vecht - met twee zeilschepen per dag in beide richtingen.
- ca. 1600 De trekvaart over de Vecht neemt in betekenis toe. Ze krijgt een voorkeursbehandeling boven andere soorten vaarverkeer. Zo bepaalt een ordonnantie van de Staten van Utrecht uit 1607 dat de aan- en afvoer naar de steenovens de trekvaart niet mag belemmeren.
- Het zandpad op de oostelijke oever van de Vecht (zie 1437 en 1461), dat als jaag- of lijnpad dienst doet, wordt ingrijpend gereconstrueerd en tot een openbare weg gemaakt, waarvoor in ons gebied de provincie Utrecht de zorg op zich neemt. De weg is uitsluitend bedoeld voor jaagpaarden en voetgangers, niet voor wagens, karren, ploegen, koeien en varkens. Deze verkeersregel wordt echter al spoedig veel overtreden, getuige plakkatens uit 1606 en 1607.
- 1606 De protestantse Provinciale Synode besluit dat jegens de kerk van Kockengen (zie 1581) radicale maatregelen moeten worden genomen. Zo nodig moeten met behulp van een gewapende macht het kerkgebouw en andere kerkelijke bezittingen in protestantse handen worden gebracht. Er moet ook opnieuw een dominee komen. Kort daarna is er in Kockengen ene dominee Oucoop. In (of nog vóór?) 1612 wordt Johannes Lynd(a)enius er predikant.
- 1609 Het Twaalfjarig Bestand zorgt voor een onderbreking in de Tachtigjarige Oorlog. De Nederlanders gebruiken de wapenstilstand voor een verwoede richtingenstrijd binnen de jonge protestantse kerk, tussen de Arminianen (vanaf 1610 Remonstranten genoemd) en de Gomaristen (vanaf 1611 de Contra-Remonstranten). Het gaat om dogmatische verschillen, maar ook om politieke tegenstellingen. De Remonstranten willen de staat in de kerkelijke onenigheid betrekken, de Contra-Remonstranten willen de overheid geen enkele zeggenschap in de kerk geven. Onder enige druk voegt prins Maurits zich bij de Contra-Remonstranten. Daartegenover is de raadspensionaris Johan van Oldenbarneveld (zie ook 1611), hoewel zijn theologisch standpunt als gematigd Contra-Remonstrants te bestempelen valt,

Het dorp Kockengen, gezien vanaf de Bijleveld. Gravure van Hendrik Spilman, naar een tekening van Jan de Beijer, 1744.

- uit volle overtuiging de beschermheer van de Remonstranten, vooral omdat hij (evenals vele andere Hollandse en Utrechtse regenten) instemt met hun visie dat de kerk ondergeschikt dient te zijn aan de staat. De Contra-Remonstranten komen als overwinnaars uit dit geschil naar voren. Dominee Johannes Porcelius uit Nieuwer Ter Aa mag, na drie maanden schorsing wegens zijn Remonstrantse voorkeuren, zijn ambt weer opnemen (in zijn laatste levensjaren woont hij in Breukelen aan de Herenstraat). Het leven van Van Oldenbarneveld eindigt op 13 mei 1619 op het schavot.
- 1611 Carel de Brouxelles, heer van Gunterstein, verkoopt zijn kasteel aan Johan van Oldenbarneveld, raadspensionaris van Holland en West-Friesland (zie ook 1609). Hij bezit het tot zijn veroordeling en onthoofding in 1619. Dan worden zijn bezittingen in Breukelen en elders in beslag genomen. Later krijgen zijn familieleden Gunterstein weer terug. In 1635 komt Gunterstein, na het overlijden van Deliana van Brederode, kleindochter van Van Oldenbarneveld, aan haar zoon Jhr. Willem van Cats. Na zijn dood in 1636 is Gunterstein achtereenvolgens nog in het bezit van zijn zusters Catharina Maria van Cats (1636 - 1649) en Anna van Cats (1649 - 1653). In 1653 wordt de ridderhofstad verkocht aan Agnes van Bijler (zie verder 1659).
- 1614 In Noord-Amerika, waar in 1609 Nieuw Nederland is ontstaan, brengt Adriaen Block als eerste het Lange Eiland in kaart. Nieuw Nederland wordt in 1621 door de Republiek der Verenigde Nederlanden toevertrouwd aan de dan opgerichte West-Indische Compagnie. In 1636 vestigen de eerste Nederlandse kolonisten zich verspreid op 't Lange Eiland; omstreeks 1645 gaan zij dichter bijeen wonen in een nederzetting die de naam Breuckelen draagt. Op 21 mei 1646 krijgen de ingezetenen voor het eerst een eigen bestuur. Jan Evertsen Bout en Huyc Aertsen van Rossum worden hun eerste schepenen. De gouverneur benoemt op 1 december 1646 Jan Teunissen tot eerste schout. Na verovering door de Engelsen in 1664 wordt 't Lange Eiland Long Island en Breuckelen Brooklyn.
- 1618 De Provinciale Synode van de Gereformeerde Kerk (= vanaf 1816 Nederlandsche Hervormde Kerk) die in oktober 1618 in Utrecht wordt gehouden, voelt zich genoodzaakt nogmaals uit te spreken dat de nog bestaande broederschappen dienen te worden afgeschaft (zie ca. 1380 en ca. 1460). Bij de indeling van de kerkelijke gemeenten in de provincie Utrecht in classes (kerkelijke districten) komen Breukelen, Ter Aa en Kockengen in de classis Utrecht.
- Onderwijs was sinds de Middeleeuwen een zaak van de kerk. De (protestantse) Dordtse Synode (1618-1619) kent de uitoefening van het toezicht op het onderwijs, binnen een door het provinciaal bestuur aan te geven kader, echter toe aan de lokale magistraat en de plaatselijke kerkelijke gemeente tezamen. Dat gaat leiden tot plaatselijke schoolverordeningen.
- 1621 Een stormvloed treft het noordelijke stroomgebied van de Vecht, tot aan Breukelen toe. Hierna moeten de Diemer Zeedijk en de dijken langs de Vecht grondig worden hersteld.
- 1623 Door het huwelijk van Agnes Catharina van Aeswijn, nicht van de Agnes van Aeswijn uit 1563, met Gijsbert van Boetselaar, komen kasteel Ruwiel en het Ruwielsgerecht aan het geslacht Van Boetselaar. Hun achterkleinzoon Gijsbert is kasteelheer in het Rampjaar 1672.
- 1624 Als gevolg van kruie ijs en hoog water breekt in de nacht van 10 op 11 januari de Lekdijk bij 't Waal door. Grote delen van de provincie Utrecht overstromen, inbegrepen het hele Grootwaterschap van Woerden (met Kockengen en Laag-Nieuwkoop). Het dijkgat wordt gedicht met een vingerling (boogvormig stuk dijk om het gat), maar na een hernieuwde vorst- en dooiperiode begeeft deze het op 6 maart opnieuw.
- Breukeleveen wordt kerkelijk losgemaakt van Breukelen en samen met Oud-Maarsseveen ingedeeld bij de in dat jaar gestichte Gereformeerde (= Hervormde) Kerk van Tienhoven.
- 1626 De Staten van Holland verlenen op 15 juni octrooi tot het aanleggen van een openbaar zandpad met wagenweg tussen Ouderkerk en Breukelen (zie ook ca. 1600).
- 1629 Stadhouders Frederik Hendrik beveiligd het gewest Holland door de aanleg van een waterlinie langs de Vecht en de Vaartse Rijn, van Muiden tot Vreeswijk. Ook wordt een plan ontwikkeld voor een tweede kunstmatige linie, de Hollandse Waterlinie, langs de lijn Schoonhoven - Oudewater - Woerden - Nieuwersluis, waar deze moet aansluiten op de linie langs de Vecht tot Muiden. Pas 40 jaar later wordt dit plan voor een tweede linie door stadhouder Willem II uitgevoerd.
- ca. 1630 De periode van de buitenplaatsen aan de Vecht (begonnen met de verburgerlijking van Oudaen, 1578) zet langzaam door, nu vooral onder Amsterdamse invloed. Bij de schutsluis in de monding van de Weere wordt een Vechtbuiten gebouwd, 't Huys te Weerestein. In het Rampjaar 1672-1673 wordt het verwoest; pas omstreeks 1700 wordt het herbouwd.
- 1634 Cornelis Antonissen van Slyke, timmerman te Breukelen, emigreert naar Nieuw Nederlandt, waar hij in 1640 huwt met de Mohawk-indiaanse Ots-Toch. Hij maakt naam als tolk.
- 1635 In Kockengen wordt de oude kerktoren uit de 14de eeuw vervangen. De nieuwe toren is aanmerkelijk hoger. Het houten hek op de torenomloop maakt in 1737 plaats voor een hard-

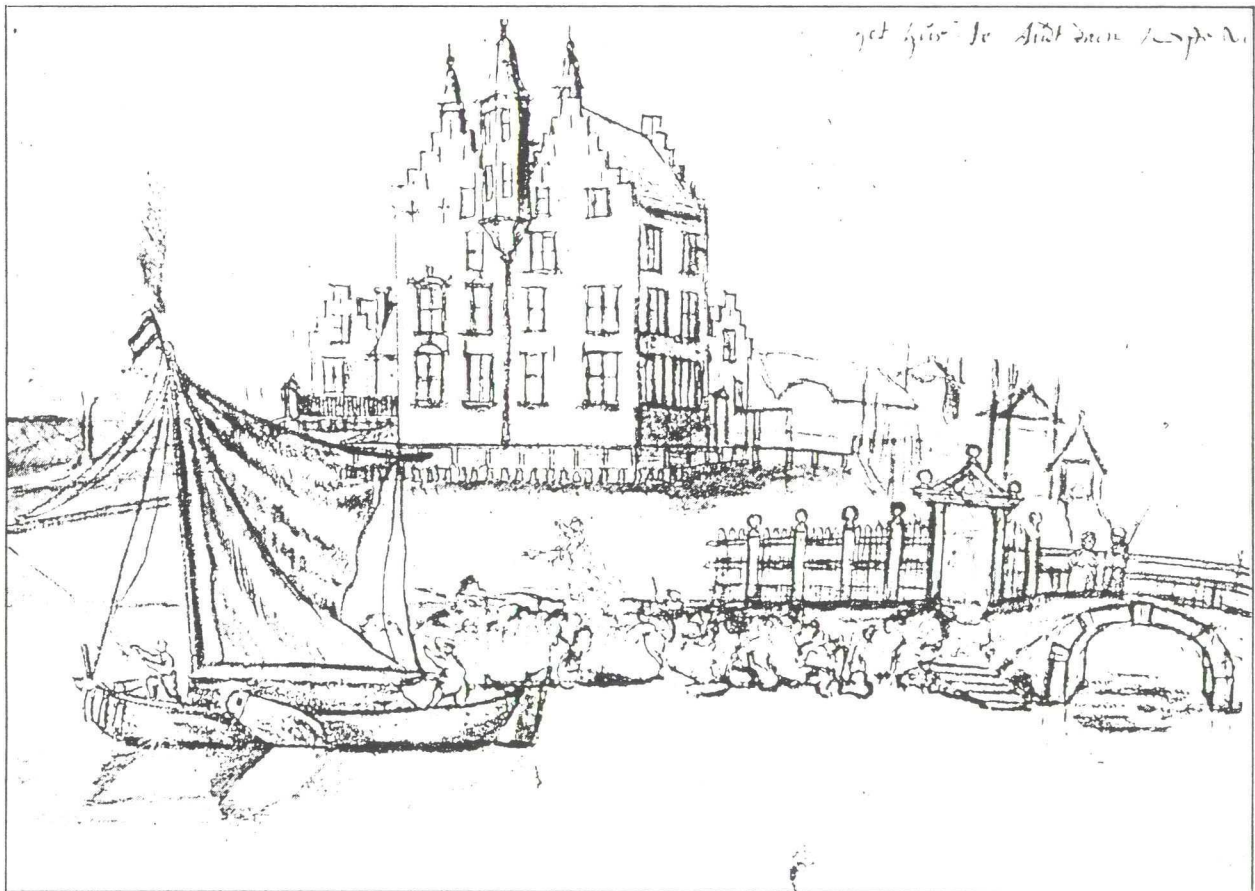

Tekening door Roeland Roghman van het kasteel Ruwiel, omstreeks 1646.

- stenen lijst met ijzeren leuning.
- 1638 Peter Cornelisz verkrijgt land tussen de Herenstraat en de Vecht, dat daarvoor in gebruik is geweest bij Jan Albertsz Haas. Deze Peter is schuitenmaker. We weten daardoor zeker dat er dan in Breukelen een scheepswerf aanwezig is. Peter wordt in 1647 opgevolgd door Cornelis Evertsz van der Horst, "schiptimmerman".
- 1642 De landeigenaren en bewoners van Oukoop krijgen officieel toestemming hun gebied te bepalen. In 1644 komt de windwatermolen van Oukoop in bedrijf.
- 1643 In de gerechtsheerlijkheid Ter Aa wordt van burensrecht overgegaan naar schepensrecht.
- 1646 De Staten van Utrecht machtigen Gedeputeerde Staten om alles te doen wat dienstig is tot het openen van de Joostendam. Daar ligt, op circa 700 meter ten noordwesten van de kerk van Kockengen, een overtoom tussen de Bijleveld en de Heycop. In 1653 komt een plan ter tafel om de dam te vervangen door een sluis of verlaat. Dat wordt in 1658 aanvaard. De kosten zullen worden gedragen door de heer van Kockengen.
- 1649 Bouw van de eerste watermolen voor het in dat jaar daartoe opgerichte Waterschap Breukeleveen en Tienhoven. De molen komt te staan nabij het noordeinde van de Scheendijk.
- 1650 Breukeleveen en Tienhoven laten bij de sluis in de uitmonding van de Tienhovense Vaart een sluiswachterswoning bouwen, het huis Het Kraayenest. Het Huis Rietveld uit ca. 1347, in 1609 nog genoemd als een ruïne, lijkt dan inmiddels totaal verdwenen.
- 1653 Mede onder invloed van de sluiting van de schuilkerk in Het Honderd (zie 1578) richten de rooms-katholieken uit Kockengen en omgeving een statie op in Teckop (op de plaats van de noordwestelijkste boerderij), waar rooms-katholieken uit een zeer wijde omgeving onderdak vinden voor hun godsdienstoefeningen. Vanuit Kockengen komt men er over de Oude Meent en Hollandse Kade, die bij slecht weer erg modderig kunnen zijn. De mannen gaan soms met laarzen aan naar de kerk en moeten op slechte plekken in de weg de vrouwen dragen. In 1855 verlaten de rooms-katholieken van Kockengen de statie Teckop, die nog dienst doet tot 23 november 1856, wanneer de r.k.-kerk in Kamerik wordt ingewijd.
- 1659 Engelbert Ploos van Amstel, ambachtsheer (= gerechtsheer) van Tienhoven, erft Gunterstein (zie 1611) van zijn moeder Agnes van Bijler. Sindsdien blijven Gunterstein en Tienhoven met elkaar verbonden (zie verder 1680). In het gebied van Breukelen heeft bij Gunterstein nooit een gerechtsheerlijkheid behoord.

- 1660 Het Kapittel van Sint-Marie te Utrecht (uit ca. 1080) verkoopt de gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard (zie ca. 1160) voor f 6600,- aan de Amsterdamse suikerraffinadeur Johan Raye. De titel heer van Breukelerwaard blijft in de familie Raye tot de achterkleinzoon van Johan (eveneens Johan geheten) in 1823 ongethuwd en kinderloos overlijdt.
- ca. 1660 Aanleg van de buitenplaats Groenevecht (thans: Zandpad 37), vermoedelijk in opdracht van David Rutgers, gehuwd met Suzanna de Flines. In 1668 wordt zijn zoon David Rutgers jr. door vererving eigenaar.
- 1662 Gedeputeerde Staten van Utrecht achten het nodig dat de Kortrijkse Dijk wordt verbeterd. Deze is van belang in het verkeer tussen het Gooi en Woerden (en wat daarachter ligt); dat ging vanuit het noorden langs de Vecht tot Breukelen en sloeg dan naar het zuidwesten af.
- ca. 1665 De Amsterdamse koopman Willem van den Broeck laat de buitenplaats Vegtvlief (nu Straatweg 220) bouwen. In het Rampjaar 1672-1673 wordt het huis beschoten (in de noordgevel zitten nog ingemetselde kanonskogels) en brandt het af. Spoedig daarna is het herbouwd.
- 1667 Cosino de Medici, prins van Toscane, vaart per trekschuit over de Vecht van Utrecht naar Amsterdam. Hij meldt onderweg diverse buitenhuizen te hebben gezien (zie ook 1593).
- 1669 Breukeleveen krijgt een nieuwe korenmolen aan de noordzijde van de Vaart (thans Nieuwegeweg 12), vermoedelijk als vervanging van een eerdere korenmolen. (Loosdrecht, met een soortgelijke geschiedenis als Breukeleveen, had sinds omstreeks 1375 een korenmolen.)
- 1670 Agnes (of Agnata) Blok laat de door haar gekochte boerenhofstede Hofbergen, gelegen bij de Vecht, afbreken en bouwt er het buitenhuis Vijverhof (op de huidige plek Straatweg 6, Nieuwersluis), waar haar oom Joost van den Vondel graag op bezoek komt (zie ook 1819).
- 1672 Lucas Rotgans erft Cromwijk, gelegen aan de Vecht net over de Breukelse grens in Maarsseveen (thans Maarsse). Hij blijft daarvan eigenaar tot zijn overlijden in 1710. Rotgans en zijn familie voelen zich nauw verbonden met de dorpskerk van Breukelen, waar ze een eigen kapel hebben. Hij noemt zich een Vechtpoëet; zijn naam leeft in Breukelen vooral voort door het gedicht boven de ingang in de kerktoren, in 1705 geschreven op verzoek van Anna Pergens.
- Onder een voelbare oorlogsdreiging herzien de Staten van Utrecht de lijst van erkende ridderhofsteden. Eén valt er af: “de besitters van Klarenberg hebben hunne sinjeurje niet aangegeven”. Onduidelijk is of hun Huis Clarenburg (ca. 1310) bij Nieuwer Ter Aa niet meer aan de vereisten voldoet of dat zij verzuimden te reageren. In ieder geval verliest Clarenburg dan de status van ridderhofstad. In 1705 is de situatie duidelijker: er is dan nog slechts een ingestort gewelf van een kelder aanwezig, gelegen binnen drie afgebrokkelde zijmuren.
 - Er is een monsterverbond gesmeed door de koningen van Frankrijk en Engeland en de bisschoppen-keurvorsten van Munster en Keulen, met de bedoeling de eigenwijze Republiek der Zeven Provinciën van de kaart te vegen. Het leger van de Franse koning Lodewijk XIV trekt op tot in de Vechtstreek, maar kan vanwege de in werking gezette Waterlinie niet verder oprukken in de richting van Amsterdam. Zo breekt hier het Rampjaar 1672-1673 aan. Op 1 juli komt het Franse leger in Utrecht aan. Op 17 oktober vindt een plundertocht plaats via Maarsseveen en Breukeleveen naar het Gooiland. In de avond van 7 november komen 500 Franse soldaten aan in Breukelen; de inwoners van Ter Aa horen zo'n afgrijselijk lawaai dat ze onmiddellijk het veld in vluchten. In november rukken de Fransen op tot Baambrugge, dat in brand gestoken wordt. Begin december is er een strooptocht in Breukelen. Staatse troepen die bij verrassing gewoon met een trekschuit uit van het slot Abcoude naar Breukelen komen, pakken in een herberg 17 Franse soldaten en enige buit op en nemen die mee terug naar het slot.
- 1673 Omstreeks 20 maart plunderen de Fransen Kockengen; Staatse troepen nemen wraak. In mei laat stadhouder Willem III Nieuwersluis zwaar versterken en legt hij bewapende schepen op de Vecht. Meteen daarop verschansen circa 500 Fransen zich op het buiten Groenevegt. Ook bij De Lindeboom in Breukelen-dorp willen ze daarna verdedigingswerken aanleggen, waarvoor ze alles laten afbreken wat hun in de weg staat. Bij deze werkzaamheden worden ook boeren uit Gooiland en Amersfoort als dwangarbeiders ingezet; 's nachts zitten die opgesloten in de kerk. Begin juli komen nog zo'n 3000 man met veel zwaar materieel naar Breukelen, onder leiding van de overste Doucan. Op 14 juli komt een nieuwe batterij met acht zware stukken geschut gereed. De volgende nacht brandt het slot Ruwiel, evenals veel huizen langs de Vecht. Veel Zwitsers in Franse dienst deserteren en maken het platteland onveilig. Nadat de Fransen Naarden hebben moeten overgeven, steken ze wat van Breukelen nog rest in brand. De kastelen Nijenrode en Gunterstein, waar Franse legereenheden verblijf hadden gehouden, worden eveneens verwoest. De ridderhofstad Oudaen overleeft het Rampjaar, mogelijk omdat het toen een rooms-katholieke bewoner had. In september vertrekken de laatste vijandelijke troepen uit ons gebied. Een kort daarna voor Breukelen-Nijenrode opgestelde inventarisatie vermeldt 130 vernielde huizen in het dorp

- 1674 Breukelen, 23 in Oud Aa, 4 in Otterspoorbroek en 1 in het Portengen-Nijenrodesgerecht. Dwarrelstorm die, volgens het pamflet *Ellenden Klacht* uit 1675, kerken, huizen, landerijen en alle gewassen “wonderbaerlijck vernielt en verwoest met Blixem, Donder, Hagel en alles wat ‘er schrickelijcks de Lucht uytbraecken kon”.
- ca. 1675 Op een door hen via koop en vererving bijeengebracht vrij groot terrein laten Abraham Boddens en zijn vrouw Abigael Man (die in 1663 aldaar bezit erfde van haar oom Eduard de Man), aan de Vecht een buitenplaats bouwen (die sinds circa 1706 bekend staat als Boom en Bosch). In 1680 komt dit buiten door vererving aan Abraham Boddens jr. Het is niet bekend wie de bouwmeester van het huis is geweest (zie verder 1680).
- 1675 De Amsterdamse koopman Johan (I) Ortt koopt van Gerard Adriaan van Reede het gehavende kasteel Nijenrode, tezamen met de gerechtsheerlijkheid Breukelen-Nijenrode. Hiermee komt het kasteel voor het eerst in het bezit van een burger.
- De Pieterskerk in Breukelen wordt heringewijd na het herstel van de schade die het gebouw tijdens het Rampjaar 1672-1673 heeft opgelopen. Herdenkingsborden met gedichten gemaakt door schoolmeester K. van der Rijk herinneren hieraan.
- 1676 De kerkklok van Nieuwer Ter Aa, in 1673 door de Fransen uit de toren geroofd, die wel bewaard gebleven is, maar kapot in het dorp teruggekomen, wordt opnieuw gegoten.
- 1677 De bekende bioloog Jan Swammerdam (1637-1680), die in de voorgaande jaren op Nijenrode een welkome gast was van Johan I Ortt (zie 1675) en zijn vrouw Anna Pergens, verkeert door rampspoed in geldnood en heeft geen eigen huis meer. Hij vraagt, zo “in nood synde syn oprechte Vriend” Ortt om enige tijd bij hem te mogen wonen, maar die “sloeg het hem nu onverwagt plat af. Dit baarde in hem (= Swammerdam) de uysterste bekommeringe, en een geheel mistrouwen omtrent de opregtigheid der menschen”.
- 1678 Er wordt een reglement afgekondigd waaraan de schippers van de Breukelse veerschuiten zich te houden hebben. Dit reglement wordt in 1721 herzien door Anna Pergens, vrouwe van Nijenrode. Bij een volgende herziening, door Johan IV Ortt, gerechtsheer van zowel Breukelen-Nijenrode als Breukelen-Ortsgerecht, wordt het reglement gesplitst in een

Kasteel Oudaen aan de Vecht, omstreeks 1650. Gewassen tekening van onbekende maker.

- reglement voor de vracht- en passagiersvaart Breukelen-Utrecht v.v. (1789) en een voor de vaart Breukelen-Amsterdam v.v. (1790).
- 1680 Engel baron de Ruyter, zoon van Michiel Adriaansz de Ruyter, koopt van Abraham Boddens jr. de circa 1675 gebouwde buitenplaats aan de Vecht. Hij geeft deze de naam Ruyter-Veght. Engel was ridder en vice-admiraal van Holland en West-Friesland. Toen Engel in 1683 overleed, verviel zijn nalatenschap aan neven en nichten.
- Magdalena Poulle, weduwe van Adriaen Daam, koopt uit de boedel van wijlen Engelbert Ploos van Amstel (zie 1659) de ruïne van de ridderhofstad Gunterstein met alle bijbehorende landerijen en de gerechtsheerlijkheid Tienhoven. Zij laat in 1680-1681 door Adriaan Dortsman Gunterstein herbouwen op het kleine, door een slotgracht omgeven terreintje van het oude kasteel. Haar, nu nog bestaande, vierkante huis, twee verdiepingen en een onderhuis hoog, en met twee bijgebouwen die een voorplein begrenzen, vertoont zowel kenmerken van de Middeleeuwse kasteelbouw als van de 17de-eeuwse buitenplaatsarchitectuur.
- ca. 1682 Op een stuk land waar al eerder een huis heeft gestaan, laat de Amsterdamse koopman Johan van der Voort een nieuw huis bouwen dat enige tijd later door zijn dochter Johanna van der Voort, gehuwd met Adriaen van de Cruys, Vecht en Dam wordt genoemd (thans: Dannegracht 16). Na haar overlijden vererft het huis aan haar kinderen, die het in 1748 verkopen aan de schout en gadermeester Joan Stoesak.
- 1683 De ingelanden in de waarschappij (waterstaatkundige belangengemeenschap) van Kortenhoef, Abcoude, Nigtevecht en Breukelen, en anderen binnen de Stichtse Waarschappij ten westen de rivier de Vecht, protesteren tegen onvoldoende onderhoud van de Diemer Zeedijk door de dijkplichtigen ten oosten van de Vecht.
- 1684 De Weerlanden in Muyevelt en Nieuw-Loosdrecht krijgen aansluiting bij het Waterschap Breukeleveen en Tienhoven. Dat maakt het bouwen van een extra watermolen in Breukeleveen noodzakelijk, die dicht bij de molen van 1649 komt te staan.
- 1694 Anthonie Godin, domheer (kanunnik) van het Kapittel van Oud-Munster te Utrecht, koopt van de erfgenamen van Johan van Renesse van Zuylen van de Haar de gerechtsheerlijkheden Kockengen (zie 1537) en Spengen.
- De wipwatermolen van Spengen brandt volledig af. Het was een nog zeer goede molen, want hij was na het Rampjaar 1672-1673 nieuw gebouwd ter vervanging van de molen die door het Franse leger verwoest was.
- 1696 Na de verwoesting van het Huis Ter Aa door de Franse troepen in 1673 heeft de heer van Ter Aa geen vaste verblijfplaats meer binnen de gerechtsheerlijkheid Ter Aa. Naaste familie bezit echter het landhuis Quackenburg, dat al geruime tijd eerder op het terrein van het Huis Ter Aa is bijgebouwd. Op 23 mei 1696 koopt de vrouwe van Ter Aa Josina Sara van Brederode van der Aa, weduwe van Frederik van Renesse van Moermont van der Aa, dat huis Quackenburg waarna zij weer een officiële residentie heeft in Ter Aa.
- De polders Kortrijk en Gieltjesdorp, die beide een eigen watermolen hebben, gaan samen en bouwen op de plek van de Kortrijkse molen (waar dichtbij later het spoorwegstation van Breukelen wordt gebouwd) een nieuwe, grotere wipwatermolen.
- 1697 Magdalena Poulle (zie 1680) vestigt bij testament een eeuwigdurend fidei-commis, inhoudende dat haar opvolgers op Gunterstein krachtens erfrecht (als door haar in het testament aangegeven) huis en landgoed Gunterstein en de gerechtsheerlijkheid Tienhoven mogen bezitten, maar ze onverminderd aan hun opvolgers moeten overdragen. Als in ons land door de invoering door Napoleon van het Franse recht het instituut van het eeuwigdurend fidei-commis vervalt, houdt men door testamentaire bepalingen de inhoud ervan vast, totdat in 1952 door de oprichting van de familiestichting Stichting Ridderhofstad Gunterstein het karakter van het fidei-commis blijvend wordt vastgelegd.
- 1700 De diaconie (kerkelijke zorginstelling) van Baambrugge zoekt voor een patient met een heupkwaal hulp bij Nicolaas Nimaal, chirurgijn te Breukelen "die medicinale baden gebruyckt om dese ende gene accidenten (ook lammigheydt) daerdoor te cureren".
- Josina Sara van Brederode, vrouwe van Ter Aa, laat haar eigendomsrechten op een deel van de rivier de Aa notarieel vastleggen.
- ca. 1700 Ten zuiden van Vegtvliet wordt aan de Breukelse Vecht de buitenplaats Vechtstroom gesticht. In 1834 wordt het huis afgebroken. De tuinmanswoning van Vechtstroom is in 1837 verbouwd tot een kostbaarder huis (Vechtstroom II), dat in 1884 in drie woningen wordt opgedeeld (nu Straatweg 198, 200 en 202).
- 1701 Johan I Ortt van Nijenrode sterft op 13 september aan de gevolgen van een val van zijn paard. Ortt bezat een grote stoeterij, met zo'n vijftig paarden, waarvoor hij op het kasteelterrein een fraaie manege en stallen heeft laten bouwen. Verschillende schilders heeft hij schilderijen van zijn bijzondere paarden laten maken. Drie daarvan, gemaakt door Melchior de Hondecoeter, hangen sinds 1970 in Buckingham Palace.

- 1702 Bij een doorbraak van de Zeeburger Zeedijk wordt ook Breukelen bedreigd door het zee-water dat uit de Zuiderzee de Vecht op wordt gestuwd.
- Tijdens een zware storm stort de toren van de Breukelse dorpskerk in. In 1705 wordt deze herbouwd, mede met hulp van een lening verschaft door Anna Pergens, vrouwe van Nijenrode. Zij is daar zo trots op dat zij een in haar opdracht geschreven en aan haar gewijd gedicht van Lucas Rotgans (zie 1672), in zandsteen gebeiteld, laat aanbrengen boven de ingang deur in de nieuwe toren.
- 1709-1711 Theodorus Boendermaker, koopman op de Levant, koopt bij gedeelten de grond en het huis van de buitenplaats Boom en Bosch. Hij is in 1685 als Hugenoot uit Frankrijk naar Nederland gekomen. Hij is goed op de hoogte van de heersende mode op het gebied van de tuin-architectuur en de bouwkunst. Het huis laat hij al spoedig vergroten door de aanbouw van een vleugel aan weerszijden in de stijl van de Franse architect Marot. De tuinen laat hij inrichten als formele tuinen in de stijl van Le Nôtre, in die tijd in Frankrijk een beroemde tuinarchitect van grote formele, geometrische tuinen. Er komen hagen en bomen in vormsnoei, poortvormige doorgangen, vijvers met fonteinen, watervallen, verscheidene meer dan levensgrote beelden op piëdestals (voetstukken), grote tuinvazen op sokkels, tuin-koepels en -huisjes, wandelpaden, enz. Van de Staten van Utrecht krijgt hij in 1711 toestemming een nieuwe uitgebouwde steiger met trapje in de Vecht te metselen. Alle luister bij elkaar maakt de buitenplaats van de heer Boendermaker wijd en zijd beroemd. Bij diens overlijden in 1720 komt het buiten aan zijn weduwe Jacoba Elisabeth ten Grootenhuys en na haar vererft het, in 1721, aan Jacob Boendermaker, die het nog in datzelfde jaar verkoopt. In Maarsse bezat Boendermaker een steenbakkerij, genaamd Over de Swaan.
- 1714 In een openbare verkoping door de Staten van Utrecht wordt het Breukelen-Statengerecht (zie 1581) voor f 8300,- gekocht door Johan II Ort van Nijenrode. De gerechtsheerlijkheid heet daarna het Breukelen-Ortsgerecht.
- 1718 In Kockengen wordt een nacht- of klepwacht ingesteld.
- 1719 Ferdinand van Collen de Jonge, heer van Gunterstein geworden na het overlijden van Maria de Bordes, laat tegen de zuidmuur van de Pieterskerk te Breukelen de grafkapel van Gunterstein bouwen, omdat zijn familiegraf in Velsen vol is.
- Publicatie van het beroemde plaatwerk *De Zegepraalende Vecht*.
- 1721-1722 In Kockengen wordt aan de Heicop een nieuwe pastorie voor de predikant gebouwd.

Langs de buitenplaats Vegtvliet varen een trek-schuit (rechts) en een particulier jacht (*De Zegepraalende Vecht*, 1719).

- ca. 1723 De Amsterdamse uitgever Jacob Lindenbergh laat op de plaats waar een ouder huis is afgebroken de buitenplaats Nieuw-Hoogerlust aanleggen (de naam Hoogerlust krijgt het huis overigens pas van de volgende eigenaar, Hendrik Colonus, en het woord "Nieuw" is toegevoegd omstreeks 1887, waarschijnlijk in verband met een ingrijpende verbouwing). Lindenbergh had een slechte reputatie, onder meer wegens valsemunterij, een frauduleus faillissement en het uitgeven van een bijbel met veel fouten. Jacob Campo Weyerman (zie 1725) noemt hem in een van zijn vele geschriften een "zekere Reus Kakus" die aan de Breukelse Vecht een "Spookpaleys" bewoont. Op 13 september 1725 ontmoeten Lindenbergh en Weyerman elkaar op de trekschuit naar Amsterdam, bij welke gelegenheid Lindenbergh Weyerman een schelm noemt en hem overboord gooit. In 1727 verschijnen er vier toneelstukken over Lindenbergh met titels zoals "De weergadeloze bedrieger ontmaskerd".
- 1724 Schout en schepenen van de gerechtsheerlijkheden Breukelen-Nijenrode en Breukelen-Orts bepalen het jaarsalaris van de Breukelse koster-schoolmeester Roelof Brouwer op f 70,-.
- 1725 Jacob Campo Weyerman, de venijnigste satireschrijver uit de eerste helft van de 18de eeuw, vestigt zich in Breukelen aan de Klapstraat (Herenstraat) in een huis met uitzicht op de Vecht dat hij huurt van schout Hendrick Block. Hij schrijft daar tientallen afleveringen van zijn weekblad *Den Echo des Weerelds*. Zelf noemt hij zich "Vechtfilosoof", maar dominee Poeraet uit Nederhorst den Berg vindt "Breuklensmet" een betere naam voor hem. Weyerman trouwt op 31 maart 1727 in Breukelen met Johanna Ernst, in aanwezigheid van hun beider zonen van 9 en 11 jaar. Later in 1727 verhuist het gezin naar Abcoude.
- 1726 De Lekdijk bij Schoonhoven breekt door, waardoor zeer veel land onder water komt te staan, tot en met Laag-Nieuwkoop, Portengen-Zuideinde, Kockengen en Spengen.
- 1728 Overeenkomst tussen Kockengen enerzijds en Laag-Nieuwkoop en Gieltjesdorp anderzijds inzake het leggen van een valbrug over de Bijleveld.
- 1729 Eind maart komt Gerrit van Goor naar Breukelen om waar te nemen voor de overleden koster-schoolmeester Roelof Brouwer (zie 1724). Als duidelijk wordt dat hij Brouwer zal gaan opvolgen, begint men twijfel uit te spreken aan zijn bekwaamheden en probeert men hem kwijt te raken. Gedeputeerde Staten van Utrecht stellen een commissie van onderzoek in, die op 6 december ten overstaan van deskundigen vaststelt dat Van Goor de schrijf- en rekenkunst voldoende beheerst en concludeert dat er geen reden is waarom hij niet in Breukelen te handhaven is. Hij blijft hier tot zijn dood in 1772.
- Kockengen-Lockhorstgerecht krijgt dezelfde gerechtsheer, Anthonie Frans Godin, als de rest van Kockengen (zie 1694).
- 1731 Jean Clicquet, koopman te Amsterdam, koopt de buitenplaats Vegtvliet. Na Jean Clicquet is het buiten van 1747 tot 1765 bezit van zijn zoon Pieter en daarna van zijn kleinzoon Jean, die het in 1776 verkoopt. Pieter laat het huis verbouwen, plaatst aan de landzijde voor het huis twee, nog steeds aanwezige, zandstenen beelden (van de bekende Amsterdamse beeldhouwer Ignatius van Logteren) en laat aan de land- en de Vechtzijde op het huis rijk gesneden attieken aanbrengen. Van de eigenaren van het huis Cromwijk wordt de kapel (ooit de Rotganskapel) aan de noordzijde van de Breukelse Sint-Pieterskerk overgenomen.
- 1732 Anna Ortt-Pergens, vrouwe van Nijenrode, laat een in het koor van de Breukelse dorpskerk aanwezige zerk van de Van Nijenrodes, die nog uit de Late Middeleeuwen dateert, verbubbelen en omhoog brengen tot een tombe. Op de marmeren zijstukken laat zij de leeuw van Ortt en de lelie van Pergens aanbrengen, met op het oostelijk deel een grafscript in het Latijn: *Marito fidelissimo in memoriam amoris sibi ipsi in memoriam mortalitatis monumentum hoc poni curavit Anna Pergens* (Anna Pergens heeft dit monument laten plaatsen voor haar dierbaarste echtgenoot in herinnering aan de liefde jegens haar zelf indachtig haar sterfelijkheid). Anna voorvoelt dan blijkbaar haar naderende einde; zij overlijdt op 28 december 1732.
- 1738 De eigenaar van de (dan al heel lang bestaande) brouwerij in Kockengen krijgt toestemming om aan de oever van de Heycop een putstoel of putgalg te plaatsen om daarmee in droge zomers met een emmer water te kunnen putten.
- 1741 De ruïne van het Huis Ter Aa (zie ook 1696) is tot dit jaar nog zichtbaar geweest, maar nu is het puin gebruikt om de weg langs de Aa te verharderen.
- 1744 Catastrofale sterfte van rundvee door veepest. Deze houdt met korte onderbrekingen ongeveer 10 jaar aan.
- Sedert dit jaar incidenteel, en vanaf het begin van de 19de eeuw regelmatig, vaart op de route Amsterdam-Utrecht ook een "vliegende trekschuit", die door twee paarden wordt getrokken en daardoor anderhalf maal zo snel gaat (10 à 11 kilometer per uur in plaats van circa 7 kilometer per uur).
 - In overleg met alle inwoners van Breukeleven wordt een reglement opgesteld voor de plaatselijk nacht- of klepwacht.

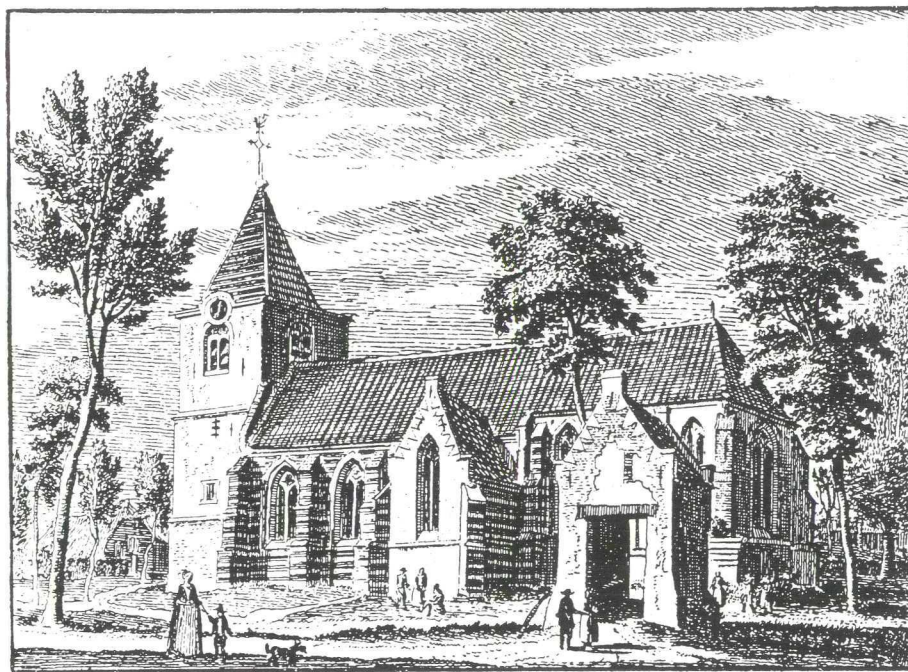
Het centrum van het dorp Breukelen, met geheel rechts het Regthuys. Gravure van Hendrik Spilman naar een tekening van Jan de Beijer, 1744.

- In het kohier van de dorpslasten worden binnen het dorp Breukelen onderscheiden: Aen de Vecht (Brugstraat), Danstraat, Agterstraet (thans zuidzijde Kerkbrink), Clapstraet (Herenstraat) en Kerkstraet (thans noordzijde Kerkbrink).
- 1747 Vanwege het einde van het Tweede Stadhoudersloze Tijdperk wordt door de inwoners van Breukeleveen, met die van Tienhoven en Oud-Maarsseveen, uitbundig feest gevierd, met instrumenten en psalmgezang onder leiding van dominee Gerardus van Schuylenburg. Schepen worden voorzien van Oranje- en prinsenvlaggen en paarden krijgen oranjekleurige strikken in de manen en staart.
- 1748 In de gerechtsheerlijkheid Breukeleveen worden 134 huizen geteld, in de drie gerechtsheerlijkheden Breukelen-Nijenrode, Breukelen-Orts en Breukelen-Proostdij tezamen 89 huizen, in Ter Aa, Oukoop inbegrepen, 16, in het Ruwielsgerecht 40, in de Breukelerwaard 5 en in Portengen-Hendrik Pieksgerecht (het vroegere Portengen-Nijenrodesgerecht) 6.
- François de Haan sticht de buitenplaats Vroeglust (nu Herenstraat 58), waarvoor hij zeven door hem aangekochte huizen aan weerszijden van de Klapstraat heeft laten afbreken. De overtuin reikte van de Klapstraat tot aan de Achterdijk of Heerenwagenweg (nu Straatweg). Welvarende Amsterdammers kopen omstreeks die tijd meer huizen aan de oostzijde van de Klapstraat, die zij vervangen door grotere woningen. Voorbeelden zijn Vreedevecht (nu Herenstraat 24/26), Middendorp (nr. 32), Hof en Vecht (nr. 34) en Lang Gewenst (nr. 38). Door deze ontwikkeling stijgt het gemiddelde welvaartsniveau van de Klapstraatbewoners en vindt men de straatnaam niet meer zo passend. Men verkiest de naam Heerenstraat.
- 1753 De productie en handel in zuivel is zeer aanzienlijk. Een zeer groot deel wordt via Amsterdam geëxporteerd. De uitvoercijfers van die stad vermelden ruim anderhalf miljoen pond zoetemelkse en ruim een kwart miljoen pond komijnekaas.
- 1759 Volgens de "Geheym-Schrijver van Staat en Kercke" is er in het dorp Breukelen geen arts, maar er zijn wel een bekwame apotheker en drie ervaren wondhelers. Hij schrijft ook dat de kermis in Nieuwer Ter Aa op de eerste zondag in oktober begint en slechts twee dagen duurt.
- 1765 Provinciale Staten van Utrecht stellen officieel vast op welke datums voortaan de kermissen in de plattelandsplaatsen zullen worden gehouden: in Ter Aa op de eerste dinsdag in augustus, in Breukelen op de tweede dinsdag na het begin van de Utrechtse kermis, in Kockengen op de eerste dinsdag na 15 augustus, in Portengen-Pieksgerecht (= het vroegere Portengen-Nijenrodesgerecht) en het Ruwielsgerecht op de tweede dinsdag in oktober en in Vijfhoeven/Kortrijk op de dinsdag na 14 juli. Kermissen op zondag zijn voortaan verboden.
- 1766 Achter de oude smederij aan de Heerenwagenweg (nu Straatweg) tegenover Het State Wapen komt een scheepswerf. Op die werf bouwt men in 1795 een r.k.-kerk.

- 1777 Na de dood van de ongehuwde Jonkheer Reynout Abraham van Renesse van der Aa gaat de gerechtsheerlijkheid Ter Aa over naar Jan Pieter Nicolaas van Reede, die zich voortaan Van Reede van Ter Aa noemt.
- 1778 Gedeputeerde Staten van Utrecht waarschuwen in een brief (29 mei) tegen het beschadigen van het Zandpad naar Breukelen bij het aanvoeren van aarde voor de steen- en tichelovens aan de Vecht. Ingevolge een besluit van GS van 24 februari 1767 waren nog niet zo lang tevoren de kanten van het Zandpad in Breukelen-Nijenrode, Breukelen-Ortts en Breukelen-St. Pieters hersteld.
- Ten zuiden van Vroeglust (zie 1748) verrijst aan de westzijde van de Vecht het buitenplaatsje Vreedegrond. Hiervoor wordt onder meer het huis waarin Jacob Campo Weyerman (zie 1725) heeft gewoond, afgebroken. Tussen Vreedegrond en de Herenstraat blijven drie kleinere huizen gehandhaafd (nu Herenstraat 44, 46 en 48). Omstreeks 1875 wordt Vreedegrond afgebroken en komen er arbeidershuisjes op dat terrein (nu Herenstraat 50 en 52).
- 1783 Het aantal brandspuiten in onze omgeving is nog zeer beperkt. Breukelen heeft er een en Tienhoven en Maarsseveen hebben er sinds 1781 samen een. Afsproken wordt dat als in Breukeleveen brand uitbreekt en Tienhoven/Maarsseveen komt daarbij te hulp, Breukelen een vergoeding van f 25 zal betalen. Omgekeerd krijgt Breukelen een dergelijk bedrag als zij Tienhoven en Maarsseveen te hulp komt.
- 1785 Engelke Kalverkamp uit Montfoort volgt de in 1784 overleden Breukelse vroedvrouw op voor een tractement van f 125,- per jaar.
- 1787 In de Pieterskerk te Breukelen wordt op 28 mei een nieuw orgel in gebruik genomen. Het is aan de kerk geschonken door Claude Noordwijk, bewoner van de buitenplaats Boomoord, en gemaakt door de beroemde orgel- en klavecimbelmaker Gideon Thomas Bätz te Utrecht. In 1860 wordt er een tweede manuaal aan toegevoegd.
- Pruisische troepen komen de, door toedoen van de patriotten in moeilijkheden geraakte, stadhouder prins Willem V te hulp. Bij een groot deel van de Breukelse bevolking worden soldaten ingekwartierd, tot soms wel 10 of 12 man toe. Na hevige strijd verslaan de Pruisen de patriotse troepen die in het fort Nieuwersluis gelegerd zijn. De door de Pruisen veroorzaakte kosten en schade worden traag en maar ten dele vergoed, waardoor een aantal Breukelse huishoudens in financiële problemen raakt. In Breukeleveen, waar eveneens Pruisische militairen en paarden worden ondergebracht, blijft de bevolking met een haast nog ondraaglijker schuld zitten.
- 1790 Op 28 januari stelt het gemeentebestuur van Amsterdam een reglement vast voor de vaart op de Rijn van Amsterdam tot Keulen. Een Commissie voor de Rijnvaart wordt gevormd. Kleine schepen varen binnendoor over Weesp, Breukelen, Utrecht, Vreeswijk en Wijk bij Duurstede. Grote schepen moeten over Pampus en Muiden naar de Vecht.
- De Staten van Utrecht bepalen dat voor nieuwe verveningen pas een vergunning zal worden gegeven als er een goedgekeurd plan is voor de latere bedijking en droogmaking. In 1848 wordt de plicht tot het maken van een bedijkingsplan ook ingevoerd voor de reeds door de turfmakers ingestoken gebieden die nog voor drooglegging vatbaar zijn.
- 1792 In Breukeleveen en Tienhoven heeft men moeite met de regel dat grond die niet geschikt is voor het maken van turf (bijvoorbeeld de teellaag op het veen, zoden en bonken) niet buiten de eigen gerechtsheerlijkheid mag worden gebracht, omdat ze ter plaatse moet worden gebruikt voor dijkaanleg of het aanplempen van legakkers of oeverlanden. De gezamenlijke veenlieden in Breukeleveen en Tienhoven vragen om het vrij toestaan van transport binnen hun gebied, dat ze waterstaatkundig als één geheel zien. Dat wordt hun door Gedeputeerde Staten van Utrecht toegestaan, maar in 1859 wordt die vergunning weer ingetrokken.
- Sara Maria van Loon en haar man Jhr. mr. Nicolaas Calcoen, eigenaren van Boom en Bosch, bieden via advertenties in de *Utrechtsche Courant* verscheidene op hun buitenplaats aanwezige artikelen te koop aan, zoals tuinvazen, potten, blauwstenen trappen en andere tuinelementen van hardsteen, grote kolommen met kapitelen, de beeldengroep Venus en Cupido met voetstuk, grote en kleine borstbeelden, oranjebomen (sinaasappelboompjes), enz. Hieruit blijkt dat de waardering voor de formele tuinaanleg (zie 1709-1711) sterk is verminderd; de nieuwe voorliefde gaat uit naar de opkomende Engelse landschapsparkstijl.
- 1795 In januari maken de Fransen, samen met hun patriotse bondgenoten, door de Bataafse Omwenteling een einde aan de Republiek der Verenigde Nederlanden. De Staten van Utrecht worden vervangen door de Provisionele Representanten 's Lands van Utrecht. Een van hun vroege besluiten is een brief tegen het schenden van de vrijheidsboom te Breukelen (24 februari 1795). In mei worden de Verenigde Nederlanden officieel de Bataafse Republiek.
- De gerechtsheerlijkheden Breukelen-Proostdij en Tienhoven weigeren op principiële gronden een kiesman af te vaardigen naar de verkiezing van de Nationale Vergadering van de Bataafse Republiek.

- De Bataafse Republiek brengt godsdienstvrijheid. De rooms-katholieken in Breukelen, die al sinds 1790 een eigen kerk wensten, vragen op 28 oktober 1795 een provinciale vergunning aan voor het stichten van een statie (priester-standplaats in een gebied dat niet onder een bisdom valt; Nederland is voor de Rooms-Katholieke Kerk na de Reformatie lange tijd missiegebied). Ook de aartspriester ("deken") in Maarssen geeft na enige aarzeling toestemming tot kerkbouw. Kerk en pastorie worden ingericht op een scheepswerf in de zuidoosthoek tussen Danne en Straatweg (zie ook 1766). Al op 22 december is die statie een feit.
- 1796 De regering van de Bataafse Republiek vervangt de oude gerechtsheerlijkheden door municipaliteiten en schaft de traditionele heerlijke rechten af. Bijna alle gerechtsheren in Breukelen en omgeving protesteren daartegen, maar tevergeefs.
- Op de boerderij Cromwijk, in het zuidoosten van Oud Aa, tegenover de Galgerwaard, wordt het retranchement, bolwerk of bastion De Waakzaamheid opgericht. Er is een kade met een palissadenhek, gelegen binnen een gracht. Bij de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (zie 1816) verliest dit bastion zijn militaire betekenis.
- 1797 Er is een grensgeschil tussen de pastoors van Slootdijk (Loenersloot) en Breukelen omdat de laatstgenoemde een aanzienlijk aantal der "vermogenste ingezetenen . . . in en om 't Dorp ter Aa" aan zijn parochie heeft getrokken. De pastoor van Slootdijk wordt in het ongelijk gesteld, maar er wordt wel bepaald dat twee huizen met r.k.-bewoners, Het Tolhuis en Het Huis ten Honderd (zie 1578), onder de statie Slootdijk zullen blijven.
- De rooms-katholieke ammeesters van Maarssen worden veroordeeld een boerderij in Portengen-Zuideinde en 32 morgen land over te dragen aan de r.k.-statie Breukelen. Met de pachtbrenghen daarvan moet die statie voortaan de eigen armlastigen verzorgen.
- 1798 Per publicatie van 17 november wordt de hele Bataafse Republiek bestuurlijk heringedeeld. Breukelen en omgeving komen onder het Departement Texel, Ring VII (hoofdplaats Naarden). De bestuurlijke indeling van 22 januari 1801 bevestigt de plaatsing in het Departement Texel, Ring Naarden.
- 1799 Los van de bestuurlijke indeling van 1798, wordt de Republiek, met het oog op het houden van verkiezingen, op 14 mei 1799 ook nog eens ingedeeld in grondvergaderingen en districten. Daarbij komen Breukelen en omstreken te vallen onder District XXXIX met als hoofdplaats Nieuwersluis (zie verder 1803).
- De veepest neemt opnieuw een dreigende omvang aan. Bij wet van 26 december gelast de overheid het afmaken van al het besmet verklaarde vee. Om een schadeloosstelling te kunnen betalen, wordt een "Fonds tot voorkoming en afwending der runderpest" ingesteld (kortweg het "Veefonds"), waaraan alle veeboeren in evenredigheid met hun veestapel moeten meebetalen. In 1806 wordt dit fonds vervuimd tot een Landbouwfonds.
- 1800 Het bewonen van een groot buitenhuis aan de Vecht is door de veranderde economische omstandigheden geen eenvoudige zaak meer. Dit jaar verkoopt Adelbertus Ahuys, oud-katholiek priester te Amsterdam zijn buitenplaats Queekhoven te Breukelen. Daarna wordt

De kerk te Ter Aa, 1792, kopergravure van Hendrik Spilman naar een tekening van Jan de Beijer.

- dit landgoed binnen 60 jaar nog vijf keer verkocht (1822, ca. 1825, 1838, 1849, 1860). In 1860 is Joan Adam Matthes, commissionair in effecten, koper voor f 24 000,-.
- 1803 Bij de herziening, op 18 februari, van de in 1799 ingevoerde electorale organisatie, met ditkeer een indeling in grondvergadering en ringen, komen Kockengen, Kockengen-Lokhorst, Portengen, Portengen-Sticht (= Zuideinde), Spengen, Ter Aa en Gieltjesdorp in Ring IV (Lange Ruige Weide etc.), Breukelen-Proostdij, -Ortts, -Nijenrode, Breukelerwaard en Breukeleveen in Ring IX (Nieuwersluis etc.), Oukoop en Ruwel in Ring V (Abcoude etc.).
- 1805 De landbouw is weer de grondslag van de economie. Terwijl "alle middelen van bestaan of geheel of gedeeltelijk vervielen, blijft de landbouw bloeien, en is bijkans de enige tak van welvaart, welke de ingezetenen nog ondersteunt".
- 1806 De Wet op het Lager Onderwijs van de Bataafse Republiek (1795-1806) regelt het onderwijs (zie ook 1618) landelijk en maakt het een overheidstaak om dat zo veel mogelijk te bevorderen. De hechte band met de (protestantse) kerken wordt verbroken. Onderwijzers worden verplicht zich tevoren in hun vak te bekwamen. Het klassikale systeem wordt ingevoerd. Schoolopzieners gaan toezicht uitoefenen. De kwaliteit van het onderwijs gaat sterk vooruit. In de winter van 1799 had de school in Kockengen 40 ingeschreven leerlingen; in de winter van 1811 zijn dat er 100.
- De Bataafse Republiek wordt opgevolgd door het Koninkrijk Holland, met Lodewijk Napoleon als koning. Er komt een nieuwe bestuurlijke indeling. Breukelen e.o. gaan behoren tot het Departement Lande van Utrecht, en daarbinnen tot het Tweede Kwartier.
- 1810 Het Koninkrijk Holland wordt ingelijfd bij Frankrijk. Per 1 januari 1811 geldt hier de Franse wetgeving. De Departementen Utrecht (met Breukelen e.o.) en Amstelland worden samengevoegd tot het Département du Zuiderzee.
- Bij decreet van 18 oktober kent Napoleon aan Amsterdam bij uitsluiting het recht van Rijn-entrepot toe. De stad krijgt daarmee de hele doorvoer naar Duitsland en Zwitserland. Door dit soort ontwikkelingen wordt de Vecht vooral een waterweg voor de vrachtscheepvaart.
- 1811 In Breukelen-Proostdij zijn vijf Duitse gastarbeiders werkzaam als tuinlieden (op een gevestigde bevolking van 126), terwijl van juni tot september ook nog een aantal Duitse grasmaaiers het gebied bezoekt. In Breukeleveen zijn naast een bevolking van 399 personen nog 100 Duitse gastarbeiders aanwezig, hoofdzakelijk voor de turfmakerij. Ook daar komen gedurende 5-6 weken bovendien enige grasmaaiers. Het percentage buitenlandse arbeiders is in Breukeleveen aanzienlijk hoger dan in Tienhoven en Oud-Maarsseveen. Op een pre-kadastrale kaart uit 1810-1811 hebben de plassen in Breukeleveen al ongeveer dezelfde grenzen als nu; de voortgezette turfmakerij zal dus via dieper uitbaggeren gebeuren.
- Keizer Napoleon en keizerin Marie Louise gaan per rijtuig via Utrecht en de Heerenwagenweg door Breukelen naar Amsterdam en ervaren dat deze "landweg geenszins ideaal" is.
 - De kleiweg (Heerenwagenweg) langs de westoever van de Vecht wordt bij het Décret impériale van 16 december onderdeel van de Franse route impériale nr. 2, het traject Amsterdam - Parijs. Bij de aanleg wordt gestreefd naar een zo recht mogelijk tracé; daarom wordt de bocht ten zuiden van het dorp Breukelen goeddeels rechtgetrokken. In 1813 zijn de werkzaamheden in volle gang. Het resultaat is een zeer gewaardeerde vlakke weg van 26 voet breed met in het midden een 13 voet brede steenstraat met keien en klinkers. Deze zal de naam Straatweg krijgen.
- 1812 Een zware dorpsbrand in Kockengen legt zeven huizen en enige bedrijfsruimten in de as en richt aan verscheidene andere schade aan. De overheid vergoedt ongeveer 1/8 van de schade.
- 1813 Einde van de inlijving van Nederland bij Frankrijk en herstel van de nationale onafhankelijkheid. De vertrekkende Franse legereenheden worden opgevolgd door Russische en Pruisische troepen die hier een soort militair gezag gaan uitoefenen. Om de uitrusting van de bevrijders weer op peil te brengen, moet Breukelen twee wagens met vier paarden leveren.
- Na het herstel van de nationale vrijheid in november, wordt onmiddellijk het gebruik van de Franse taal in het openbaar bestuur afgeschaft. Op 5 december 1813 leggen de leden van de eerste gemeenteraad van Breukelen de eed van trouw af aan "het vaderland en aan zijne Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau" (in 1813 aanvaardt de toenmalige prins van Oranje de souvereiniteit over de Verenigde Nederlanden [Noordelijke Nederlanden + België]; in 1814 wordt hij ingehuldigd als soeverein vorst; in 1815 krijgt hij de titel koning).
- 1814 De oude provincie Utrecht wordt hersteld. Op 19 september komen voor het eerst na de Franse Tijd de Staten van Utrecht weer bijeen.
- 1815 De in de Franse Tijd gegroeide Gemeente Breukelen valt weer uiteen. De volgende gemeenten ontstaan: Breukelen-Nijenrode (combinatie van Breukelen-Nijenrodesgerecht en Breukelen-Ortsgerecht), Ruwel (Ruwelsgerecht + gerechtsheerlijkheid Ter Aa + gerechtsheerlijkheid Breukelerwaard), Breukelen-St. Pieters (Breukelen-Proostdijgerecht + Breukeleveen), Laag-Nieuwkoop (Laag-Nieuwkoop + Gieltjesdorp + Vijfhoeven + Loefs-

gerecht van Ruwiel + Portengen-Zuideinde). De Gemeente Kockengen wordt gevormd door de voormalige gerechtsheerlijkheden Kockengen (zie ook 1537 en 1694), Kockengen-Lokhorst en Spengen. Het kleine Portengen-Nijenrodesgerecht (heel verwarrend ook Portengen-Noordeinde genoemd) wordt de Gemeente Portengen. De Gemeente Loenersloot heeft dezelfde omvang als vroeger de heerlijkheid Loenersloot-Oukoop-Ter Aa.

- Het Koninkrijk der Nederlanden zet op onderwijsgebied het beleid van de Bataafse Republiek voort. Het onderwijs blijft een overheidstaak. De provincie Utrecht wordt in vier schooldistricten opgedeeld. Breukelen, Kockengen en Nieuwer Ter Aa behoren tot het tweede district. Het onderwijs is openbaar, maar blijft ruimte bieden aan godsdienstonderwijs (Nederlandsch-Hervormd = wat vóór 1815 Gereformeerd heette).
- Vooruitlopend op de aanleg van een verbeterde waterlinie neemt de Rijksoverheid de brug over de Danne in de Dannestraat te Breukelen in eigendom over. Na opheffing van de waterlinie en een restauratie van de brug draagt Rijkswaterstaat die 170 jaar later, op 18 juni 1885, over aan de Gemeente Breukelen. Laatstgenoemde voelt meer voor een vaste brug, maar een actiegroep bewerkstelligt dat het weer een beweegbare brug wordt.

1816 Begonnen wordt met de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (over de oude, zie 1629), die ook de stad Utrecht binnen de waterlinie brengt. Het werk wordt voortgezet tot 1860, met een onderbreking tussen 1825 en 1840 wegens de Belgische opstand. Bij de mobilisatie in 1870 (Frans-Duitse oorlog) komen veel gebreken in deze waterlinie aan het licht, die in 1874 leiden tot verbeteringswerken. In 1885 wordt de brisantgranaat ingevoerd, waartegen geen fort bestand is. In 1914-1918 is de Nieuwe Hollandse Waterlinie niettemin in staat van verdediging. In de mobilisatie van 1939-1940 wordt de linie voor de laatste keer betrokken, maar het gebruik van luchtlandingstroepen door de Duitsers toont aan dat de linie totaal en definitief verouderd is.

- De Muntwet brengt een decimaal geldstelsel met als rekeneenheid de gulden, verdeeld in honderd centen. De stuiver blijft bestaan.

1819 Bij wet van 19 mei komt Loosdrecht weer bij Utrecht, waarna de noordgrens van het Breukeleveen niet langer tevens provinciegrens is.

- Jan Coenraad Duuring trouwt op 4 augustus met Albertina Henriette Gildemeester en verwerft op die dag de titel ambachtsheer van Kockengen. Hij heeft als bataljonscommandant gediend onder keizer Napoleon tijdens diens barre veldtocht in Rusland en bleef de keizer trouw tot in 1815. Daarna werd hij hereboer. Het paar vestigt zich op de buitenplaats Vechtstroom te Breukelen. Als zijn vrouw in 1834 van haar vader Vegtvliet erft, verhuizen ze daarheen, waar hij al spoedig daarna overlijdt. In 1854 vererft Vegtvliet op hun zoon Gerard Daniel Duuring, burgemeester van Breukelen.

- De Vecht zegepraalt niet meer zo duidelijk. Het Vechtbuiten Vijverhof (zie 1670) wordt afgebroken. Het gebouw dat later diezelfde naam gaat dragen, wordt laat in de 19de eeuw op dezelfde plaats gebouwd.

1821 Bij Koninklijk Besluit van 16 april stelt koning Willem I de route van de Keulse Vaart vast, van Amsterdam tot de Lek, lopende door de Amstel en Weespertrekvaart tot Weesp, door de Vecht tot Utrecht, en door Weerdsloot en Vaartse Rijn naar de Lek bij Vreeswijk.

1823 De Rijksoverheid laat, ten behoeve van de toegenomen vrachtvaart, delen van de Vecht verbreden en verdiepen en voor haar rekening enige eenvoudige ophaalbruggen over de Vecht vervangen door zogenaamde dubbele wip- of klapbruggen.

1824 Het hele kasteel Gunterstein en de bijgebouwen worden witgepleisterd. Een dergelijk uiterlijk is dan mode voor voornamelijk gebouwen. In 1936 wordt de pleisterlaag weer verwijderd.

1825 Een storm doet de Diemer Zeedijk overstromen, waardoor de achterliggende lage gebieden

Nachtwacht of klepperman, met ratel, speer en hond; midden 19de eeuw.

- tot voorbij Breukelen en Portengen onder water komen te staan.
- Nadat op 4 januari 1824 bij Koninklijk Besluit een reglement voor de steden is uitgevaardigd, volgt op 23 juli 1825 een reglement voor het platteland. De steden kregen wethouders, maar de plattelandsgemeenten krijgen assessoren (bijzitters) die namens de koning door de Commissaris des Konings worden benoemd. Als de grondwetswijziging van 1848 leidt tot de Gemeentewet van 1851, vervalt het onderscheid in het bestuur tussen stad en platteland. Iedere gemeente krijgt dan een door de koning benoemde burgemeester en een door de bevolking gekozen raad, waarna de raad uit haar midden twee of meer wethouders kiest.
 - 1826 In het huis op de hoek van Straatweg en Danne ten zuiden van de brug wordt een tabakswinkel annex brievenaarderij gevestigd. Tot 1890 is er in dit pand ook een sigarenfabriek; de tabakswinkel blijft er tot 1968. In 1992 wordt het pand afgebroken en komt er een toonzaal van het ernaast gelegen garagebedrijf, die in 1998 alweer wordt afgebroken, als met de bouw van het appartementencomplex Molenwerf wordt begonnen.
 - Eerste afzonderlijke provinciaal-Utrechtse reglement voor de waterschappen.
 - 1829 De Ridderlijke Duitse Orde Balijs van Utrecht, die sinds 1278/1284 een groot deel van het land in Vijfhoeven bij Kortrijk bezit, doet dat alles door openbare verkoping van de hand.
 - 1832 Het kadaster wordt in gebruik genomen, een overheidsdienst voor het systematisch verzamelen en in kaarten en registers vastleggen en bijhouden van gegevens over de eigendom van grond en andere zakelijke rechten op onroerende goederen. Primaire doelstellingen zijn een rechtvaardige inning van de grondbelasting en bevordering van de rechtszekerheid. Een decreet van Napoleon gaf de aanzet, maar er was veel voorbereidend werk te doen.
 - Ferdinand van Collen Ferdinandszn, heer van Gunterstein, koopt op 16 maart de hofstede Boomrijk van mr. Anthony Hendrik van den Bergh van Lexmond. Op 15 november 1849 voegt Johanna Maria Elisabeth van Collen, vrouwe van Gunterstein, daar het buitenverblijf Klein Boomrijk weer aan toe, door dat te kopen van Jacoba Beuker, dochter van Arnold Frederik Beuker die het in 1815 van Van den Bergh had gekocht.
 - Pieter Huidekoper, assuradeur en burgemeester van Amsterdam, koopt de buitenplaats Vrede en Rust (Straatweg 30). Deze blijft tot 1886 bezit van de familie Huidekoper.
 - 1834 De bliksem slaat in de kerktoren van de Breukelse Pieterskerk. Het loopt niet vlot met het inzamelen van geld voor een nieuwe spits. Als echter wordt vastgesteld dat de kerk van Abcoude, die ook een nieuwe spits moet krijgen, hoger zal worden dan die van Breukelen, indien hier met een vierkante in plaats van weer een achtkante spits moet worden volstaan, komt het geld er toch.
 - Omdat door turfwinning het merendeel van het land in watergebied is omgezet, worden de beide watermolens in Breukeleveen (zie 1649 en 1684) voor de proefperiode 1834-1836 stilgezet, om na te gaan of het gebied thans weer kan volstaan met lozing via de sluisen in de Weere en de Tienhovense Vaart. In 1836 wordt besloten de molens definitief buiten gebruik te stellen (zie verder 1840).
 - 1835 Begonnen wordt met het uitdiepen en verlengen van de Tienhovense Vaart, die daardoor het Tienhovens Kanaal wordt, als aanzet van een project om de Vecht en de Eem met elkaar te verbinden. In 1869 is men gevorderd tot de grens tussen de Gemeenten Westbroek en Achttienhoven. De rest van het plan wordt nooit uitgevoerd. In 1882 besluiten Provinciale Staten definitief geen geld meer beschikbaar te stellen voor deze kanaalaanleg.
 - In de muur van de Breukelse dorpskerk aan de oost- of Straatwegzijde wordt een nieuwe ingang gemaakt, zodat men de zitplaatsen in het schip van de kerk kan bereiken door de ruimte van het koor heen, waar vroeger het hoogaltaar had gestaan. Het gemak van de kerk-ganger vinden de protestanten belangrijker dan het bewaren van de integriteit van het oude bedehuis. De koorruimte, de belangrijkste ruimte in een Middeleeuwse kerk, betrad men volgens de rooms-katholieke traditie nooit vanuit het oosten.
 - 1836 De Christelijke Afscheidene Gemeente van Kockengen en Laag-Nieuwkoop wordt geïnstitueerd. Deze ontstond uit de Afscheiding, een landelijke kerkelijke beweging die in 1834 begon en waarbij een rechtzinnig deel van de gereformeerde gezindte buiten de Nederlandse-Hervormde Kerk kwam te staan. De leden komen niet alleen uit Kockengen en Laag-Nieuwkoop, maar ook uit de wijde omgeving. In de eerste 5 jaar heeft deze gemeente te lijden onder vervolging door de overheid (zoals een met dwang gehandhaafd verbod van godsdienstoefeningen en inkwartiering van soldaten bij Afscheidenen). Pas op 15 januari 1841 wordt de Christelijke Afscheidene Gemeente van Kockengen en Laag-Nieuwkoop door de overheid erkend. In datzelfde jaar krijgt zij toestemming voor de bouw van een eigen kerk, onder voorwaarde dat de leden van de Hervormde Gemeente van Kockengen van de godsdienstige activiteiten der Afscheidenen geen hinder ondervinden.
 - Publicatie van het boek *Gezigten aan de Rivier de Vecht naar de Natuur Geteekend en op Steen overgebracht door P.J. Lutgers*.

De achtkante stellingmolen voor het malen van graan, gelegen aan de Vecht ten noordoosten van kasteel Nijenrode, hier gezien vanuit het noorden (Lutgers, 1836).

- Op 29 november is er een zeer ernstige brand in de steenoven Vecht en Rhijn. Enige tijd wordt gevreesd dat het vuur naar andere panden in de wijde omgeving zal overwaaien, maar die ramp blijft gelukkig uit.
- 1838 De rooms-katholieken van Breukelen wijden op 26 juni een eigen begraafplaats in. Deze is, na veel aanloopmoeilijkheden, aangelegd aan de Broekdijk (dicht bij de plaats waar later het spoorwegstation wordt gebouwd). Ze blijft in gebruik tot 27 juni 1948, de dag waarop het r.k.-gedeelte van de begraafplaats aan het Zandpad wordt gewijd. De begraafplaats aan de Broekdijk wordt daarna nog geruime tijd in stand gehouden, totdat alle daar aanwezige graven kunnen worden geruimd.
- 1840 Omdat de twee Breukeleveense watermolens niet langer nodig worden geacht (zie 1834), worden ze afgebroken, onder protest van de burgemeester van Loosdrecht namens de Weerkampen. In de oosthoek van Tienhoven is voor de nog in agrarisch bedrijf zijnde Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven al in 1832 een nieuwe wipwatermolen gebouwd (thans De Trouwe Waghter). In het Achteraf (= Breukeleveense Oosterpolder), ten oosten van de Stille of Breukeleveense Plas, bouwen drie boeren ieder een kleine particuliere molen (zie ook 1878).
- In opdracht van Gerrit Duuring wordt een houten wand gezet voor de westgevel van kasteel Oudaen, als beschutting tegen inwateren. In 1978 zijn de planken weer verwijderd. Duuring was eigenaar van Oudaen van 1827 tot 1857, maar heeft er zelf nooit gewoond.
- ca. 1840 Bij de buitenplaats Vreedenoord wordt een duifhuis gebouwd, mogelijk naar een ontwerp van de Utrechtse architect Christiaan Kramm, waarvan bekend is dat hij iets eerder de bouwmeester was van een fraaie tuinkoepel op dezelfde buitenplaats. Door verkoop van een deel van het Vreedenoordterrein staat het duifhuis thans op grond van het huis Beek-oever. Het is het enige duifhuis in de Vechtstreek dat bewaard gebleven is. In 1992 is het grondig gerestaureerd.
- 1841 In Breukelen-Nijenrode wordt een onderafdeling Breukelen van het Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde in de Provincie Utrecht opgericht. Hoewel dat genootschap statutair steeds zo blijft heten, raakt hij algemeen bekend als het Utrechts Landbouw Genootschap.
- 1842 Door afscheiding van de Hervormde Gemeente van Ter Aa ontstaat ook daar een Afgescheidene Gemeente, die haar leden vooral in Oukoop, Bosdijk en Portengen heeft. Zij gaat godsdienstoefeningen houden op de boerderij Sterreschans in Oukoop.
- 1843 Op 6 december rijdt de eerste stoomtrein van Amsterdam naar Utrecht. De Nederlandse staat heeft zich bijzonder ingespannen voor het totstandkomen van deze spoorlijn. Zij bekostigt zowel aanleg als de eerste jaren van exploitatie. Na 2 jaar wordt de lijn overgenomen door de kort tevoren opgerichte Nederlandsche Rijnspoorweg Maatschappij. Er zijn onderweg halteplaatsen in Abcoude, Nieuwersluis/Loenen, Breukelen en Maarssen.

- In 1874 krijgt Breukelen een volwaardig stationsgebouw.
- 1846-1901 Het huis (Nieuw-)Hoogerlust in Breukelen (zie ook ca. 1723) doet dienst als kostschool.
- 1846 Daniël Willink van Collen (Gunterstein) neemt het initiatief tot het oprichten, op 25 juli, van de Spaarbank voor Breukelen en Omstreken. Deze heeft het karakter van een vereniging ("Zedelijk Lichaam") en is bedoeld voor "kleine luiden, om van tijd tot tijd enige stuivers van in den Zomer gewonnen geld in den Bank te storten, teneinde alzoo in den Winter of wanneer men door enig onheil getroffen moge worden, iets ter verkwikking te hebben". Haar eerste onderkomen is het "locaal der kerkekamer", de huidige consistorie van de Pieterskerk. Na een aantal verhuizingen, vestigt de bank zich eind 1985 aan de Gijsbrecht van Nijenrodestraat, op de hoek met de Karel Doormanweg. Per 1 juni 1987 wordt de Spaarbank van vereniging tot stichting; in mei 1992 maakt men er een naamloze vennootschap van. Het was tot voor kort een van de zeldzaam geworden zuivere spaarbanken in Nederland. In verband met de uitgroei tot Fortisbank wordt in 1999 het voormalige pand van Gemeentewerken, aan de Markt, gekocht en als bankgebouw ingericht.
- Gerrit Duuring, grondeigenaar en lid van Provinciale Staten van Utrecht, woonachtig op de buitenplaats Vreedenoord, koopt voor f22 000,- het aangrenzende Vechtbuiten Boom en Bosch er bij. Boom en Bosch wordt in de koopakte omschreven als een aanzienlijke buitenplaats met een royaal en goed onderhouden dubbel herenhuis, koetshuis, stalling voor zes paarden, tuinmanswoning, steiger aan de Vecht, menagerie, broeierij, moestuin, boomgaarden en bos met zwaar hoogopgaand geboomte, heesters en ander houtgewas, karper- en goudviskommen, druiven, perziken, schuttingen, slingerlanen en levensgrote beelden, een overtuin en een moestuin aan de Straatweg waarop een fraaie koepel staat. Al in 1847 verkoopt hij Boom en Bosch weer, voor een prijs die f 3 000,- lager is, maar inmiddels heeft hij wel een deel van de tuin van Boom en Bosch, die aanvankelijk tot voorbij het latere huis Grigia reikte, bij Vreedenoord gevoegd.
- 1847 Er heerst onrust onder de bezitters van enig kapitaal omdat de rijksoverheid de gouden standaard heeft afgeschaft en vervangen door de zilveren standaard. De gouden munten zijn geen wettig betaalmiddel meer omdat de goudprijs helemaal is losgelaten. Voortaan is het Nederlandse muntstelsel helemaal op zilveren munten gebaseerd. Pas in 1875 zal naar de gouden standaard worden teruggekeerd, nadat rond 1870 in Canada grote nieuwe goudvoorraden zijn gevonden.
- Johanna Maria Elisabeth van Collen, vrouwe van Gunterstein, koopt de buitenplaats Boom en Bosch (zie 1846). Deze blijft bij Gunterstein horen tot in 1925 en wordt verhuurd.
 - De Afscheidene predikant H.P. Scholte uit Utrecht, die na een conflict binnen zijn Afscheidene Gemeente is geschorst, vertrekt met ongeveer 800 volgelingen naar de Noord-Amerikaanse staat Iowa, waar zij de stad Pella zullen stichten. In deze groep reizen ook zes gezinnen en vijf alleenstaanden uit de Christelijke Afscheidene Gemeente van Kockengen en Laag-Nieuwkoop mee (zie 1836). Hun eerste predikant, dominee H.G. Klijn, vertrekt in 1849 ook naar Pella.
- 1851 De Gemeente Breukelen-Nijenrode heeft 11 ambtenaren in dienst, Breukelen-St. Pieters 4; inbegrepen zijn de gemeenteveldwachters, nachtwachten en vroedvrouw.
- 1851-1855 In Boom en Bosch (zie 1847) is een (kost)school voor middelbaar onderwijs gevestigd.
- 1852 De rooms-katholieken in Kockengen krijgen na zo'n 2½ eeuw weer een thuisbasis. Al op 1 oktober 1843 is de failliete boedel van Martinus Jansz de Bruyn aangekocht. Het herenhuis wordt opgeknapt als pastorie; koetshuis en paardenstal worden omgebouwd tot noodkerk. Op 11 december 1852 wordt de statie Kockengen een feit, op 19 december wordt een pastoor benoemd. Op 28 februari 1853 geeft het gemeentebestuur toestemming om een deel van de tuin achter de pastorie als begraafplaats in te richten. Op 10 december 1853 worden de r.k-kerkelijke goederen in Kockengen officieel overgedragen aan het gevormde kerkbestuur. De Utrechtse architect G. van Vogelpoel maakt tekeningen en bestek voor een nieuwe kerk, te bouwen op het erf van het voormalige herenhuis. Op 26 januari 1854 is de aanbesteding (zie verder 1855). Per 11 maart 1855 wordt de r.k.-statie een volwaardige parochie.
- ca. 1852 E.I. Asser, procureur en advocaat te Amsterdam en pionier van de Nederlandse fotografie, maakt de oudste foto's die van Breukelen bekend zijn.
- 1853 Aan de periode Ort op Nijenrode komt een eind met de dood van Sara Adriana Ort, die haar nek breekt als zij, met paard en rijtuig op het kasteel thuishkomende, door de ophaalbrug zakt. Op een publieke veiling wordt het kasteel verkocht aan de Utrechtse fabrikant van koperen knopen Willem Hendricus de Heus. Hij zet enige restauraties door, maar zijn nazaten verwaarlozen Nijenrode.
- Het hele tracé van de Keulse Vaart (zie 1821) wordt tot Rijkswater verklaard.
 - Invoering van het Provinciaal Reglement op het rijden met hondenwagens in de provincie Utrecht. Daarmee wordt toezicht mogelijk op de verzorging van de vele trekhonden die

kleine wagentjes trekken, zoals die van de bakker, de melkboer en andere neringdoenden die hun waren bij de klanten aan huis leveren. Voor het houden van een trekhond wordt een vergunning van de burgemeester nodig.

1855 De bouw van een eigen kerk voor de rooms-katholieke parochie te Kockengen stuit op veel moeilijkheden wegens bezwaren ingebracht door de Christelijke Afscheidene Gemeente, die op 47,5 meter van de bouwlocatie een houten noodkerk heeft. Zij beroepen zich op art. 7 van de Wet op de Kerkgenootschappen (sept. 1853): "Het uitoefenen van de openbare Godsdienst, elke oprichting of inrichting van een gebouw binnen afstand van 200 ellen [= meter] van een bestaande kerk, vereist in het belang der openbare orde een onderzoek omtrent de plaats der vestiging". Na bemiddeling van de burgemeester en zelfs de Commissaris van de Koning zeggen de rooms-katholieken toe dat zij hun kerkklok niet zullen luiden tijdens godsdienstoefeningen van de afgescheidenen. De kerkenraad van de afgescheidenen blijft echter streven naar een verbod op de bouw van een r.k.-kerk. Deze kwestie komt zelfs in de Tweede Kamer aan de orde. Na beraad tussen Gedeputeerde Staten van Utrecht en de betrokken ministers wordt dat verzoek afgewezen. Doorslaggevend schijnt geweest te zijn dat de toestemming tot kerkbouw was verleend vóór de wet van 1853 in het Staatsblad verscheen. Bij Koninklijk Besluit wordt bepaald dat de tijdstippen waarop in Kockengen godsdienstoefeningen worden gehouden zo gekozen moeten worden dat men elkaar niet hindert door klokgelui, orgelspel of gezang. De pastoor is niet tevreden met de vastgestelde uren en de afgescheidenen blijven afbraak van de r.k.-kerk eisen. Op 13 maart 1856 komt de zaak opnieuw in de Tweede Kamer aan de orde, die beslist dat de r.k.-parochie rechtmatig heeft gehandeld en hun kerk niet kan worden gesloten (zie verder 1875).

- De rooms-katholieke statie in Breukelen (zie 1795) wordt op 11 maart tot een volwaardige parochie, gewijd aan Sint-Jan Baptist (de heilige Johannes de Doper).
- Een plan van provincie en Rijk om de Gemeenten Portengen (zie 1815), Breukelen-Nijenrode, Breukelen-St. Pieters en Tienhoven tot één grote gemeente samen te voegen, mislukt.

1857 Bij wet van 13 juni worden de Gemeenten Breukelen-Nijenrode en Portengen verenigd.

1858 Bij Koninklijk Besluit van 1 juni wordt de Commissie tot Onderzoek omtrent de Droogmaking der Plassen beoosten de Vecht ingesteld, onder voorzitterschap van F.W. Conrad. Deze adviseert in 1860 dat het voor het Rijk en de provincies Noord-Holland en Utrecht wenselijk zou zijn de plassen in vruchtdragend land te herscheppen.

- De openbare school in Tienhoven wordt gemeenschappelijk bezit van de Gemeenten Tienhoven, Maarsseveen en Breukelen-St. Pieters.

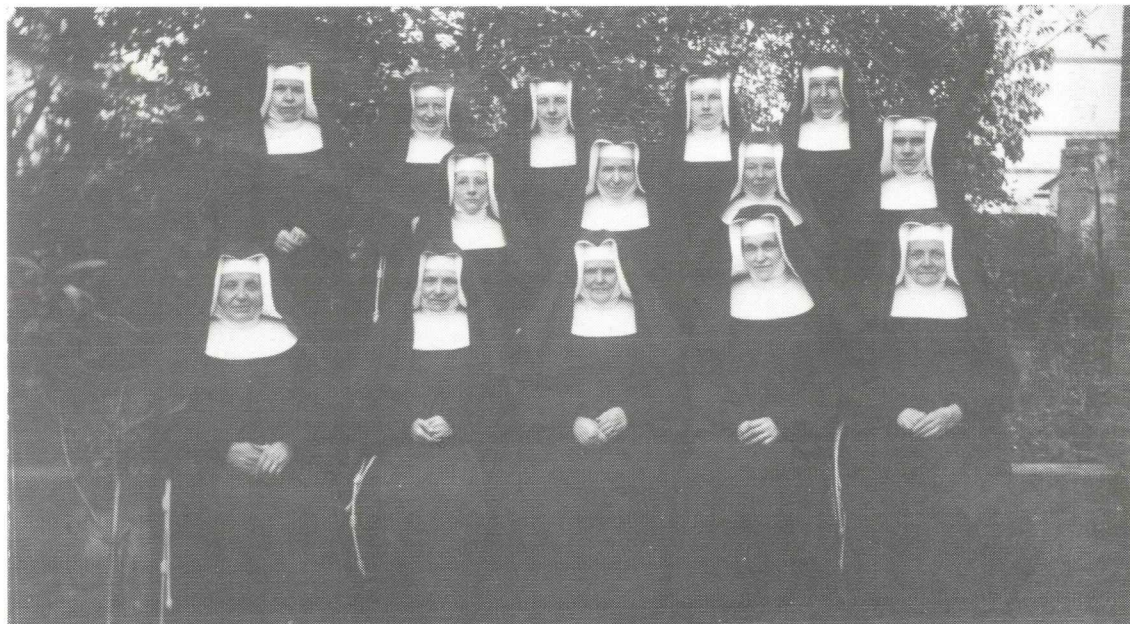
1860 De gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode besluit twee huizen met erf aan te kopen in het centrum van het dorp, in de hoek begrensd door Nieuwstraat, Herenstraat en Achterstraat, om daar een gemeentehuis te laten bouwen. Als architect wordt A.N. Godefroy te Amsterdam gevraagd. Na openbare aanbesteding wordt de bouw op 10 juni 1861 gegund aan I.

*Vegtvliet –
ijspret op de
Vecht, 1929.*

- Krook en D. Koning, timmerlieden te Breukelen. In de eerste helft van 1862 wordt het nieuwe gemeentehuis in gebruik genomen.
- Wilhem Ferdinand Willink van Collen koopt op 6 november van de erven Jan Eijkelhoff de hofstede Watervoor en de grond waarop voorheen de buitenplaats Watervoor heeft gestaan. Op die laatstgenoemde grond laat Daniël Willink van Collen, heer van Gunterstein, in 1866 Villa Nova bouwen.
 - 1861 Bram Dudok de Wit organiseert bij Slangevecht, het Vecht buiten van zijn familie, op de dichtgevroren Vecht de eerste in Breukelen gehouden schaatswedstrijd.
 - 1864 De afdeling Breukelen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen heeft een Tekenschool opgericht, die lessen verzorgt in de bovenzaal van het gemeentehuis aan de Nieuwstraat. In 1907 krijgt de Tekenschool een eigen gebouw, dat is gezet in de tuin van Het State Wapen. Als de school wordt opgeheven, huisvest het gebouw enige tijd achtereenvolgens de ULO-school en de VGLO-school. In 1976 moet het gebouw plaats maken voor een nieuw pand van de RABO-bank (Straatweg 53).
 - 1865 L.C. (Kees) Dudok de Wit vertrekt uit de haven van Den Helder voor een 96 dagen durende bootreis rond Kaap de Goede Hoop en langs de noordkust van Australië naar Java. Zijn verblijf aldaar was bedoeld als een studiebezoek, maar Kees maakt er een tijd met lange voetreizen van: door de Minahasa op het eiland Celebes (Sulawesi) en van oost naar west door Java. Tevens begint hij zijn verzamelwoede uit te leven. Na Oost-Indië gaat hij nog naar andere Oost-Aziatische landen en Noord-Amerika. Ruim twee jaar na zijn vertrek komt hij in Nederland terug. Vanaf die tijd draagt hij de bijnaam Kees de Tippelaar.
 - 1866 Epidemie van runderpest.
 - 1868 De Afgescheidenen uit Breukelen, die tot dusver in Kockengen kerkten, en die uit Nieuwer Ter Aa, stichten de Christelijke Gereformeerde Gemeente van Breukelen. In 1869 kopen zij in Loosdrecht een houten kerkje dat daar na het samengaan van twee afgescheiden gemeenten niet meer gebruikt wordt. Dat wordt geplaatst op een stukje grond nabij de westelijke Vechtoever, dat wordt afgesplitst van de overtuin van Vegt en Hoff. In 1875 verkoopt J.A. Matthes, de nieuwe eigenaar van Vegt en Hoff (zie ook 1872), de rest van de overtuin aan de Gemeente Breukelen.
 - 1869 Breukelen-Nijenrode wil een nieuwe brandspuit kopen. Breukelen-St. Pieters wil voor het deel van haar gebied tussen Scheendijk en Vecht daarin meedoen. Daniël Willink van Collen (Gunterstein) is verheugd over deze samenwerking tussen de beide Breukelens en biedt aan om de kosten te dragen voor zowel de nieuwe brandspuit als een daarvoor op het Kerkplein te bouwen brandspuithuis. Breukeleven zal een eigen brandweer krijgen.
 - De colleges van B&W van de Gemeenten Breukelen-Nijenrode en Ruwiel komen gezamenlijk overeen in of nabij de Portengense Brug een brandspuit met alles wat daar bij hoort "te plaatsen en te doen blijven" en aldaar een brandspuithuisje te laten bouwen. Alle mannen uit de omgeving, die aan gestelde vereisten voldoen, worden dienstplichtig brandweerman (zie verder 1940).
 - De spoorlijn van Breukelen over Harmelen naar Woerden komt tot stand.
 - ca. 1870 De bierbrouwerij aan de Vechtoever in Breukelen, gelegen aan het eind van de straat die de Brouwerssteeg (later Brouwerij) wordt genoemd, beëindigt de bierproductie en gaat verder als graan- en veevoederhandel.
 - De korenmolen aan de Vecht nabij Nijenrode wordt gesloopt.
 - 1871 Omdat in 1869 een wet van kracht was geworden dat iedere gemeente een algemene begraafplaats moet hebben, richt Breukelen-St. Pieters in Breukeleven een begraafplaatsje in (op de plek waar nu de garage van Herenweg 117 staat plus een stukje tuin ten zuiden daarvan). Zij doet dat samen met Tienhoven, dat alleen over een kerkelijke begraafplaats beschikt. In 1874 wordt een lijkenhuisje gebouwd. Meer dan een paard dat aan een besmettelijke ziekte was overleden, is er op deze dodenakker nooit begraven. In 1966 vervalt de bestemming begraafplaats.
 - 1872 Met als doel het verschaffen van hulp aan behoeftige kraamvrouwen, wordt op 24 oktober opgericht de "Vrouwenvereniging gevestigd te Breukelen-Nijenrode", spoedig bekend als de "Kraamvrouwenvereniging". De inkomsten worden bijeengebracht via lijstcollectes (zie verder 1960).
 - In Kockengen wordt een rooms-katholieke lagere school opgericht. Daarmee wenst men de verbouw van de openbare school overbodig te maken. Hij krijgt een gebouw met twee klaslokalen (zie verder 1921).
 - Na het vertrek van Jhr. mr. E. Tjarda van Starckenborch Stachouwer uit Vegt en Hoff koopt J.A. Matthes die oude buitenplaats. Hij laat het huis afbreken en in 1873 een begin maken met de bouw van het huidige Vegt en Hoff (Zandpad 43).
 - 1873 Aanleg van de Algemene Begraafplaats in Kockengen ten oosten van de Heicop. De rooms-

- katholieken van Kockengen richten een eigen begraafplaats in langs de Wagendijk.
- De gezondheidswet van 1872 verplichtte iedere gemeente tot het hebben van een ziekenhuis voor lijdende aan besmettelijke ziekten. Breukelen-Nijenrode laat een dergelijk ziekenhuisje bouwen aan het Kerkplein (thans nr. 15), met twee ziekenkamers en een woongedeelte. In 1923 wordt de bestemming ziekenhuis, wegens overbodigheid, opgeheven. Breukelen-St. Pieters laat, samen met Tienhoven, een soortgelijke "inrigting van duurzame aard ter verpleging van lijdende aan eene besmettelijke ziekte" bouwen in Breukeleveen (Herenweg 115); in 1918 wordt die bestemming opgeheven en in 1919 het pand verkocht.
- 1874 Kees de Tippelaar loopt in 9 dagen zijn ongeveer 600 kilometer lange tocht naar Parijs.
- 1875 De Gemeente Breukelen-Nijenrode besluit tot de aanleg van een gemeentelijke afmeerpplaats aan de Vechtoever. Daartoe wordt in 1876 een terrein aan de Herenstraat gekocht, naast "de kerk van de Afscheiden gemeente", voor een bedrag van f 1200,-. Voor de inrichting is nog een even groot bedrag nodig. Dat wordt aan de gemeente geleend door H.D. Willink van Collen, van Gunterstein. In 1877 ontvangt het gemeentebestuur een verzoek van de rederij Stoomvaart op de Vecht om voor het afmeren van hun stoomboten gebruik te mogen maken van de nieuwe aanlegplaats. Dat verzoek wordt afgewezen: de plek is bestemd voor kleine bootjes; het afmeren van stoomboten zou extra kosten aan de steiger met zich meebrengen. Later wordt de Loswal toch mede voor omvangrijke bedrijfsmatige doeleinden gebruikt. Na het vertrek uit het omringende gebied van het laatste bedrijf dat grote belangen had bij de Loswal, laat de Gemeente Breukelen in 1986 het Loswalgebied herstructureren.
- Kees de Tippelaar volbrengt in 26 dagen de 1250 kilometer lange voettocht naar Wenen.
 - In Kockengen laait het conflict tussen afgescheidenen en rooms-katholieken weer op als de nieuwbenoemde pastoor in verboden tijd de klok laat luiden. Het probleem eindigt pas in 1878 als de afgescheidenen een nieuwe kerk hebben laten bouwen in de Nieuwstraat, waarna de oude kerk wordt afgebroken. De pastoor begint meteen met klokluiden. Nog dezelfde dag krijgt de pastoor een verzoek van de Nederlandsche-Hervormde predikant om tijdens hun godsdienstoefeningen niet te luiden, maar daar trekt de pastoor zich niets van aan.
- 1876 M.A. Marquis de Béthune en Graaf d'Ennetières, die aan het provinciebestuur van Utrecht hebben gevraagd om subsidie voor het droogleggen van de Tienhovense-Maarsseveense Plas, worden bij Gedeputeerde Staten gesteund door de gemeenteraad van Breukelen-St. Pieters, die vreest dat het mislukken van het Béthunepolderproject de kansen op een latere, door hen zeer gewenste drooglegging van de Breukeleveense Plassen zal verminderen.
- 1877 De kantongerechten van Maarssen en Loenen worden samengevoegd tot één kantongerecht, te vestigen in Breukelen-Nijenrode, waar dat een onderkomen vindt in het gemeentehuis aan de Nieuwstraat. In 1878 wordt de bovenverdieping van het gemeentehuis uitgebreid om het kantongerecht beter te kunnen huisvesten. Aan de westkant wordt een huis van bewaring aangebouwd, dat maar 10 jaar dienst doet. In 1925 (zie ook aldaar) verhuist het kantongerecht mee naar het nieuwe gemeentehuis Boom en Bosch. In 1933 wordt het opgeheven.
- De gemeenteraad van Kockengen besluit een deel van de pastorie van de Hervormde Gemeente te huren en dat te verbouwen tot gemeentehuis. Een deel van de ruimte wordt onderverhuurd aan de Gemeente Laag-Nieuwkoop, die er haar bestuur en secretarie in onderbrengt. In 1934 vindt men het gebouw te klein, te oud en te onpraktisch ingericht. In 1938 wordt verhuisd naar het Kerkplein (zie verder 1938).
 - Het bestuur van de Christelijke Bewaarschool sticht, vooral met geld van de dames Willink van Collen (Gunterstein) in Breukelen een christelijke naaischool, een dagschool voor meisjes die de lagere school hebben doorlopen. In 1894 wordt deze school ondergebracht in het dan niet meer aan de PTT verhuurde Posthuis van 1884. Na het overlijden van de dames krijgt de vereniging De Christelijke Naaischool het gebouw als legaat.
 - Het buitenhuis Rhijn en Vecht (nu Straatweg 3) wordt aangekocht door de Duitse Franciscanes Theresia Pfänder, die er het klooster Bethlehem sticht. In 1883 wordt het buitenhuis weer verkocht; de laatste zusters Franciscanessen verlaten in 1884 Breukelen.
- 1878 "Smeekschrift aan den Koning om een School met den Bijbel" (beter bekend als het Volkspetitionement). De Grondwet van 1848 had weliswaar bepaald dat het geven van onderwijs vrij is, maar alleen de openbare scholen worden uit de staatskas bekostigd. Christelijke ouders vinden het onrechtvaardig dat iedere belastingbetaler indirect moet meehelpen het openbaar onderwijs te bekostigen, maar dat subsidiëring van bijzondere scholen uitblijft. Bovendien stijgen de kosten doordat de overheid steeds sterker kwaliteitseisen stelt aan het onderwijs en de schoolgebouwen. Het Volkspetitionement van 1878 beoogt gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Ook Breukelen levert zijn aandeel steunbetuigingen. De handtekeningenlijst uit Breukelen-Nijenrode telt 424 namen, waarvan 34 onderteekenaars aangeven dat zij ook hebben getekend namens 48 anderen. Veel voorkomende familienamen zijn: Van Ginkel, Van Bommel, Hoogendoorn, Van der Horst, De Jager, Coljee,

Zusters Franciscanessen van het klooster Bethlehem in Rhijn en Vecht, omstreeks 1880.

- Van Vliet, Van der Vliet, Breuninghoff en Fokker. In Breukelen-St. Pieters tekenen 98 personen namens in totaal 116 mensen. Veel voorkomende namen zijn daar: Dros, Timmer, Van der Wilt, Klijn, Manten, Oudhof, Van Schaik, Schipper, Slagt, Verhoeff en Voorneveld.
- Op initiatief van pastoor W.G. van Vuuren komen in Breukelen een r.k.-bewaarschool en een r.k.-naaischool tot stand, aanvankelijk geleid door twee zusters van het klooster Bethlehem (zie 1877). Het jaar erop start een lagere school. In 1885 verhuizen deze scholen van de Dannestraat en Herenstraat naar de voormalige r.k.-kerk aan de Straatweg, tegenover Het State Wapen. In of kort na 1912 krijgen deze scholen onderdak in het nieuwe gebouw van de St.-Willibrordusschool (zie verder 1961).
- De droogmaking van de Béthunepolder (en die van de Horstermeerpolder in 1880) heeft een gunstig effect op het waterpeil in de Breukeleveense en Loosdrechtse Plassen. De zeer diepe bemaling in beide droogmakerijen zuigt namelijk veel water weg uit de plassen.
- 1879 In Breukelen richten leden van de Hervormde Gemeente en de Christelijke Gereformeerde Kerk de Vereniging tot Bevordering van Christelijk Schoolonderwijs op Gereformeerde Grondslag te Breukelen op. Hun Christelijk-Nationale School gaat op 3 november 1879 van start in een deel van het gebouw van de Christelijke Bewaarschool aan de Kerkstraat (thans noordzijde Kerkbrink).
- Tot dit jaar kwam het gezin Roland Holst ieder voorjaar met een grote trekschuit volgeladen met meubelen, de piano, kleren en dienstboden naar Klein Boom en Bosch in Breukelen, welk huis zij huurden van Gunterstein. In de herfst vertrok men weer. De later bekende kunstenaar Richard Nicolaüs Roland Holst (1868-1938) mocht bij uitzondering samen met zijn zus de lessen volgen op de meisjesschool die toen op Nijenrode gevestigd was.
- 1880 Het rooms-katholiek kerkbestuur van de parochie Breukelen koopt via een stroman op een publieke veiling de buitenplaats Vroeglust. Op het westelijke deel van het terrein, aan de Straatweg, wordt in 1884 begonnen met de bouw van een door E. Margry ontworpen kerk, die op 8 april 1885 plechtig wordt ingewijd (zie ook 1998).
- 1881 De burgemeester van Ruwiel, tevens van Loenersloot, vraagt Gedeputeerde Staten van Utrecht tevergeefs om een verbetering van het grensbeloop tussen beide gemeenten.
- Bij de Tweede Kamer wordt een wetsontwerp ingediend tot gedeeltelijke verbetering van de Keulse Vaart (zie 1821). Deze behelst onder meer een bochtafsnijding ten oosten van Breukelen, die de scheepvaart een flink eind buiten het dorp langs zal laten gaan. Breukelen-Nijenrode vreest inkomstenverlies voor gemeente en middenstand en is fel tegen. Nog in hetzelfde jaar nemen beide Kamers van de Staten-Generaal de wet aan (zie verder 1883).
- 1882 Herman Daniël Willink van Collen (Gunterstein) koopt een groot deel van de tuin van Het State Wapen en laat daar in 1882-1884 vier villa's bouwen (nu Straatweg 45-51), die aan welgestelden worden verhuurd (zie ook 1884).
- 1883 H. D. Willink van Collen krijgt bij gemeenteraadsbesluit toestemming om de noordwesthoek van het terrein van Boom en Bosch (zie 1847), in gebruik als openbaar wandelpark, te

benutten als bouwgrond voor huizen. Aan de Rijksstraatweg zal een post- en telegraafkantoor worden gebouwd. Er ontstaat een nieuwe straat, die later Marktstraat zal gaan heten.

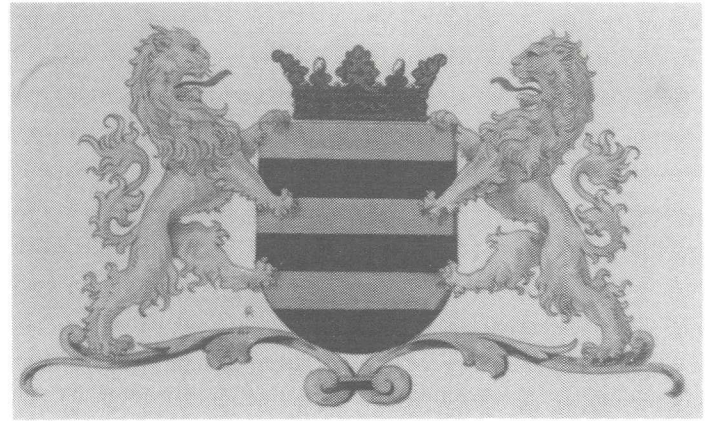
- De voorbereidingen voor de verbetering van de Keulse Vaart (zie 1881) zijn al flink op gang als het Amsterdamse Tweede-Kamerlid Jhr. mr. J.W.H. Rutgers van Rozenburg een initiatiefwetsontwerp indient om de doorgaande vrachtweg van de Keulse Vaart weg te halen en een nieuw kanaal aan te leggen voor de Amsterdamse Rijnscheepvaart. In 1884 stemmen beide Kamers er mee in. Dit wordt het Merwedekanaal (zie verder 1892 en 1952).
- Enige inwoners van de Gemeente Ruwiel vragen Gedeputeerde Staten van Utrecht hun gemeente geheel of gedeeltelijk bij de Gemeente Breukelen-Nijenrode te voegen. Het verzoek wordt meteen afgewezen.
- 1884 H.D. Willink van Collen laat naast de vier huizen uit 1882 tevens het huis Guarda bouwen (thans Straatweg 43, tegenover de Markt). In de jaren 1886-1910 woont daar burgemeester Jean Theodore Adrien Braams. In 1930 wordt het pand voor lange tijd notarishuis.
- Willink van Collen laat ook een postkantoor bouwen (thans Straatweg 90, Het Posthuis van 1884). Als hij een keer omstreeks sluitingstijd "in zijn eigen postkantoor" niet meer door de dienstdoende lokettist bediend wordt, zegt hij echter boos per 31 december 1894 aan de Posterijen de huur op. In 1894 wordt aan de Herenstraat de eerste steen gelegd voor een nieuw postkantoor. Kort daarna trekt de Christelijke Naaischool (zie 1877) in het Posthuis van 1884.
- Het leegstaande buitenhuis Hoffwerck brandt tot de grond toe af. Het was gevestigd ten noorden van Vegtvliet, waar nu Straatweg 236 staat. Hoffwerck werd gebouwd omstreeks 1705. Het is onder meer bewoond geweest door Pieter Hendrik Reynst, vice-admiraal van Holland en West-Friesland, Anthonie François van der Voort, directeur van de Levantsche Handel te Amsterdam en kanunnik van het Kapittel ten Dom te Utrecht, en Jan Laan Willink, koopman te Amsterdam, en zijn vrouw/weduwe. De ruïne wordt in 1893 opgeruimd.
- 1885 De gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode besluit op 7 april tot het instellen van een weekmarkt voor kaas en boter op de vrijdagochtend. Gedeputeerde Staten van Utrecht keuren op 16 april dit besluit goed. Op 24 april wordt een markt- en een waagmeester benoemd. Op 1 mei vindt de eerste kaasmarkt plaats. Op 18 september wordt voorlopig de laatste kaasmarkt gehouden. Pas vanaf 4 augustus 1893 is er weer regelmatig kaasmarkt (zie verder 1907).
- Op 8 april wordt de nieuwe Johannes de Doperkerk van de rooms-katholieke parochie te Breukelen ingewijd. Het is een neo-gotische pseudo-basiliek, van architect E. Margry.
- De r.k. lagere school in Breukelen (zie 1878) verhuist van de Herenstraat (het huidige pand nr. 30) naar de verbouwde voormalige r.k.-kerk aan de Straatweg en wordt opgedeeld in een afzonderlijke jongens- en meisjesschool (zie verder 1912). De ontruimde pastorie aan de Straatweg is heringericht als onderwijzerswoning en zusterhuis.
- De Stoomvaartmaatschappij De Vecht, die een lijndienst vaart tussen Utrecht en Amsterdam, raakt in staat van liquidatie. De concurrentie met de trein is niet meer vol te houden.
- 1886 Een nieuwe, landelijke scheuring van de Nederlandsche-Hervormde Kerk, de Doleantie,

Het voormalige Vecht-buiten Hoffwerck.

- leidt tot de Nederduitse Gereformeerde Kerk. De Christelijke Gereformeerde Kerk uit de Afscheiding en de Nederduitse Gereformeerde Kerken uit de Doleantie verenigen zich landelijk in 1892 tot de Gereformeerde Kerken in Nederland. In Breukelen komen de Dolerenden pas in 1888 buiten de Hervormde Gemeente van Breukelen te staan. In 1893 vormen zij samen met de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Breukelen de Gereformeerde Kerk van Breukelen.
- 1887 Breukelen bezit een kegelclub Concordia. Helaas is weinig meer over die vereniging bekend.
- 1888 In de nacht van 9 op 10 mei branden drie huizen in Kockengen geheel af.
- De Gemeente Breukelen-Nijenrode koopt de watergang de Danne, die een grondige opknappbeurt nodig heeft, van de Hervormde diaconie.
 - De burgemeester van Kockengen maakt een eind aan de traditie dat de gemeenteveldwachter omstreeks de jaarwisseling als bijverdienste almanakken verkoopt aan de ingezetenen van Kockengen en Laag-Nieuwkoop.
- 1889 De broers Bram en Kees Dudok de Wit laten op hun buitenplaats Slangevecht, dicht bij de Straatweg, een Museum voor Land- en Volkenkunde bouwen, waarin zij hun uitgebreide verzamelingen onderbrengen. Tot in 1907 (wanneer Kees zich uit het openbare leven terugtrekt) wordt dat museum door heel veel mensen van heinde en ver bezocht.
- Polderjongens die werkzaam zijn bij het graven van het Merwedekanaal zorgen in de laatste maanden van het jaar voor veel onrust in Breukelen. De plaatselijke politie heeft enkele malen versterking nodig van rijksveldwachters van elders.
- 1890 In Breukelen sticht de industrieel Berend Scholten de Roomboterfabriek Insulinde. In 1893 wordt deze overgenomen door de directeur, C.G. Hoekstra, met financiële steun van zijn zwager. In 1931 volgt G.C. Hoekstra zijn overleden vader op. Hij overlijdt in 1941. In 1946 verkoopt zijn weduwe de fabriek, die dan deel gaat uitmaken van het zuivelconcern Sterovita. Ze eindigt als verwerkingsbedrijf voor de Coöperatieve Melkafzet Centrale (CMC) onder de naam Melkunie. In maart 1982 wordt het lege fabriekscomplex te koop gezet; in 1983 wordt het gesloopt. De oude naam Insulinde gaat over op een daar gebouwd woonwijkje.
- 1891 Omdat volgens de Hervormden de Christelijk-Nationale School "verlopen" is in "de zoo-genaamde doleantie" stichten zij de Vereniging Een School met den Bijbel te Breukelen, die een nieuwe school opricht, de School met den Bijbel. Deze trekt in het oude gebouw aan de Kerkstraat als met ingang van 1 juni 1891 de Christelijk-Nationale School verhuist naar een nieuw pand aan de Herenstraat 13 (zie verder 1950).
- De draaibrug over het Merwedekanaal, dat in aanleg is, wordt in gebruik genomen. Daarna kan de Poeldijk (later omgenoemd tot Stationsweg), die verbinding vormt tussen dorp en station Breukelen, worden doorgraven.
- 1892 Op initiatief van de arts dr. A. Mijnlief en een aantal medestanders wordt de "Societeit de Breukelsche Bad & Zwem Inrichting" (BBZI) opgericht, die in "de bermsloot van 't Merwedekanaal" tussen het kanaal en de spoorweg Amsterdam-Utrecht een openbare zwemgelegenheid inricht (zie verder 1930).
- Op 4 augustus wordt het gedeelte van het Merwedekanaal tussen het Noordzeekanaal en de Lek officieel voor de scheepvaart opengesteld. Het gedeelte tussen de Lek en de Merwede volgt op 1 mei 1893. Op de Vecht wordt het opvallend stil.
 - De "pont in den Ter Aaschen weg" bij Nieuwer Ter Aa wordt in gebruik genomen.
- 1893 Door een initiatief van Hervormde zijde wordt het Comité "De Gemeente-Diacones" te Breukelen opgericht. De doelstelling is het verbeteren van de thuisverzorging van on- en minvermogene zieken binnen het territoir van de Breukelse Hervormde Gemeente. Het Comité blijft bestaan tot 31 december 1939.
- In Haarlem is in 1882 vanwege de Christelijke Vereniging voor de Verpleging van Lijders aan Epilepsie een bescheiden verpleeginrichting opgezet. Veel epilepsiepatiënten kunnen de verpleging echter niet betalen en dus zoekt men begunstigers. In Breukelen komt men op het idee mensen te zoeken die per week 2½ cent willen geven. Als men 50 dergelijke gevers vindt, is het verpleeggeld voor één patiënt voor één jaar bij elkaar. Zo ontstaat het *Halve Stuiversfonds*. Overal in Nederland wordt dit Breukelse initiatief met succes aan de mensen voorgehouden ter navolging. De halve-stuiversfondsen worden verenigd in *De Macht van het Kleine*, het steunfonds van de Christelijke Vereniging, die daardoor meer verpleeginrichtingen kan openen, evenals consultatiebureaus en poliklinieken.
 - In Kockengen wordt vanwege de Vereniging tot Bevordering van Gereformeerd Schoolonderwijs te Kockengen op 6 november een protestants-christelijke lagere school geopend aan de Wagendijk (thans verenigingsgebouw Irene). In 1958 wordt verhuisd naar de Kerkweg.
- 1894 Aart Dros wil in Breukeleveen officieel een tapperij beginnen, maar het gemeentebestuur van Breukelen-St. Pieters wenst daar geen kroeg toe te laten. Het duurt tot 1928 voordat Breukeleveen een café met vergunning krijgt: De Toekomst, van Teunis den Ouden.

- Aan de Herenstraat in Breukelen wordt een nieuw postkantoor gebouwd (zie ook 1884), in opdracht van mevrouw de weduwe M.G. Wiercx-Korpershoek van der Kooy, de op Vrede en Rust wonende buurvrouw van L.C. Dudok de Wit (zie 1865, 1874, 1875, 1889), die onder meer beroemd is geworden door zijn zeer omvangrijke correspondentie. Hij zal ongetwijfeld met haar hebben gesproken over de problemen die hij zou krijgen als het dorp Breukelen geen postkantoor meer zou hebben. Het gemeentebestuur wenste "geheel buiten levering en onderhoud van het gebouw" te blijven "wegens te grote financiële bezwaren".
- 1896 Suzanna Catherina Elisabeth baronesse van Reede van ter Aa (roepnaam Kitty), getrouwd met de Engelsman George Hudson Earle, overlijdt op 24 februari. De weduwnaar schenkt uit liefde voor haar aan de kerk in Nieuwer Ter Aa een fraai orgel van de beroemde orgelbouwers Forster and Andrews uit Hull en enige gebrandschilderde ramen en laat een tweetal aanwezige gebrandschilderde ramen restaureren. Dat orgel blijft lange tijd het enige Engelse kerkorgel in Nederland. In 1899 biedt de Hervormde Gemeente van Nieuwer Ter Aa uit dank de heer Earle een geheel met de hand vervaardigd album aan, met gekalligrafeerde teksten en enkele tekeningen, in een zeer fraaie band. In 1994 is dat unieke boekwerk door de Historische Kring Breukelen aangekocht.
- In Kockengen wordt F.P.H. Roosendaal sr., burgemeester aldaar sedert 1872, opgevolgd door zijn zoon F.P.H. Roosendaal jr., die daar burgemeester blijft tot 1915.
- 1898 De Gemeente Breukelen-Nijenrode verleent een concessie voor 30 jaar voor openbare verlichting met gaslantaarns aan een speciaal daartoe opgericht consortium. Er zullen 69 gaslantaarns voor buitenverlichting geplaatst worden.
- Het gemeentebestuur van Breukelen-St. Pieters wil het liefst helemaal geen openbare drankgelegenheid binnen haar gemeente en zou dus ook De Olifant graag gesloten zien, maar de Rijksoverheid werkt daar niet aan mee.
- Op initiatief van L.C. Dudok de Wit verschijnt de eerste serie prentbriefkaarten van de Vechtstreek, met onder andere afbeeldingen van het huis Slangevecht en Dudok de Wit, verzorgd door Jacob Schippers jr., Breukels kaashandelaar en begaafd fotograaf, die in de jaren rond 1900 verscheidene foto's in Breukelen en omgeving maakte.
- 1899 Na ruim acht jaar aandringen uit de burgerij, zorgt het gemeentebestuur van Breukelen-Nijenrode (niet het Rijk!) eindelijk voorabri's aan weerszijden van de draaibrug over het Merwedekanaal.
- 1900 *Algemeen beeld aan het begin van de eeuw: De dorpen zijn nog steeds vrij klein. Op straat zijn vooral voetgangers te zien en enkele door paarden getrokken wagens en koetsjes. Een automobiel is een hoge zeldzaamheid. Er is weinig vertoon van welvaart.*
- De pont over de Geer bij de Hoek van Spengen wordt vervangen door een tolbrug. In 1915 vindt het Grootwaterschap dat deze brug de scheepvaart te veel belemmert, zodat hij wordt afgebroken. Er komen veel protesten tegen de nieuwe situatie, met als gevolg dat al in 1916 de bouw van een nieuwe (ophaal)brug wordt aanbesteed.
- 1903 De gemeenteraad van Kockengen reageert afwijzend op een verzoek van 76 belastingbetalende burgers om via een verbinding met Breukelen aansluiting te krijgen op het telefoonnet. Begin januari 1907 brengt de burgemeester de zaak opnieuw aan de orde, omdat er inmiddels een kabel ligt tot Griffioen, bij de Galgerwaardse brug. De raad blijft tegen.
- 1904 G. van Dijk begint op 1 april in het pand Achterstraat 160a te Breukelen (thans deel van Kerkbrink 18) een drukkerij en boekhandel.
- In de vroege ochtend van 6 april brandt de sigarenfabriek van De Bruyn af, die gevestigd is in de voormalige orangerie van de buitenplaats Vreedenoord. Na de brand wordt een nieuw fabriekspand gebouwd, waarbij sloopmateriaal wordt gebruikt dat is overgebleven nadat het hoofgebouw van Vreedenoord omstreeks 1896 een flink stuk kleiner was gemaakt.
- De watermolen van de polder Breukelerwaard (zie ca. 1500) wordt afgebroken. Omstreeks 1890 is molen voor deze polder al op stoombemaling overgegaan.

Het wapen van de gerechtsheerlijkheid Ter Aa, met kroon en geschraagd door twee leeuwen, afgebeeld op blz. 7 van het in 1899 door de Hervormde Gemeente aan G.H. Earle geschonken album (thans in Archief Historische Kring Breukelen).

- ca. 1905 De eerste uitbreiding van het dorp Breukelen buiten de kom begint met zes huizen aan de zuidkant van het Korenpad (nu Willink van Collenstraat). Er volgen aan die kant spoedig meer huizen. De bebouwing aan de noordkant van het Korenpad ontstaat in 1930 op terrein van de boerderij De Poel, die eigendom was van de familie Willink van Collen.
- 1905 In zijn testament bestemt L.C. Dudok de Wit (Kees de Tippelaar) een bedrag voor de oprichting na zijn overlijden van een "L.C. Dudok de Wit's fonds te Breukelen". Dat moet er voor zorgen dat de door Kees ingevoerde gewoonte om de Breukelse schooljeugd op of rond zijn verjaardag een "aangename feestdag te verschaffen" ook na zijn dood gehandhaafd blijft. Het meest kenmerkende element is de tractatie op poffertjes, welke tot in onze tijd doorgang vindt. Daartoe komt elk jaar rond 3 oktober de poffertjeskraam van Van der Steen enkele weken naar Breukelen; dezelfde kraam die Kees bij zijn leven al naar hier liet komen.
- C.D. Romijn opent een winkel voor levensmiddelen en huishoudelijke zaken aan de Wagendijk te Kockengen. Al spoedig wordt verhuisd naar de Nieuwstraat.
- 1906 Voor het gebied van Tienhoven, Breukeleven en Oud-Maarsseveen wordt een Groene-Kruisvereniging opgericht.
- Hans Matthes sticht het huis Fluijtestijn (thans: Zandpad 41). Hij is een beroemd bijenhouder en verkoopt zowel honing als bijenvolken, ook naar het buitenland (vooral Engeland en Schotland). Op zijn potjes honing staat een getekende bij en "Ik vlieg voor Matthes". Jaarlijks wordt in die tijd in Breukelen een bijenmarkt gehouden. Na Matthes' overlijden in 1946 zet zijn weduwe de imkerij nog even voort, maar omstreeks 1950 komt het definitieve einde.
 - De georganiseerde sportbeoefening in de open lucht begint in onze regio bij het schaatsen. In Kockengen komt de IJclub IJsvermaak tot stand. Pas in 1910 wordt deze bij notariële akte officieel opgericht. Voor andere ijsclubs, zie 1919, 1921, 1929 en 1943.
- 1907 De Amsterdamse koopman Michiel Onnes koopt kasteel Nijenrode en steekt in de jaren 1907-1918 heel veel geld in een restauratie en verfraaiing van het kasteel-complex.
- De Nieuwstraat en omgeving in Breukelen-dorp bieden niet langer voldoende plaats voor de wekelijkse kaasmarkt. B&W vragen de Hervormde kerkvoogden ten behoeve van die markt het Kerkplein er bij te mogen huren. Die stemmen daar pas in maart 1908 mee in. Het Kerkplein wordt vooral in de zomer benut (zie verder 1917).
 - In Nieuwer Ter Aa wordt de School met den Bijbel opgericht. In 1908 wordt de oude openbare lagere school van de Gemeente Ruwiel opgeheven.
- 1908 Begonnen wordt aan een nieuw kerkgebouw voor de Gereformeerde Kerk van Breukelen, op de hoek van Straatweg en Korenpad (thans Willink van Collenstraat). In 1909 kan het in gebruik worden genomen. In 1905-1906 is daarnaast al een nieuwe pastorie gebouwd.
- 1910 Vishandelaar Werner Griffioen laat tussen Oud Aa 4 en 6 een stenen ijspakhuis bouwen op de plek waar eerst een in 1870 gebouwd dubbelwandig houten ijspakhuis stond.
- 1911 Oprichting van de Christelijke Historische Kiesvereniging te Breukelen.
- Onder de ruim 20000 deelnemers aan een demonstratie op Prinsjesdag 19 september in Den Haag, waar algemeen kiesrecht wordt geëist, bevinden zich maar een paar Breukelaars.
 - Een nieuwe Staatscommissie wordt ingesteld inzake de eventuele inpoldering van de Oostelijke Vechtplassen. Deze komt in 1920 met een advies dat niet wezenlijk afwijkt van dat van de Staatscommissie Conrad (1858): duur maar wel wenselijk.
- 1912 De nieuwbouw van de r.k. lagere school in de Herenstraat, naast de Johannes de Doperkerk, komt gereed. Deze St.-Willibrordusschool bestaat uit twee gedeelten: aan de noordzijde de school voor meisjes, geleid door de zusters uit het klooster, en aan de zuidzijde de school voor jongens. Het schoolplein wordt gescheiden door een hoge schutting met banken; er zit wel een klein poortje in voor de leerkrachten om binnendoor te kunnen gaan. Het schoolgebouw bevat tevens een parochiezaal boven de meisjesschool en boven de jongensschool een patronaatszaal voor de verenigingen (zie verder 1954 en 1961).

Advertentie van de imker Hans Matthes in De Utrechtsche Courant, bij het 30-jarig bestaan van zijn Bijenstand "De Bij" in 1934.

- 1913 De Voetbal Vereniging Breukelen wordt opgericht (21 april). Deze wordt in 1914 toegelaten tot de Utrechtse Provinciale Voetbal Bond, maar ze bedankt al in 1915 om in 1918 opnieuw lid te worden. In 1923 lijkt de vereniging door onregelmatigheden te gronde te zijn gegaan. In 1924 verschijnt de Voetbal-Vereeniging Vitesse ten tonele, maar slechts gedurende een paar jaar. In 1925 is de VV Breukelen er weer, die het deze keer lijkt vol te houden tot omstreeks 1930 (zie verder 1932).
- Johan Wilhelm Bronwasser koopt in het dorp Breukelen een schuur waar hij een bedrijf begint in de (natte) aannemerij (grond- en beschoeiingswerkzaamheden). In 1919 verplaatst hij zijn groeiende bedrijf naar het noordelijke, aan de Vecht gelegen industrieterrein (thans Rietland). Het verwerft faam door de fabricage van betonnen "opzetters" voor fundaties, betonpalen, rioolbuizen en straatlantaarns. In 1940 overlijdt Bronwasser. In 1951 wordt het bedrijf verkocht aan de N.V. Metaalbewerkings- en Handelmaatschappij "Maarssen".
- 1914 Oorlogsdreiging en begin van de Eerste Wereldoorlog. Hoewel Nederland erg zijn best doet neutraal te blijven, is men wel verdacht op vijandelijke acties. Het leger is in staat van paraatheid en vordert boerenpaarden. Militairen die dienst doen aan de Waterlinie worden ingekwartierd bij verschillende gezinnen in Breukelen en Nieuwer Ter Aa. Belgische vluchtelingen komen naar Nederland; een aantal vindt tijdelijk onderdak in Breukelen en Nieuwer Ter Aa. Steuncomité's zamelen geld in voor oorlogsslachtoffers.
- Het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake wordt opgericht.
- 1915 Het album *De Vecht* verschijnt, met tekst van Jac. P. Thijsse en te illustreren met Verkade's plaatjes.
- Op 20 juli besluiten de Staten van Utrecht de afzonderlijke Directie van het zand- en jaagpad tussen Breukelen en Ouderkerk op te heffen en het onderhoud van die weg rechtstreeks aan Provinciale Waterstaat toe te vertrouwen.
 - M. Onnes laat in de Vecht een botenhuis bouwen voor kasteel Nijenrode.
 - Oprichting (25 augustus) van de Woningbouwvereniging Breukelen. Deze stelt zich ten doel werkzaam te zijn in het belang van de sociale woningbouw.
 - De Woningbouwvereniging begint meteen dit jaar al met de ontwikkeling van een bouwproject ten behoeve van de arbeidende klasse. Mw. A.M.C. Willink van Collen, weduwe van Jhr. L.C. Quarles van Ufford, biedt kosteloos een stuk bouwgrond aan nabij het station aan de westkant van het Merwedekanaal. Door de inflatie tengevolge van de Eerste Wereldoorlog is de financiering een langdurig probleem. In 1917 kunnen de bouwactiviteiten beginnen. Medio 1918 vestigen de eerste mensen zich in de nieuwe woningen. De nieuwe wijk staat al spoedig bekend als het Rooie Dorp van Breukelen.
- 1916 Op 6 juni passeert de oprichtingsakte van de Boerenleenbank Kockengen (thans RABO-bank). In 1967 verhuist het kantoor van de woning van de familie Van Doorn naar het bankgebouw Voorstraat 2.

Dirkje Oosterom, melkventster te Kockengen, omstreeks 1916. In de deuropening mw. Ravestein.

- Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog ontstaat steeds voelbaarder een schaarste aan allerlei grondstoffen en goederen die uit het buitenland moeten komen. Ook de voedselvoorziening wordt moeilijker. Er komen distributiebonnen.
- Welgestelden die gewoon waren vakanties in het buitenland te houden, worden door de oorlogsomstandigheden gedwongen hun recreatie binnenslands te zoeken en ontdekken in toenemende mate de mogelijkheden die het Plassengebied te bieden heeft. Na de oorlog loopt deze ontwikkeling gedurende enige jaren terug, maar vanaf 1925 is er een opgaande lijn.
- 1917 De diaconie van de Hervormde Gemeente van Breukelen koopt, met financiële steun van de dames Willink van Collen (Gunterstein), het huis Vecht en Dam en vestigt daarin een tehuis voor ouden van dagen. Ook de Gemeente-Diaconie (zie 1893) kreeg een woonkamer en werkruimte in Vecht en Dam. Na de dood van deze filantropische dames blijkt het financieel onmogelijk dit tehuis in stand te houden. In 1940 wordt de buitenplaats verkocht aan kaashandelaar Jacob (Jaap) Molenkamp sr., die het verhuurt.
- Op het dak van het brandspuithuisje (eigendom van de Gemeente Breukelen-Nijenrode) wordt een kaasbel geplaatst ten behoeve van de wekelijkse kaasmarkt die voor een belangrijk deel op het Kerkplein wordt gehouden (zie 1907). Als in 1923 ook een varkensmarkt wordt ingesteld, komt er op het, bij regenachtig weer, zeer drassige Kerkplein bestrating voor een loopplaats. Per 1 januari 1927 wordt de huur van het Kerkplein voor de kaasmarkt opgezegd (zie verder 1926).
- De Gemeente Breukelen-Nijenrode besluit tot oprichting van een Gemeente Energie Bedrijf. Per 1 januari 1924 wordt dat overgedragen aan de Provinciale Utrechtsche Electriciteits Maatschappij (PUEM).
- Oprichting van de afdeling Breukelen van de R.K. Werkliedenvereniging St.-Joseph (vanaf 1945 de Katholieke Arbeiders Beweging, sinds 1964 het Nederlands Katholiek Vakverbond).
- 1918 In zowel Breukelen-Nijenrode als Breukelen-St. Pieters wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsnet. In 1921 krijgt Breukeleveen elektriciteit, in 1922 het Zandpad tussen Cromwijk en Het Kraayenest en het daartegenover langs de westelijke Vechoever gelegen deel van Breukelen-St. Pieters (De Oliphant - Slangevecht).
- Einde van de Eerste Wereldoorlog. Demobilisatie. Diverse speciale verordeningen voor het gebied van de Waterlinie worden ingetrokken.
- 1919 In Portengen wordt op 10 februari 1919 in café Welgelegen de ijsclub De Volharding opgericht, die begint met ruim 40 leden. Zestig jaar later zijn dat er ruim 300. In 1988 komt een eigen verenigingsgebouw gereed, dat door bestuur en leden in hun vrije tijd is gebouwd.
- Op 14 maart wordt de Woningbouwvereniging Kockengen opgericht, waarschijnlijk gestimuleerd door de overheid maar zonder directe lokale noodzaak, want pas op 13 juni 1948 koopt deze vereniging voor het eerst een kavel land (van boer Spruyt te Portengen) ten behoeve van de bouw van (zes) woningen.
- De buitenplaats Vreedenoord (Straatweg 68) gaat over in handen van Th.P. Land, die er de Pieter Dines Koffiemolenfabriek vestigt. De heer Land blijft eigenaar tot in 1970.
- De Gemeente Breukelen-Nijenrode koopt de boerderij De Eendracht met 19,5 hectare grond, met het idee daarop aan de Straatweg (ongeveer ter hoogte van het latere PUEM gebouw) een nieuw gemeentehuis te bouwen. In 1920 vindt men dat echter toch te ver van het oude dorp verwijderd. Na 1930 komen er enige huizen aan de zuidkant van de Eendrachtlaan. De daarachter liggende weilanden van De Eendracht worden pas na 1946 bebouwd.
- Oprichting van de afdeling Kockengen van de (r.k.) Algemeene Boeren- en Tuindersbond. De ABTB-Breukelen komt pas in 1932 tot stand.
- Ds. Siebold Ulfers vestigt zich na zijn emeritaat als predikant van Rotterdam op Klein Boom en Bosch, waar hij blijft wonen tot zijn overlijden in 1930. Van 1880 tot 1884 was hij predikant te Tienhoven (U). Hij is echter vooral bekend geworden door zijn literaire werken, waaronder de roman *Oostloorn*.
- 1920 De gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode stelt een verordening vast waarbij de maximumsnelheid voor motorvoertuigen in de bebouwde kom van het dorp, inbegrepen de Straatweg, op 12 kilometer per uur wordt bepaald. Overtreding kan worden gestraft met een hechtenis van ten hoogste 6 dagen of een boete van ten hoogste f 25,-.
- Op 21 september wordt een fanfarekorps opgericht onder de naam Muziekvereniging Breukelen. De inwoners van Breukelen brengen het voor die tijd indrukwekkende bedrag van ongeveer f 4000,- bijeen voor de aankoop van instrumenten. De activiteiten bestaan in de eerste 20 jaar vooral uit het opluisteren van plaatselijke festiviteiten (bijv. koninginnedagviering, intocht nieuwe burgemeester), het brengen van serenades (bij ambts- en huwelijksjubilea, aan nieuwgekozen gemeenteraadsleden) en wedstrijden. De omvang blijft lange tijd op peil, mede doordat zonen hun vaders opvolgen. In 1965 is echter het ledental

flink teruggelopen. Een modernisering (eigentijdser klankkleur), waardoor ook met een kleinere bezetting kan worden gespeeld, leidt tot de nieuwe naam Brassband Breukelen. In wedstrijden worden zeer goede resultaten geboekt. Daardoor trekt het orkest ook spelers uit de wijde omgeving.

- Ten zuiden van Breukelen, waar de spoorlijnen Woerden-Breukelen en Amsterdam-Utrecht samenkomen, botsen in de avond van 15 november twee treinen op elkaar. Er zijn één dode, twee zwaargewonden en verscheidene lichtgewonden.

Danne en Dannegracht in de vroege jaren 1920.

- 1921 De IJscclub Breukelen wordt opgericht. De eerste ijsbaan wordt gemaakt in het trekpaten-gebied, maar al snel gaat men naar een stuk land aan de Looyersdijk; daarna verdrijft woningbouw de ijsbaan naar een terrein tussen de Engel de Ruyterstraat en het Merwedekanaal (waar nu de Boendermakerstraat ligt); daarna volgt een baan aan de Broekdijk waar nu de Voetbalvereniging Nijenrodes haar sportterrein heeft. Tenslotte wordt verhuisd naar het huidige terrein aan de Straatweg in Breukelen-Noord.
- In Kockengen betreft de r.k.-school (zie 1872) een nieuw gebouw achter de r.k.-kerk, twee verdiepingen hoog, met drie gewone lokalen en een extra grote die als gymnastieklokaal dienst kan doen. Hij blijft daar ruim tweederde eeuw. In 1989 verhuist de school naar het gebouw aan de Drie Stammenweg, dat is opgezet rond een gemeenschappelijke ruimte met een multifunctioneel karakter en vier klaslokalen bevat alsmede een extra spellokaal voor de jongste leerlingen.
- 1922 De wipwatermolen van Breukelen-Proostdij wordt vervangen door een motorgemaal. De windmolen blijft nog geruime tijd staan; in april 1942 wordt hij afgebroken.
- 1923 Bij verordening worden minimumeisen gesteld aan de omvang van een woning. De woningen in de oude wipwatermolens in onze omgeving voldoen daar niet aan. Daarom moeten aparte molenaarswoningen bij de molens worden gebouwd.
- 1924 Zadelmaker A.J. Knoop (1872-1935) in de Dannestraat heeft zoveel succes met de door hem gemaakte fietszadels, dat hij dit jaar een stuk weiland koopt en daarop een zadel-fabriek en woonhuis laat bouwen (nu Straatweg 141 en 143). In 1934 wordt de fabriek verkocht aan de N.V. Industrie en Handelsmaatschappij voorheen A.J. Knoop, waarvan C.M. van Wijngaarden directeur wordt. Tot omstreeks 1970 zijn er fietszadels gemaakt.
- In Kockengen is het al heel lang gebruikelijk om bij een begrafenis op de algemene begraafplaats de klok in de toren van de dorpskerk (eigendom van de burgerlijke Gemeente Kockengen) te luiden. Een raadslid stelt voor om de klok ook te luiden als een rooms-katholiek wordt begraven op de r.k.-begraafplaats. Bij een stemming daarover in de gemeenteraad in 1925 staken de stemmen. Het voorstel wordt daarop ingetrokken.
- 1925 Breukelen krijgt weer een openbare school, De School met de Bel, Eendrachtlaan 8, met vier klaslokalen. Tweemaal verandert de school van naam: in 1953 wordt zij Prinses Marijkeschool en (nadat de prinses haar roepnaam wijzigde) in 1966 Prinses Christina-school. In 1963 worden er enige noodlokalen bijgezet. In 1967 volgt nieuwbouw aan de Heycoplaan (zie verder 1984).
- De Gemeente Breukelen koopt Boom en Bosch voor f 50 000,- van Albertina Margaretha Catharina Willink van Collen, weduwe van Jhr. L.C. Quarles van Ufford (zie 1847). Het wordt bestemd als nieuw gemeentehuis. Bij de verkoop stemt de verkoopster er mee in dat het stuk grond tussen de Straatweg en het park zodanig ingericht en bestraat zal worden dat er voortaan markt kan worden gehouden (de ruimte in de dorpskern was niet langer groot genoeg om te bloeiende kaasmarkt voldoende ruimte te bieden). Het park voor het huis zal als openbaar wandelpark worden opengesteld. De officiële opening van het gemeentehuis Boom en Bosch is op donderdag 17 december 1925. De theekoepel van Boom en Bosch (zie ook 1846 en 1935) wordt atelier van de kunstschilder E.J. Ligteleijn.
 - Het Ministerie van Financiën huurt het oude gemeentehuis aan de Nieuwstraat te Breukelen

De koepel van
Boom en Bosch
met kunstschilder
E.J. Ligteleijn.

en maakt er een belastingkantoor van. De huurder vraagt om het kantongerecht (zie 1877) te laten verhuizen naar Boom en Bosch.

- Zestien gemeenten, waaronder Breukelen-Nijenrode, Breukelen-St. Pieters, Kockengen, Laag-Nieuwkoop en Loenersloot, richten de Drinkwaterleiding Noord-West Utrecht (DNWU) op. De Gemeente Ruwiel trok zich begin dit jaar uit de onderhandelingen terug. De watertoren aan de Straatweg te Breukelen, waaraan een Duitse aannemer in 1927 begint te bouwen, wordt in 1928 in gebruik genomen.
 - In Loenen wil men wekelijks op dinsdag een kaasmarkt gaan houden. B&W van Breukelen-Nijenrode dienen daartegen een bezwaarschrift in bij Gedeputeerde Staten van Utrecht, maar zonder resultaat. Ondanks gevoerde propaganda houdt de kaasmarkt in Loenen het echter maar kort vol.
 - In Breukelen wordt de Zangvereniging Zang en Vriendschap opgericht, als mannenkoor. Spoedig komt er ook een kinderkoor bij. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt het, om aansluiting bij de door de Duitse bezettingsmacht ingestelde *Kulturkammer* legaal te kunnen ontlopen, een gemengd kerkkoor (een kerkkoor valt voor de bezetters onder godsdienst in plaats van onder cultuur). Daarna blijft het een gemengd koor, maar weer los van de kerk. Het ontwikkelt zich tot een zang- en oratoriumvereniging, die vanaf 1979 nauw samenwerkt met de zangvereniging Excelsior te Maarssen.
- 1926 Aan weerszijden van de Straatweg ten noorden van de Heycop komt lintbebouwing op gang. In het weiland tegenover de r.k.-kerk komt, als eerste, de villa Zonnehoeck (Straatweg 75), in 1928 gevolgd door de gebouwen van de DNWU (zie 1925). De andere luxe woonhuizen langs de Straatweg worden daar ook nog voor 1940 gebouwd.
- Een gedeelte van het plantsoen van Boom en Bosch wordt door het gemeentebestuur als bouwgrond aan particulieren verkocht. Volgens een raadsbesluit van 26 maart 1926 krijgt de Middenstandsbank een bouwkaavel, evenals de café- en waaghouders C. Schuurman. Hun bouwplannen hielden duidelijk verband met de aanstaande verplaatsing van de kaasmarkt. Later in het jaar volgen nog drie kavels.
 - Op 26 april worden de plannen om van het grootste deel van het voormalige plantsoen van Boom en Bosch een kaasmarktterrein te maken voorlopig goedgekeurd. In juni is de aanbesteding. Op 5 november wordt er voor het eerst markt gehouden. De feestelijke opening is op 29 april 1927. De Gemeente Breukelen-St. Pieters schenkt dan een gemetselde ophangplaats voor de oude kaasbel. Voor zover er ruimte over is, worden tijdens de kaasmarkt ook kramen voor allerlei koopwaar toegestaan. De poffertjeskraam van Van der Steen, die voorheen op de Loswal stond, krijgt voortaan jaarlijks rond 3 oktober een plaats op de Markt. Bij raadsbesluit van 18 mei 1928 worden tevens een voor- en najaarsveemarkt ingesteld. In 1930 krijgt de Markt ook de functie van parkeerplaats (zie verder 1951).
 - De wipwatermolen van Portengen-Zuideinde wordt na vervanging door een ruwoliegemaal afgebroken.

- 1927 De Breukelse ondernemer J.W. Bronwasser (zie 1913) komt met een plan om de Oostelijke Vechtplassen te dempen met huisvuil en deze daarna te ontwikkelen tot vruchtbare land- en tuinbouwgebieden. Samen met enkele anderen sticht hij daartoe de Eerste Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Stadsvuil. Deze richt de aandacht in eerste instantie op de Loenderveense Plas. Van diverse kanten komt toenemend verzet tegen deze ontwikkeling. Eind 1928 verdwijnt het plan van tafel.
- Op eerste pinksterdag, 5 juni, slaat kort na het begin van de ochtendkerkdienst de bliksem in de toren van de Gereformeerde kerk van Breukelen. De kerkgangers verlaten ijlings het gebouw. De kerktoren en het dak van de pastorie zijn flink beschadigd. De verzekering dekt de schade. Na het herstel wordt besloten een bliksemafleider te plaatsen, ondanks principiële bezwaren van enkele kerkleden.
 - Afbraak van de molen van de polder Otterspoorbroek. Een elektrisch gemaal op ongeveer dezelfde plek neemt het werk over. In 1947 wordt dat gemaal vervangen door een ander elektrisch gemaal, gelegen achter De Oliphant.
- ca. 1928
1928 Met de verhuur van roeibootjes beginnen de recreatieve ontwikkelingen aan de Scheendijk. In Nieuwer Ter Aa wordt een kerk gebouwd om godsdienstoefeningen te houden in de geest van de Gereformeerde Gemeente. Na enige gewenning wordt op 10 maart 1930 officieel de Gereformeerde Gemeente van Nieuwer Ter Aa geïnstitueerd.
- Op verzoek van de Muziekvereniging Breukelen laat het gemeentebestuur van Breukelen-Nijenrode in het park van Boom en Bosch een eenvoudige muziektent bouwen.
 - Het gemeentebestuur van Breukelen-St. Pieters ontkomt niet langer aan openstelling van het Zandpad voor autoverkeer.
 - Zware overstroming van de Vecht, die de hoge waterstanden van 1916 en 1926 - ook jaren van watersnood - ver overtreft. Het Zuiderzeepeil bij Muiden is erg hoog, waardoor de Vecht het water van hevige najaarsregens niet kan afvoeren. In de nacht van 26 op 27 november stijgt de Vecht onrustbarend. Een kwart van het dorp Breukelen komt onder water te staan; in veel huizen dringt het water binnen, soms tot 60 centimeter hoogte. In de Herenstraat kan met boten worden gevaren. De zuivelfabriek Insulinde moet haar werk staken. Op verscheidene plaatsen in de omgeving dreigt de Vechtdijk door te breken. Her en der stroomt het water over de Straatweg. Soldaten uit Nieuwersluis en elders worden ingezet bij dijkversterkingen. Eind 1930 komt een gemaal bij Muiden gereed, dat dergelijke calamiteiten moet helpen voorkomen (zie ook 1932).
- 1929 De koudegolf van februari is de ergste sinds 1838. Recordverkoop van schaatsen.
- Op 7 februari valt bij het roeien van bomen op het Kerkplein te Breukelen een boom de verkeerde kant op, waardoor het brandspuitenhuysje zwaar wordt beschadigd. De verantwoordelijke firma laat het op haar kosten herstellen. In 1930 besluit de gemeenteraad echter tot aankoop van een automobielbrandspuit, die te groot is om in het brandspuitenhuysje te worden gestald. Het voormalige koetshuis van Boom en Bosch wordt brandweergarage.
 - Het Loosdrechtse Plassengebied wordt openbaar vaarwater.
 - Breukelen krijgt op 9 augustus bezoek van een gezelschap uit Brooklyn. Twee vertegenwoordigde clubs bieden elk een vlag aan. Als tegengeschenk geeft Breukelen-Nijenrode een oorkonde en twee exemplaren van een fotoboek *Holland*. Achteraf klaagt een van de wethouders dat de dames van de raadsleden niet waren uitgenodigd, maar sommige andere dames wel, en dat de kosten hoog waren. De burgemeester blijkt al een financieel beroep te hebben gedaan "op vooraanstaande ingezetenen van beide Breukelen".
 - Officiële oprichting van de in 1927 al officieus begonnen R.K. Toneelvereniging Breukelen, de eerste toneelvereniging in Breukelen. Gemengd toneelspelen is in rooms-katholieke kringen dan niet toegestaan. De heren spelen derhalve stukken met een herenbezetting, de dames vooral damesstukken. Hoogstens mag een vrouwen- of mannenrol in travestie worden gespeeld. Gedurende een groot deel van de Tweede Wereldoorlog is de vereniging niet actief. Sedert 1945 (dan onder de naam Toneelvereniging Op de Planken en ook open voor niet-rooms-katholieken) beoefent men gemengd toneel. Vanaf de jaren 1960 (televisie veroverd de huiskamers) heeft de vereniging (als vele andere) moeite om het ledental op een voldoende peil te houden.
 - In de vergadering van B&W van Breukelen-Nijenrode op 10 oktober meldt een van de wethouders dat in Het State Wapen aan een dansclub gelegenheid wordt gegeven om daar wekelijks gemengde dansavonden te houden, waarvan druk gebruik gemaakt wordt. Hij "vreest dat een en ander minder goede gevolgen met zich zal brengen" en wenst een verbod. De burgemeester wijst het verzoek af want het betreft een besloten gezelschap.
 - Ook Nieuwer Ter Aa krijgt een ijsclub, met de naam Nooit Gedacht.
- ca. 1930 De Gemeente Breukelen-Nijenrode neemt de (nog ongeplaveide) Oud Aase Dijk over. Tot dan toe was de weg bij de boeren in onderhoud, wat heel verschillend en soms helemaal

Lucht-
foto van
Breuke-
len om-
streeks
1930.

1930

niet gebeurde. De boeren moeten hun onderhoudsplicht afkopen voor f 1,- per strekkende meter weg. De gemeente laat meteen alle knotwilgen langs de weg verwijderen.

J.W. Bronwasser laat op zijn bedrijfsterrein aan de Vecht in Breukelen-Noord (zie 1913) een extra hal bijplaatsen. Het is de hal die bij de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928 dienst heeft gedaan als wedstrijdgebouw voor krachtsporten.

- De Gemeente Loosdrecht en vier waterschappen (Beoosten de Vecht, Béthune, Breukele-veen-Tienhoven en Loenderveen) sluiten het zogeheten Plassencontract met de Gemeente Amsterdam. Daarin wordt bepaald dat het Amsterdamse waterleidingbedrijf drinkwater mag winnen uit de Loosdrechtse Plassen via een pompstation aan de Loenderveense Plas. De Gemeente Amsterdam neemt de verplichting op zich door wateraanvoer uit de Béthunepolder (en zo nodig de Vecht) een afgesproken waterpeil op de plassen te handhaven. Deze overeenkomst betekent het behoud van de door veel kwel gekenmerkte Béthune als polder.
- De Breukelse Bad- en Zweminrichting (BBZI, 1892) wordt verplaatst van de Heycop naar De Meent in Breukelen-St. Pieters. Men spreekt sindsdien van de BBZI De Meent.
- De gerenommeerde Amsterdamse kunsthandelaar Jacques Goudstikker koopt kasteel Nijenrode. Tussen 1933 en 1935 laat hij het kasteel geschikt maken voor openbaar bezoek. Hij wil dat ook mensen die onvoldoende geld hebben om bij hem schilderijen en beelden te kopen, deze kunnen zien. In het oudste deel van het kasteel exposeert hij zijn vroeg-Italiaanse kunstwerken, de eerste collectie van Italiaanse kunst in Nederland. In een ander deel van Nijenrode houdt Goudstikker zijn beroemde feesten voor een keur aan regeringsvertegenwoordigers, zakenmensen, diplomaten en politici. Voor een Weense avond op 17 juni 1937 laat hij behalve het hele Concertgebouworkest met dirigent Willem Mengelberg ook de Weense operazangeres Dési Halban naar Nijenrode komen. Goudstikker, die weduwnaar is, wordt verliefd op Halban en trouwt met haar vóórdat het jaar 1937 ten einde is. Samen krijgen ze een zoon, Edo (zie verder onder 1940).
- Nadat Jhr. mr. Herman Hendrik Röell burgemeester is geworden van Breukelen-Nijenrode en Breukelen-St. Pieters, kopen hij en zijn vrouw Jkvr. Jeanne Eliane Huydecoper een perceel boomgaard, gelegen aan het Zandpad tegenover kasteel Nijenrode, van de eigenaren van Gunterstein. Het echtpaar laat daar het huis Silversteyn bouwen, Zandpad 75. Op 3 augustus 1954 wordt het huis verkocht aan de Stichting N.O.I.B. (zie 1946) om huisvesting te gaan bieden aan studenten die op Nijenrode studeren. Als deze Stichting, dan inmiddels Stichting Nijenrode, Instituut voor Bedrijfskunde geheten, op nieuw verworven terrein tussen Nijenrode en het Amsterdam-Rijnkanaal studentenhuisvesting heeft gerealiseerd,

- wordt in 1979 Silversteyn weer verkocht voor particuliere bewoning.
- Een komende economische crisis wordt voelbaar. In haar verslag over 1929 noemt de Kamer van Koophandel de toestand van handel en veeteelt nog gunstig; in het verslag over 1930 wordt de handel als minder gunstig en de veeteelt als ongunstig beoordeeld. In 1931 verslechtert de toestand nog meer.
- 1931 Het Merwedekanaal (1892) blijkt in de praktijk al snel te smal en te ondiep. Een wet haalt het Staatsblad om dat kanaal uit te bouwen tot het Amsterdam-Rijnkanaal.
- In Breukelen wordt op aanbeveling van de hoofdcommandant van de brandweer een "vrijwillig brandweer-corps" opgericht, ter vervanging van de dienstplicht-brandweer.
- 1932 In de ochtend van 29 februari wordt door mw. Lily Onnes-Snouckaert een inbraak geconstateerd in Nijenrode, waar schilderijen en andere kunstvoorwerpen blijken te zijn verdwenen. Het echtpaar Onnes is, nadat zij hun kasteel hadden verkocht, met toestemming van Goudstikker (zie 1930) nog op Nijenrode blijven wonen. Verlinkers uit de Amsterdamse onderwereld (Dikkie Bigmans, Witbraad, Maagje en anderen) beschuldigen Onnes ervan de inbraak in scène te hebben gezet. Na een jaar voorarrest wordt Onnes op 12 mei 1934 vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. De officier van justitie gaat echter in hoger beroep en het proces eindigt in mei 1937 met een veroordeling tot een jaar gevangenisstraf met aftrek van voorarrest. Tot op de dag van vandaag bestaat er een sterk vermoeden dat het proces tegen Onnes een gerechtelijke dwaling is geweest.
- In gebouw Salvatori wordt op 14 maart de Begrafenisvereniging Breukelen opgericht. Deze blijft bestaan tot 2 maart 1981.
- Enkele oud-bestuursleden van de opgeheven Voetbal Vereeniging Breukelen (zie 1913) richten op 1 april samen met anderen de Voetbal Vereeniging Zwaluwen op. Omdat de KNVB een bondselftal heeft met diezelfde naam, wordt de Breukelse vereniging al spoedig de V.V. Nijenrodes.
- In de raadsvergadering van Breukelen-Nijenrode op 1 april 1932 wordt besloten tot opheffing van de tol bij de Galgerwaardse brug.
- Door het gereed komen van de Afsluitdijk wordt de Zuiderzee tot IJsselmeer. Daarmee komt een eind aan overstromingen van Breukelen en andere Vechtdorpen als gevolg van de opstuwung van zeewater de Vecht in, bij aanlandige storm en springtij (zie ook 1928).
- 1933 Nieuwer Ter Aa krijgt een vrijwillige brandweer.
- Alle burgemeesters krijgen een brief van het ministerie van Binnenlandse Zaken over in het openbaar opgehangen anti-Duitse reclameplaten, die niet bevorderlijk zijn voor de goede verstandhouding met bevriende naties en afbreuk kunnen doen aan de daarmee onderhouden vriendschappelijke betrekkingen. Nederland koestert zijn oude neutraliteitspolitiek.
- 1934 In Breukelen wordt de Postduivenvereniging De Klepper opgericht. De duivensport is een oude liefhebberij, die in de 19de en vooral de eerste helft van de 20ste eeuw een zeer wijde

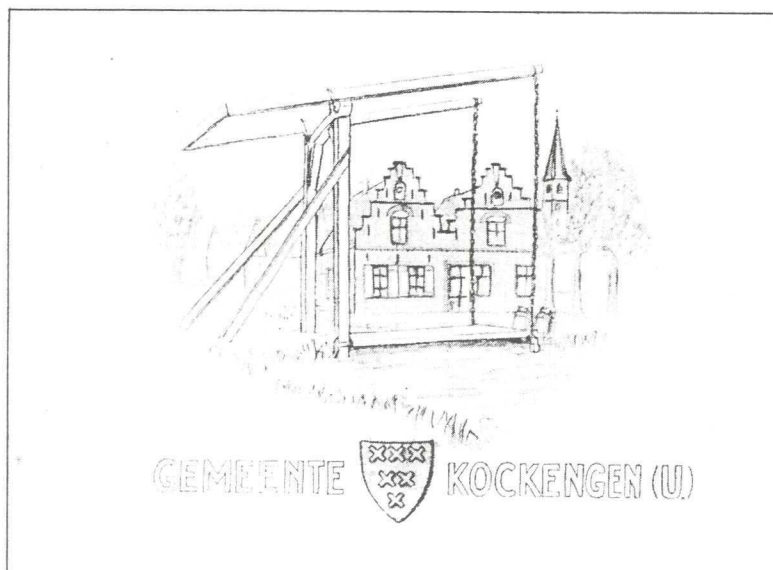
Gebouw Salvatori, ten noorden van de Hervormde kerk. Links het brandspuitenhuysje.

- verbreiding kreeg. Na veel omzwervingen vindt De Klepper in 1970 een eigen plekje aan de Kanaaldijk-Oost, waar in februari 1990 een nieuw clubgebouw wordt geopend.
- De rooms-katholieke (1872) en de protestantse (1893) school in Kockengen hebben samen zoveel leerlingen weggetrokken, dat op 1 mei de openbare lagere school op het Kerkplein, naast de hervormde kerk, noodgedwongen moet worden opgeheven (zie ook 1973).
 - Oprichting, in de BBZI De Meent (1930), van de Breukelse Zwem- en Poloclub De Meent.
 - In de raadsvergadering van Breukelen-Nijenrode op 28 augustus maken twee raadsleden bezwaar tegen de verhuur van een vergaderlokaliteit in Breukelen aan de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP).
 - De Gemeente Ruwiel voert hondenbelasting in, maar met een verlaagd tarief voor fox-terriers omdat dat zulke goede rattenvangers zijn.
- 1935 Huisarts Klaas de Snoo laat een nieuw huis bouwen op Markt 16, waar tevoren de thee-koepel van Boom en Bosch (zie 1925) heeft bestaan.
- Het woonwagenterrein van Breukelen wordt verplaatst van de Looyersdijk naar de Kanaaldijk.
 - Op 29 november opent M.N.J. van Kralingen ("Marinus I") een winkel voor boeken en schrijfbehoeften in het Huys te Keyserryck op de zuidwesthoek van Danestraat en Danne; in 1964 wordt verhuisd naar Herenstraat 4.
- 1936 Oprichting van de (uit particulier initiatief voortgekomen) Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied, die een verslechtering in de kwaliteit van het landschap moet helpen tegengaan. Bij de oprichting zijn o.a. de VVV De Vechtstreek en het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake vertegenwoordigd. Men begint met uit te zoeken of de buitenplaatsen al of niet bewoond zijn; die in Breukelen zijn alle bewoond.
- In de vergadering van de gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode oppert een raadslid de gedachte om Rijkswaterstaat de Oud Aase Dijk (zie ook ca. 1930) aan te bieden als tracé voor de voorgenomen Rijksweg A2, Amsterdam-Utrecht.
- 1937 Pastoor J. van der Burg besluit met het r.k.-kerkbestuur tot de bouw van het Parochiehuys. Er is wel een parochiezaal boven de r.k.-meisjesschool, maar die wordt gebruikt als bewaarschool voor de kleuters. Om het Parochiehuys en een deel van de restauratie van de pastorie te kunnen betalen, wordt op 20 juli 1937 het Zusterhuys voor f 18 000,- verkocht aan de Congregatie van de Zusters van Jezus-Maria-Joseph te 's-Hertogenbosch.
- De wipkorenmolen van Breukeleveen (zie 1669), waarin al eerder een stoommachine is bijgeplaatst, wordt afgebroken. De stoommalerij, later geëlektrificeerd, houdt nog stand tot kort na de Tweede Wereldoorlog.
- 1938 De beroemde toneelspeler Eduard Verkade besluit, nu hij niet meer aan Amsterdam of Den Haag is gebonden, buiten te gaan wonen. Op zoek naar een geschikt huis in de Vechtstreek maken hij en zijn vierde vrouw, Eline Cartier van Dissel, ook een stop bij Klein Boom en Bosch in Breukelen, het huis waarin hij als kind met zijn ouders woonde. Het blijkt te huur te staan. Verheugd nemen ze al spoedig daar hun intrek. Hij blijft er wonen tot zijn overlijden op 11 februari 1961.
- In Kockengen komt een vrijwillige brandweer tot stand. De Gemeente Kockengen neemt een goedwerkende handbrandspuit over van de Gemeente Weesperkarspel. Deze wordt gestald in de voormalige openbare school op het Kerkplein; een lokaal wordt voorzien van grote deuren waardoor een garage ontstaat. Tegelijkertijd wordt de rest van het schoolgebouw verbouwd tot gemeentehuis. Dat gaat tevens dienst doen als gemeentehuis voor Laag-Nieuwkoop en wordt ook zetel van verschillende waterschappen en polderbesturen. In 1973 wordt het gemeentehuis grondig verbouwd. (Zie verder 1990.)
 - Op 26 oktober komt de Buurtvereniging Korenpad tot stand. Deze weg (zie ca. 1905) heet thans Willink van Collenstraat. De vereniging bestaat tot in 1949.
- 1939 Oprichting van Het Wit-Gele Kruis (r.k.) en Het Groene Kruis (algemeen) te Breukelen.
- Aanleg van de opritten voor de hoge brug over het Merwedekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal. Twee huizen in het Rooie Dorp (Van Oldenbarneveldstraat 27 en 29) worden daarvoor afgebroken. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog komt de brug zelf er echter nog niet. Tijdens de winters die volgen, gaan de kinderen er bij sneeuw heerlijk sleetje rijden.
- ca. 1939 De laatste in onze omgeving nog functionerende steenoven, die op Vecht en Rhijn, komt stil te liggen. Door de geringe omzet in verhouding tot andere steenfabrieken en de hoge exploitatiekosten was hij al lange tijd niet rendabel meer. Daarom werden de laatste jaren alleen nog stenen in oude-handvorm gemaakt.
- 1940 Op 10 mei breekt voor Nederland de Tweede Wereldoorlog uit. De Burgerwacht zet Breukelse N.S.B.-ers in Nieuwersluis gevangen. De Breukelse militair Dirk Slotboom sneuvelt al diezelfde dag op het Eiland van Dordrecht. Breukeleveen (Waterliniegebied) wordt geëvacueerd. Nederland capituleert op 14 mei. Op de Markt in Breukelen zingen velen

- tezamen het Wilhelmus. De N.S.B.-ers komen weer vrij.
- J. Goudstikker (zie 1930), die jood is, verlaat op het laatst mogelijke moment, 14 mei, met zijn vrouw en zoontje Nederland. Als hij op het overvolle schip in de vroege ochtend een frisse neus gaat halen, valt hij in het ruim en sterft hij aan een schedelbreuk. In Engeland wordt hij begraven, terwijl het schip met zijn vrouw en kind al weer gehaast verder vaart, richting Amerika. Personeel verkoopt de kunsthandel Goudstikker aan de Duitser Alois Miedl, die onder andere veel kunst levert aan Joseph Göring (zie verder 1946).
 - Portengen krijgt op 6 juni een vrijwillige brandweer. Na het wegvallen van de op dienstplicht gebaseerde brandweer (zie 1869) krijgt deze buurtschap daarmee weer een goed gemotiveerd brandweerkorps. In zelfwerkzaamheid bouwt het uit 16 man bestaande korps in 1988 een nieuwe, volwaardige brandweergarage. In 1993 heft het gemeentebestuur van Breukelen dit korps op. De garage wordt in 1994 aangekocht door de daartoe opgerichte Stichting Buurthuis Portengen en door vrijwilligers aangepast tot verenigingsgebouw.
 - Op initiatief van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond komt in Breukelen een Christelijke Lagere Agrarische School tot stand. In 1990 fuseert deze (zie verder aldaar).
 - Na de hoogmis op zondag 10 november komt een aantal rooms-katholieke inwoners van Kockengen bijeen voor de oprichting van de gymnastiekvereniging VINEO.
- 1941 In de Friese Elfstedentocht, in februari, bereikt de Breukelse schaatser Joop Bosman, in het gezelschap van Klaas Schipper, als eerste de finish. Ze worden er echter van beschuldigd dat ze onderweg hebben opgelegd (achter elkaar rijdend elkaar met de hand hebben vastgehouden) en daarom gediskwalificeerd. Auke Adema wordt tot winnaar uitgeroepen.
- Johannes Andries Christiaan Malchus uit Amsterdam koopt een gedeelte van het aan de Vecht in Breukelen-Noord gelegen bedrijfsterrein van Bronwasser (zie 1913) en vestigt daar een deel van zijn bedrijf, dat in 1944 de C.V. Metaalwarenfabriek Malchus gaat heten, en na aankoop van het Amsterdams Handelsbureau Corema de naam Efa-Corema krijgt. Het produceert en verhandelt elektrische apparaten. In 1947 wordt het bedrijf verkocht aan de N.V. Fabrik van Electrische Apparaten voorheen F. Hazemeyer. In 1960 werken er ongeveer 225 mensen. Bij een concentratie van bedrijfsactiviteiten in Amersfoort wordt de Breukelse vestiging per eind 1982 gesloten. In 1988 wordt op het voormalige bedrijfsterrein het woonwijkje Rietland gebouwd.
- 1942 Japan verovert Nederlands Oost-Indië. Twee Breukelse KNIL-militairen, Jan en Johan Scheenhart, overleven de oorlog aldaar niet.
- De Kockengense verzetsman Cornelis Gootjes, lid van de Ordedienst (O.D.), wordt op 30 maart gevangen genomen. Hij zit op verschillende plaatsen gevangen en sterft op 29 maart 1945 in Melk, een dependance van het Oostenrijkse concentratiekamp Mauthausen.

Tol tussen Kockengen en Teckop, eind jaren 1930.

Het wapen van de Gemeente Kockengen, de oude gevels op de hoek van Nieuwstraat en Voorstraat en de in 1956 afgebroken brug over de Bijleveld.

- Per 1 mei worden de Gemeenten Kockengen en Laag-Nieuwkoop samengevoegd, nadat beide gemeentebesturen 25 jaar lang op gespannen voet met elkaar hebben verkeerdt. De nieuwe Gemeente Kockengen krijgt een wapen gelijk aan dat van de oude Gemeente Kockengen (zes Andrieskruisen, staande 3, 2, 1), maar met daaraan toegevoegd een kroon.
- De joodse Breukelaars Simon van Zuiden en zijn vrouw Sara vertrekken op last van de Duitse bezetter op 4 september uit Breukelen. Vanuit Amsterdam worden ze gescheiden naar het kamp Westerbork gestuurd. Hij sterft in Auschwitz op 1 oktober 1942; zij op 27 augustus 1943. Bij een razzia in Kockengen op 10 november 1942 wordt een aantal ondergedoken joden opgepakt en weggevoerd.
- 1943 In Breukeleveen komt vermoedelijk de ijsclub De Vijfde Plas tot stand (helemaal zeker is dat niet, want de oude notulen zijn bij een brand verloren gegaan; er was altijd een samenwerking met Tienhoven en vóór de Tweede Wereldoorlog werd gewoonlijk op de trekgraten achter Tienhoven geschaatst; georganiseerd schaatsen op een grote plas begon later).
- De Utrechtse verzetsman ir. A.F. Krikke zet zijn werk voort vanuit zijn onderduikadres in Oukoop. Later werkt hij vanuit diverse adressen in Breukelen. In september 1944 wordt hij commandant van gewest 8 (provincie Utrecht, deel van de Veluwe, Betuwe en Bommelerwaard) van de gebundelde Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.). Op 22 november 1944 wordt hij in Utrecht gearresteerd. Hij overlijdt op 23 mei 1945 in een Brits legerhospitaal nabij Bremen.
- Van de Breukelse dwangarbeiders die in Duitsland te werk worden gesteld, overleven twee de oorlog niet: Andries Pieter Lamme uit Breukeleveen (Wuppertal, 28 maart 1943) en Reynier Josef van Calveen uit Breukelen-dorp (Bremen, 17 september 1944).
- In Portengen-Noord stort op 27 april een aangeschoten Engelse bommenwerper neer. Eén bemanningslid komt door daarbij om het leven, vier worden gevangen genomen en overleven de oorlog, één slaagt er in met hulp van Nederlandse illegalen binnen een halve week in Engeland terug te keren.
- De grote luidklok (zie 1463) wordt op last van de Duitsers uit de toren van de Breukelse dorpskerk gehaald. Gelukkig ontsnapt ze aan omsmelting tot kanon. Na de oorlog kan de klok in de kerktoren worden teruggehangen.
- 1944 Gerrit van Doornik uit Breukelen, hoofd van de Distributiekering Maarssen, wordt op 27 maart wegens verzetswerk gearresteerd. Hij sterft op 11 mei 1945 in Duitsland.
- In het voorjaar worden op last van de Duitse bezettingsautoriteiten delen van de polders Oukoop, Oud Aa, Kortrijk en Gieltjesdorp onder water gezet, bij wijze van waterlinie.
- Vier verzetslieden uit Utrecht worden op 27 september nabij De Olifant gevangen genomen, met hun voeten aan de achterkant van een auto vastgebonden en over de weg door een deel van het dorp gesleept. Ze weigeren een verklaring af te leggen en worden nog diezelfde avond op Fort De Bilt doodgeschoten.
- In de tweede helft van 1944 en begin 1945 vinden op een aantal plaatsen verscheidene wapendroppings plaats, die door de B.S. worden geborgen en verder getransporteerd.
- Eind september wordt het Parochiehuis door de beide Breukelse kruisverenigingen (Het Wit-Gele Kruis en Het Groene Kruis) geschikt gemaakt als noodziekenhuis, omdat de

- oorlogshandelingen Breukelen lijken te naderen. Prof. dr. J.G. Remijnse te Breukelen wordt geneesheer-directeur. Het toneel wordt ingericht voor vrouwelijke en de grote zaal voor mannelijke patiënten. Het wijklokaal van Het Wit-Gele Kruis kan als operatiekamer dienst doen. In december 1944 wordt ook de kleine zaal bij het noodziekenhuis getrokken, als verloskamer voor evacués's.
- Op 15 november wordt de afdeling Vecht-Zuid van het Rode Kruis opgericht, met Breukelen als standplaats, maar met een verzorgingsgebied dat ook Maarssen, Loenen en Vreeland omvat. Het oprichtingsbestuur bestaat uit prof. dr. J.G. Remijnse, mr. H.C.L. van Ginkel, C.F.W. de Vries, mw. E.F.A. Sandtman en huisarts K. de Snoo.
 - 1944-45 In de bitterkoude winter laten de Duitsers door zo'n 200 mannen uit Breukelen en omgeving één van de twee lijnen van de spoorwegverbinding afbreken. Al het beschikbaar komende materiaal wordt naar Duitsland afgevoerd. De andere lijn wenst het Duitse leger in stand te houden voor het transport van oorlogsmaterieel.
 - 1945 Op 28 februari komen twee, door een geallieerd vliegtuig afgeworpen, bommen terecht nabij het station van Breukelen, tussen de Van Oldenbarneveldstraat en de Broekdijk-West. Diverse huizen in het Rooie Dorp raken beschadigd. Op 25 maart wordt het Rooie Dorp opnieuw door een bombardement getroffen. Er vallen dan ook bommen op de zuidwesthoek van de r.k.-begraafplaats, waar ze twee diepe kraters veroorzaken. Het spoorwegstation wordt gedeeltelijk vernield.
 - De Duitsers laten het gebied van de Nieuwe Hollandse Waterlinie geleidelijk onderlopen. Deze inundatie brengt, meer nog dan die van 1940, vervuild Vechtwater in de plassen. Breukeleven komt voor meer dan de helft onder water te staan.
 - De Engelse oorlogsvlieger Flight Lieutenant Ch. J. Maltby komt op 25 maart 1945 bij Breukelen om het leven. In Kockengen wordt in maart de marconist Joop Swaanswijk gearresteerd, terwijl hij bezig is illegaal berichten naar Londen door te seinen; hij wordt op beestachtige wijze op 3 april in kamp Amersfoort vermoord.
 - 5 mei: Bevrijdingsdag, maar met een zwarte rand. Kort na middernacht in de nacht van 4-5 mei sneuvelt in Kockengen de verzetsman Henk Brunt; twee anderen worden gevangen genomen, maar overleven. Op 5 mei sneuvelen in Westbroek twee verzetsstrijders uit Breukeleven, Eddy Jaarsma en Henk Manten, bij gevechtshandelingen met Duitse troepen. Dijkwacht Toon van Weerdenburg komt op die dag in Oukoop door Duitse kogels om het leven.
 - De Gereformeerde Kerk van Breukelen ondervindt de gevolgen van een kerkscheuring die de Gereformeerde Kerken in Nederland in 1944 trof, en die leidde tot de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt; onderhoudend art. 31 K.O.). De predikant, zeven ouderlingen en circa 125 anderen verlaten de Gereformeerde Kerk van Breukelen die trouw blijft aan de synodebesluiten. De laatstgenoemde kerkelijke gemeente telt dan nog omstreeks 700 leden.
 - In het Rooie Dorp wordt een eigen buurtvereniging opgericht, Over de Brug geheten. Deze maakt een grote bloeitijd mee, maar rond 1980 begint een terugval en in 1989 wordt de buurtvereniging opgeheven.

Reveille !

Reveille !

Katholieke arbeiders !

De onderdrukking is ten einde.

Vijf lange jaren waren we machteloos, hebben we moeten zwijgen.

Vijf lange jaren werd ons werk lamgelegd door den Duitschen overheerser. Nu is dit alles, Goddank, voorbij.

Het R.K. Werkliedenverbond staat thans wederom op, beziel met jonge geestkracht, en roept U op tot een eerste grote massavergadering op

DONDERDAG-AVOND 24 MEI a.s.
HALF ACHT, IN 'T PAROCHIEHUIS.

Dan beginnen we wederom met de opbouw van stands- en vakorganisaties.

Katholieke arbeiders, verenigt U !

Schaart U als één man rond het vaan van 't R.K. Werkliedenverbond, om GEZAMENLIJK, sterk als we zijn, te bouwen aan een nieuwe, betere, Christelijke Maatschappij.

KATHOLIEKE ARBEIDERS : DE HAND AAN DE PLOEG !!

Oproep aan de rooms-katholieke arbeiders in Breukelen om zich in 1945 weer te verenigen in het R.K. Werkliedenverbond.

- In Kockengen komt een afdeling van de Nederlandsche Rooms-Katholieke Middenstandsbond tot stand; thans de Ondernemers Vereniging Kockengen.

1946

Oprichting, op 23 januari, van de Stichting Nederlands Opleidings-Instituut voor het Buitenland. Deze huisvest haar opleiding op Nijenrode, dat tot 1950 wordt gehuurd van het Beheersinstituut en de Erven Goudstikker (zie 1940) tezamen. In 1950 wordt mevrouw Goudstikker-Halban eigenaresse. Zij liquideert het Goudstikkerbezit en verkoopt het kasteel op 12 juni 1950 aan het N.O.I.B. In 1971 wordt de opleiding officieel in het wetenschappelijk onderwijs opgenomen: Nijenrode - Instituut voor Bedrijfskunde (zie verder 1982).

- Oprichting van een christelijke ULO-school in Breukelen. Deze krijgt eerst onderdak in de Tekenschool (zie 1864) en verhuist omstreeks 1949 naar een nieuw gebouw aan het eind van de Willink van Collenstraat. Als Christelijke School voor MAVO gaat zij in 1990 op in een groter geheel.

Kinderspelen tijdens een buurtfeest in het Rooie Dorp van Breukelen, 1977.

- In Nieuwer Ter Aa wordt een ruitervereniging opgericht, De Aa-ruiters, met vooral jongelui uit de agrarische sector als lid. In het midden van de jaren 1950 gaat deze vereniging op in de in 1951 in Breukelen tot stand gekomen Landelijke Rijvereniging Gunterstein.
- De Amerikaanse miss Marguerite A. Salomon zet een project op, *Brooklyn adopts Breukelen, Holland*.

1947

Oprichting, in januari, van de afdeling Breukelen van de R.K. Boerinnenbond. In 1967 wordt deze samen met het Katholiek Vrouwengilde de Katholieke Plattelandsvrouwen Organisatie afdeling Breukelen. In 1989 gaan de afdelingen Breukelen en Maarssen samen. Het Classicaal Bestuur van Utrecht geeft toestemming tot het stichten van een tweede Hervormde predikantsplaats te Breukelen.

- Begonnen wordt met het inrichten van een Algemene Begraafplaats aan het Zandpad te Breukelen, met daarbij een afzonderlijk rooms-katholiek gedeelte.
- Op 1 november krijgt Breukelen een EHBO-afdeling.

1948

Provinciale Staten van Utrecht aanvaarden een plan dat onder meer voorziet in het dempen van de Bijleveld in de gehele kom van Kockengen en eventueel elders. Dat plan wordt pas in 1954-55 nader uitgewerkt. De Bijleveld en de Heycop zullen bij de Wel en de Krom worden afgedamd en het tussenliggende deel van de Bijleveld zal worden gedempt. Ten noorden van de dammen bij de Krom (met duiker) zal de scheiding Heycop-Bijleveld worden doorgraven. Nadat de gemeenteraad van Kockengen lange tijd bezwaren heeft gemaakt, wordt dit plan in 1958 door gemeente en provincie aanvaard (zie verder 1958).

- De dorpskerk van Kockengen krijgt een nieuwe torenklok (zie ook 1520).

1949

Per 1 januari zijn de Gemeenten Breukelen-Nijenrode en Breukelen-St. Pieters samengevoegd tot een nieuwe Gemeente Breukelen.

- Op 14 februari 1949 wordt de Oranjevereniging Breukelen opgericht, met het doel "bij allen die ons Oranjehuis en de draagster (drager) van de kroon met hartelijke toegenegenheid gezind zijn, het saamhorigheidsgevoel te versterken" door nationale feestdagen te vieren en nationale gedenkdagen te houden en, voor zover de vereniging daartoe competent is, feestelijkheden te organiseren.
- De Rijksoverheid kiest onomwonden voor versterking en uitbouw van de industrie in Nederland. Boerenzoons verdienen in de industrie aanmerkelijk meer dan hun vader. Het onvermijdelijke gevolg is dat het aantal boerenbedrijven begint te dalen, ook in ons gebied.
- Het buitenhuis Vegtvlriet (Straatweg 220) wordt door de Vereniging Beth San in gebruik

genomen als tehuis voor meisjes. Deze bestemming houdt het huis tot 1968, in welk jaar het buiten tweemaal wordt verkocht. In de jaren daarna laat de chirurg prof. dr. Paul Wittebol het uitgewoonde huis grondig restaureren.

1950

In Breukelen wordt een korfbalclub opgericht onder de naam Vitesse. In 1960 wordt deze uitgebreid met een afdeling zaterdagvoetbal. Ook Kockengen krijgt in 1950 een korfbalclub, die echter maar tot 1964 bestaat; in 1974 komt daar dan de korfbalvereniging ESDO.

•

De Christelijke Bewaarschool in Breukelen verhuist naar een nieuw gebouw aan het Kerkplein en heet daarna Christelijke kleuterschool De Bijenkorf. In 1953 verhuist ook de School met de Bijbel naar het Kerkplein.

1951

Omdat de aanvoer van kaas op de Breukelse kaasmarkt na 1949 geleidelijk terugliep, wordt in 1951 de Propagandacommissie Kaasmarkt (die van 1926 tot 1940 had bestaan) heropgericht. Ze boekt niet het succes dat men ervan verwacht. Vanaf 1958 (zie ook aldaar) is de wekelijkse markt vooral een goederenmarkt. In 1965 wordt nog wel het 80-jarig bestaan van de kaasmarkt gevierd, maar 4 jaar later komt er aan deze markt een einde. De goederenmarkt blijft bestaan.

•

Door de voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van de dijk voor de Rijksweg A2 wordt de molen van de polder Kortrijk en Gieltjesdorp (zie 1696) afgesneden van de polder. Rijkswaterstaat wordt eigenaar van de molen, maar laat die verkommeren. In 1982 neemt de Stichting De Utrechtse Molens hem over.

•

Er komt een eind aan de traditie dat leden van de Hervormde Gemeente te Breukelen vaste zitplaatsen kunnen huren in de Pieterskerk.

•

De Kunstkring Vechtstreek wordt opgericht als een "kunstactiviteit" voor de studenten van Nijenrode, overgaande in een culturele activiteit voor de inwoners van de Vechtstreek. De "motor" ervan is dr. E.B.J. Postma. Bijna dertig jaar verrijkt deze op veelzijdige wijze het culturele leven in Breukelen en omgeving. Als dr. Postma in 1980 zijn leidinggevende taak op Nijenrode neerlegt, gaat de Kunstkring "slapen". Bij akte van 16 september 1981 wordt zij per 1 oktober van dat jaar opgeheven.

•

In Breukelen krijgt op 3 oktober 1951 de Landelijke Rijvereniging Gunterstein officieel gestalte. Zij begint aan de Laan van Gunterstein, waar nog vooral met boerenpaarden wordt gereden. Na vervolgens enige tijd te hebben gereden op het terrein Vapor aan de tegenwoordige Merwedeweg, kan op 5 december 1964 een nieuwe manege worden geopend aan de Broekdijk. Deze brandt op 5 mei 1965 deels af, maar wordt herbouwd. De beschikbaar-

Het oostelijkste deel van het Korenpad (thans Willink van Collenstraat) in het begin van de jaren 1950, met paard en wagen van groentenboer J.G. Peek; op de achtergrond de Straatweg en de Gereformeerde kerk, die ook gespiegeld in de waterplas op de weg te zien is.

heid van een binnenbak is nieuw in het gebied rondom Utrecht. In-tussen is op 16 maart 1961 ook een Pony Club Gunterstein opge-richt. In 1991 besluit de gemeen-teraad tot verplaatsing van de manege naar de Breukelerwaard, zodat op het terrein in Broekland woningen gebouwd kunnen wor-den. De LR en PC Gunterstein verhuizen in 1995.

1952

De Centrum Breukelen Winke-liers Vereniging (thans Vereni-ging Winkelcentrum Breukelen) wordt op 7 oktober in Het State Wapen opgericht, voor gebundelde belangenbehartiging en het or-ganiseren van gezamenlijke ma-nifestaties (zie 1983). Haar logo, twee ganzen, ontleent de VWB aan het bronzen beeld van twee ganzen, gemaakt door Gabriël Sterk, dat sinds 1982 op de Kerkbrink staat.

- Het Amsterdam-Rijnkanaal wordt geopend. Ter hoogte van Breukelen is dit een verbreed Merwedekanaal. Op sommige plaatsen elders volgt het een nieuw tracé.
- In Florida, USA, wordt de kiel gelegd voor de bouw van een mijnenveger voor de Koninklijke Marine, welke door Amerika wordt gefinancierd in het kader van een programma voor wederzijdse hulpverlening. Dit schip wordt de *Hr. Ms. Breukelen* (kortweg de M 852) ge-noemd en komt op 25 juni 1954 bedrijfsklaar in Den Helder aan.

1953

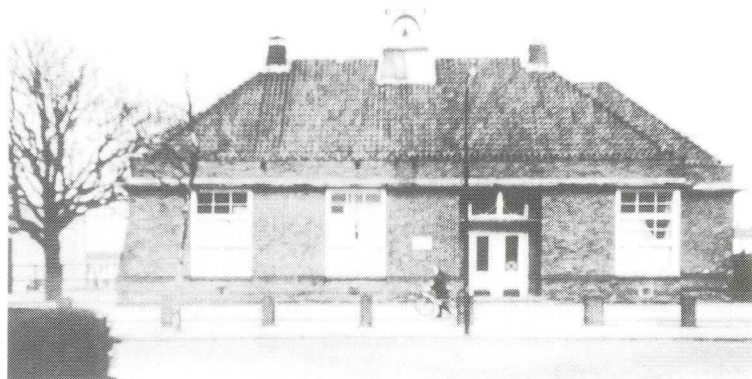
De aanleg van de nieuwe Rijksweg A2 tussen Amsterdam en Utrecht, waartoe reeds in 1938 was besloten, komt eindelijk in een afrondende fase. Op 1 april 1954 wordt deze nieuwe weg officieel in gebruik gesteld. Deze bijna 34 kilometer lange verbinding bekort de afstand tussen de steden Amsterdam en Utrecht met ongeveer 8,5 kilometer, vooral vanwege het vermijden van de zeer talrijke bochten in de Straatweg.

- Eerste aanvraag voor de ruilverkaveling Harmelen-Kockengen. Medio 1959 ligt er een uit-gewerkt plan, dat in december met een dubbele meerderheid (op basis van het aantal grond-eigenaren en op basis van oppervlakten) wordt aanvaard. Op 19 april 1960 beginnen de werkzaamheden. Op 24 maart 1970 wordt het project definitief afgesloten (zie ook 1963).
- De Toneelvereniging De Toverlantaarn wordt in Breukelen opgericht. In 1991 (9 deel-nemers) en 1999 (8 deelnemende verenigingen) wint zij het eenakterfestival in Vleuten.
- Sint-Nicolaas krijgt voor het eerst een officiële ontvangst in het dorp Breukelen.

1954

De zusters van de Congregatie van de Zusters van Jezus-Maria-Joseph verlaten Breukelen; door gebrek aan roepingen moet een aantal zusterhuizen gesloten worden. De r.k. jongens-en meisjesschool worden samengevoegd en de schutting op het schoolplein (zie 1912) verdwijnt. Het zusterhuis wordt in 1955 verkocht aan de parochie. In 1958 is de beneden-verdieping kraamcentrum en de bovenverdieping verhuurd aan particulieren, waarvoor een aantal aparte woningen zijn ingericht. De Maatschappelijke Dienstverlening N-W Utrecht maakt eveneens diverse jaren gebruik van de benedenverdieping. (Zie verder 1983.)

- Het spoorwegstation Nieuwersluis/Loenen wordt gesloten. Op de avond waarop de laatste trein rijdt, worden heel veel "enkeltjes" Nieuwersluis/Loenen-Breukelen verkocht; de trein komt met ruim 15 minuten vertraging in Breukelen aan (toen iets heel bijzonders!).
- Opening van de Christelijke School voor Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs. Het eerste gebouw, aan de Hazeslinger (waarin eerder de School met de Bijbel zat), krijgt de naam Ds. Van Koetsveldschool. In 1961 wordt een nieuw gebouw betrokken aan het Domineeslaantje, dat de Vijverhofschool wordt genoemd.
- De ruilverkaveling Oukoop-Kortrijk wordt aangevraagd door het waterschap Oukoop. Een tweede aanvraag volgt in 1956 door de waterschappen Holland, Breukelerwaard en Het Honderd gezamenlijk. Daarna komen nog meer aanvragen, van agrarische standsorganisa-ties en gemeentebesturen. In 1967 wordt gestemd over het uitgewerkte plan voor een ruil-verkaveling in het 6000 hectaren omvattende gebied, dat met een dubbele meerderheid (zowel op basis van het aantal hectaren als op basis van het aantal grondeigenaren) wordt aangenomen. De uitvoeringswerkzaamheden beginnen in 1968. Het duurt ruim 17 jaar voordat het project als geheel voltooid kan worden afgesloten. Op 14 november 1985 wordt de akte van toedeling notarieel vastgelegd. Een gemiddeld boerenbedrijf is dan 27 hectare

De openbare lagere School met de Bel aan de Eendrachtlaan te Breu-kelen. In 1953 wordt de naam Prinses Marijkeschool, en in 1966 Prin-ses Christinaschool (na de wijziging van de roepnaam van de prinses).

- groot met ongeveer 70 stuks melkvee (was in 1967 gemiddeld 15 hectare met 23 stuks melkvee), er ligt een veel groter gedeelte van het land dicht bij de boerderij, de water-beheersing is drastisch aangepakt en 65 kilometer weg is aangepast of nieuw aangelegd.
- 1955 Op 27 januari komt de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen afdeling Maarssen-Breukelen tot stand; deze splitst in 1968 in twee afzonderlijke afdelingen. Ze staat open voor alle vrouwen, ongelet hun levensbeschouwelijke of politieke achtergrond. Doelstellingen zijn belangenbehartiging van de vrouw in de maatschappij, het bevorderen van emancipatie (door activiteiten op het gebied van vorming, ontwikkeling en creativiteit) en het stimuleren van het verantwoordelijkheidsgevoel van de vrouw als lid van de samenleving. De Breukelse afdeling wordt in 1996 opgeheven.
- De kerkeraad van de Hervormde Gemeente te Breukelen roept haar gemeenteleden op om, als ze naar een ziekenhuis moeten, te kiezen voor het Diaconessenhuis in Utrecht, dat nauw met de Nederlandsche-Hervormde Kerk is verbonden.
 - Oprichting in Breukelen van de Wandelsportvereniging Rode Kruis, die de bestaande wandelsportactiviteiten van de plaatselijke Rode Kruiscolonne voortzet, waaronder de jaarlijkse Dudok de Wit wandeltocht. Drie jaar later wijzigt de vereniging haar naam in Wandelsportvereniging Dudok de Wit.
 - Op 14 juni besluit de gemeenteraad van Ruwiel tot de aankoop van grond aan 't Laantje in Nieuwer Ter Aa voor de aanleg van een nieuwe begraafplaats. In maart 1957 is deze gereed.
- 1955-1958 Restauratie van de Kockengense dorpskerk en toren (sinds 1948 weer eigendom van de kerkelijke gemeente). Tijdens deze werkzaamheden wordt de votiefsteen met Sint-Anna-te-Drieën (zie ca. 1500) teruggevonden en ingemetseld in de oostmuur van het zuidertransept. Bij de heringebruikneming op 12 november 1958 belichten schijnwerpers de drie nieuwe gebrandschilderde ramen in het koor, geschenk van provincie en stad Utrecht en de Gemeente Kockengen.
- 1956 De Christelijk-Nationale School te Breukelen wordt verplaatst van de Herenstraat naar de Dudok de Witstraat en heet voortaan Pro Rege School.
- H.M. Koningin Juliana brengt op 29 mei een werkbezoek aan het Breukelse plassengebied en Nijenrode. Na de lunch bezoekt ze Kockengen.
 - Oprichting van een gemeentelijke sociale werkvoorziening in Breukelen (zie ook 1993).
 - Eind van het jaar wordt de veerpont Olifant, voor voetgangers en fietsers, opgeheven. Daarmee komt een eind aan de oude overzetplaats tussen de delen van Breukelen-St. Pieters aan beide zijden van de Vecht (ingesteld bij de verwijdering van de Otterspoordam; zie 1437). Gedurende de laatste drie eeuwen werd dit veer geëxploiteerd vanuit café De Olifant.
- 1957 Oprichting van het Plassenschap Loosdrecht en Omstreken. Deze vloeiende voort uit het werk van een commissie, in 1950 ingesteld door Gedeputeerde Staten van Utrecht. Die moest onderzoeken welke voorzieningen nodig waren voor de instandhouding van de plassen, hoe de uitvoering moest plaatsvinden en op welke wijze deze gefinancierd dienden te worden. De Gemeente Breukelen neemt deel vanwege de Zuidelijke en Noordelijke Kievitsbuurt, de Vijfde Plas, het grootste deel van de Vierde Plas en de Breukelevense of Stille Plas.
- 1958 Op 1 februari brengen B&W van Breukelen "ter kennis van belanghebbenden, dat de raad dezer gemeente heeft besloten tot instelling van een algemene weekmarkt, welke zal worden gehouden op vrijdagmiddag van 3 - 9 uur, voor de eerste maal op vrijdag 7 maart 1958 op de Markt te Breukelen".
- Het Waterleidingkanaal langs de Scheendijk wordt in gebruik genomen. Daardoor wordt kwelwater uit de Béthunepolder naar de Waterleidingplas geleid, die van de Loenderveense Plas is afgescheiden. Daarmee is voor de Amsterdamse drinkwaterleiding het probleem van de toenemende vervuiling van het plassenwater voor een belangrijk deel ondervangen.
 - De waterschappen Heycop genaamd de Lange Vliet en Bijleveld worden geheel ontheven van hun rechten en verplichtingen, die verband houden met de (inmiddels vervallen) afwatering naar het noorden, zowel die voortvloeiende uit de oude handvesten (1385, 1398, 1413) als die van latere datum. De twee waterwegen vallen voortaan onder het Hoogheemraadschap Amstelland. De vele eeuwen oude Heycopschouw en Bijleveldschouw nemen definitief afscheid van Kockengen (zie ook 1959).
 - De Breukelse mondaccordeonvereniging "Breumonda" ziet door geldgebrek geen verdere toekomst meer.
 - De Gereformeerde Gemeente te Breukelen, gesticht in 1947 als onderafdeling van de Gereformeerde Gemeente van Nieuwer Ter Aa, koopt een van de pakhuizen in de Brouwerij en richt deze in als kerk.
 - In Kockengen betreft de School met de Bijbel *De Wegwijzer* op 26 augustus het nieuwe gebouw aan de Kerkweg (zie verder 1999). Op respectievelijk 1 en 15 september worden de Protestants-Christelijke Kleuterschool (voorlopig in het oude schoolgebouw van de

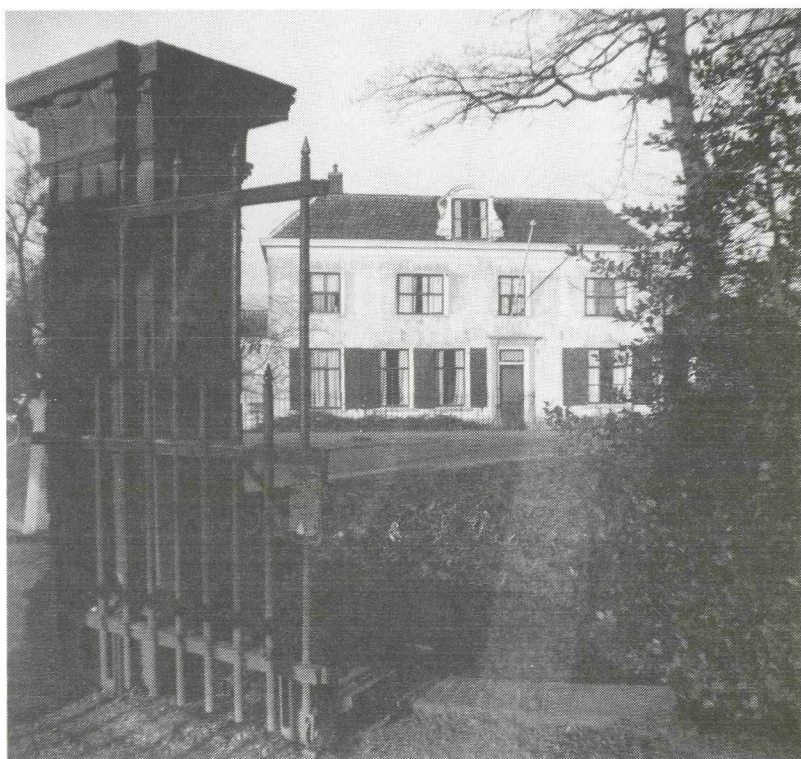

Ophaalbrug over de Bijleveld bij Gerverscop, 1957. Deze brug lag net ten noorden van de plek waar de oude weg van Kockengen naar Harmelen (Wagendijk, Rodendijk) de spoorlijn Breukelen - Woerden bereikt. Dit deel van de Bijleveld is in 1959 gedempt, waarna de brug overbodig was.

- School met de Bijbel aan de Wagendijk) en de R.K.-Kleuterschool *Don Bosco* (tijdelijk in een lokaal van de Parochieschool) geopend (zie verder 1969).
- 1959 In de dorpskern van Kockengen wordt de Bijleveld gedempt (zie 1948), verdwijnt de brug tegenover de Rooster en wordt de Bernhardbrug (hoek Wagendijk-Verlengde Kerkweg) vervangen door een duikerbak.
- De grafkapel van de familie Willink van Collen aan de Breukelse dorpskerk wordt verbouwd. De deur die van buitenaf toegang geeft tot de kapel wordt dichtgemetseld en de muur die vanuit de kerk het zicht op het inwendige van de kapel belet, weer weggenomen.
- ca. 1960 De stijgende arbeidskosten zetten in de agrarische sector een ontwikkeling in gang waardoor de hele structuur van die sector gaat veranderen. Het gaat in een boerenbedrijf steeds minder om zekerheid en steeds meer om een hogere productie. Banken, veevoederfabrikanten en overheidsinstellingen (de landbouwvoorlichting voorop) ondersteunen dat. Grotere bedrijven en optimale bedrijfsomstandigheden worden van bovenaf sterk gepropageerd.
- 1960 De kwaliteit van het water van de zwemplaats in het open water van de Heicop te Kockengen blijkt schadelijk te zijn voor de volksgezondheid. Na de opheffing van deze zwemplaats, vindt op 13 december 1961 de installatie plaats van de plaatselijke Commissie (later Stichting) voor de Lichamelijke Opvoeding, die de oprichting en exploitatie van een voorlopige zwemgelegenheid in de Molenvliet aan de Wagendijk gaat voorbereiden. Deze zwemplek komt tot stand in 1962 (zie verder 1969). (In de jaren 1920 had ook al een zwemgelegenheid in de Molenvliet bestaan.)
- Met de opheffing van de Kraamvrouwenvereniging (zie 1872) op 24 oktober verdwijnt een typisch stukje 19de-eeuws liefdadigheidswerk uit Breukelen.
- 1961 De Breukelse schaatser Henk van der Grift wordt in februari in het Zweedse Gothenburg wereldkampioen hardrijden op de schaats allround, nadat hij enkele weken eerder in Helsinki tweede is geworden bij de Europese kampioenschappen schaatsen. Bij zijn terugkeer in Breukelen wordt hij uitbundig gehuldigd met een ontvangst op het gemeentehuis en een rondrit door het dorp in een op wielen gezette arreslee.
- De molen van Oukoop raakt defect. Er wordt een gemaal met dieselmotor en centrifugaal-pomp naast geplaatst. De wipwatermolen komt niet meer in bedrijf en wordt in 1967 door de Stichting De Utrechtse Molens in eigendom overgenomen. In de tussentijd verhinderen Gedeputeerde Staten van Utrecht dat de molen door een rijke Amerikaan wordt gekocht en in onderdelen naar Amerika overgebracht, om daar als restaurant te worden ingericht.
 - Scouting Niftarlake, op 22 september 1949 als padvindergroep Niftarlake in Vreeland begonnen en in 1957 naar Loenen verhuisd, splitst een verkennersspeltak af, die op 15 september naar Breukelen komt en daar eerst een onderkomen vindt aan de Kerkstraat (later opgegaan in de Kerkbrink) en vervolgens op de (toenmalige) Breukelse ijsbaan (zie 1921) langs het Amsterdam-Rijnkanaal (waar thans de Boendermakerstraat is). Eind 1978 wordt verhuisd naar een van de oude pakhuizen aan de Brouwerij. Wegens verkoop van de pakhuizen wordt Scouting Niftarlake met hulp van de Gemeente Breukelen in 1991 in staat

- gesteld de leeggekomen gymnastiekzaal Stationsweg 53 te kopen. Na verbouw wordt die in het najaar van 1992 in gebruik genomen.
- De Willibrordusschool (zie 1912, 1937) verhuist naar een nieuw gebouw aan de G.S. van Ruwiellaan. Het lege oude r.k.-schoolgebouw aan de Herenstraat is van 1961 tot 1976 tijdelijk postkantoor. In 1976 wordt het verkocht aan de Provinciaal Utrechtse Electriciteits Maatschappij (PUEM), die het laat slopen en op het terrein een kantoorgebouw neerzet. In 1975 kocht de PUEM al het woonhuis Straatweg 148, dat in 1912 was gebouwd als woning voor het hoofd van de r.k.-school in de Herenstraat. In 1991 verkoopt de PUEM haar hele gebouw aan de Videotheek Breukelen. Het gedeelte van het PUEM-gebouw, genummerd als Straatweg 148, wordt in 1992 verhuurd aan het Hoogheemraadschap Amstel en Vecht.
- 1962 De flats in het uitbreidingsplan Breukelen-Noord beginnen bewoond te worden.
- De Gemeente Breukelen stelt aan de Kanaaldijk-West een rioolwaterzuiveringsinstallatie in gebruik. In 1975 neemt de Provincie Utrecht deze over. Na de oprichting van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, in 1994, en de overdracht van het waterkwaliteitsbeheer door de provincie aan de waterschappen, is dat hoogheemraadschap eigenaar.
 - De winter 1962-1963 is zeer streng. Op 26 december 1962 is er een late, maar bijzonder romantische witte Kerst. Daarna sneeuwt het zes dagen achtereen. Op zondag 30 december moet in de kerk van Nieuwer Ter Aa zelfs een beroep worden gedaan op alle mannelijke inwoners om na afloop van de kerkdienst, voorzien van een schep te komen meehelpen om de verbindingen naar Oukoop en Portengen weer begaanbaar te maken, want er hadden zich sneeuwduinen gevormd van meer dan 2 meter hoog. Tot maart 1963 volgen vijf koudegolven elkaar op. Het sneeuwt 37 dagen in drie maanden.
- 1963 De Eduard van Beinum Stichting (in 1960 opgericht door de harpiste Phia Berghout en C.C.M. baronesse van Lynden) koopt de buitenplaats Queekhoven (Zandpad 41) van de Teerunie N.V. en bestemt het als permanent tehuis voor het Internationaal Toonkunstenars Centrum. De Gemeente Breukelen koopt het weiland en het eikenhakhoutbosje achter de tuin. Ten behoeve van de Stichting wordt achterin het terrein een houten gebouw gezet met een zaal voor het geven van concerten. Onder het inspirerende beheer van Phia Berghout (in 1974 gepensioneerd) begint een indrukwekkende muziekcultuur: er worden in een periode van 20 jaar op Queekhoven 36 internationale en 6 nationale cursussen gegeven en 93 donateursconcerten. Ongeveer 150 musici wonen langer dan 6 maanden op Queekhoven, ongeveer 350 voor kortere duur. In 1983 verkoopt de Stichting Queekhoven, daartoe genoopt door bezuinigingen van overheidswege, en komt er een eind aan het toonkunstenarscentrum; de oprichting van een actiegroep in Breukelen tot behoud ervan mag niet baten.
- Op 1 april 1963 wordt in Het State Wapen de Lawn Tennis Vereniging Breukelen opgericht. Al vóór de Tweede Wereldoorlog bestond in Breukelen een tennisclub, waarover tot dusver weinig informatie kon worden verzameld. De LTV Breukelen groeit uit tot de Breukelse sportvereniging met het grootste aantal leden.
 - De Hervormde Gemeente te Breukelen krijgt voor het eerst een vrouwelijke ouderling.
 - De ruilverkaveling Harmelen-Kockengen (1953) maakte in 1961 een betere waterbeheersing nodig in onder meer de polders Kockengen, Spengen en Teckop. In 1963 komt voor deze gebieden tezamen een elektrisch gemaal in gebruik aan de Spengense Meent. De voor het waterbeheer niet langer nodige windmolens van Kockengen en Spengen blijven behouden. Ze worden de eerste aankopen van de dit jaar opgerichte Stichting De Utrechtse Molens.
- 1964 Per 1 april houden de Gemeenten Ruwiel en Loenersloot op te bestaan en wordt hun grondgebied opgedeeld over de Gemeenten Breukelen, Loenen en Kockengen. Een deel van het positieve saldo van de opgeheven Gemeente Loenersloot wordt door de Gemeente Breukelen uitbetaald aan de Gemeente Loenen. De archieven van de beide opgeheven gemeenten worden integraal overgebracht naar Breukelen.
- Omdat in de nieuwbouwwijk Breukelen-Noord slechts ruimte is voor één kleuterschool en één lagere school van protestants-christelijke signatuur, richten de Vereniging tot Bevordering van Christelijk Schoolonderwijs op G.G. te Breukelen en de Vereniging Eene School met den Bijbel te Breukelen samen de Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs te Breukelen (VPCOB) op. Deze sticht de christelijke kleuterschool Het Kaarsje (Schepersweg 10a), die op 1 februari 1965 wordt geopend in een houten noodgebouw, en de Christelijk-Nationale School De Schepershof (Schepersweg 8a), die in 1967 van start gaat. Het Kaarsje krijgt in 1970 een nieuw, stenen gebouw achter De Schepershof en heet sindsdien De Kleuterhoek (zie verder 1985).
 - Breukelen krijgt ook een Rijks HBS, die in september met een paar klassen begint. Tijdens de eerste 15 jaar in haar bestaan is ze betrokken in enkele belangrijke onderwijsexperimenten. In het kader van een landelijke onderwijsvernieuwing (Mammoetwet) wordt deze school in 1968 de Rijks Scholen Gemeenschap (RSG) Brokdele voor HAVO en Atheneum.

- In 1981 wordt van het complex noodlokalen aan de Schepersweg verhuisd naar het huidige gebouw. Per 1 januari 1992 wordt het een gemeentelijke school, maar RSG blijft in de naam: Regionale Scholen Gemeenschap.
- Met de komst van enige tientallen Zuid-Molukse gezinnen naar Breukelen begint de plaatselijke Molukse gemeenschap. Het initiatief werd genomen door het Breukelse bedrijfsleven, dat meer arbeidskrachten nodig had. B&W van Breukelen namen het initiatief over omdat men Breukelen graag wil laten groeien in aantal huizen en inwoners.
- 1965 De Nederlands-Hervormd-Gereformeerde Evangelisatie (Pro Rege) komt tot stand en gaat godsdienstoefeningen houden apart van de rest van de Hervormde Gemeente te Breukelen. Dit is een tweede "evangelisatie", naast de al bestaande uit omstreeks 1934. Visitatoren-provinciaal proberen tot medio 1972 tevergeefs door gesprekken met de beide wijkkerkenraden en het Evangelisatiebestuur Pro Rege dit uiteengaan ongedaan te maken. In 1982 wijst Pro Rege "om des gewetenswil" een voorstel van de Hervormde kerkenraden af om binnen het Hervormde kerkverband de status van buitengewone wijkgemeente te krijgen.
- De gemeenteraad van Kockengen besluit tot de bouw van een vergroot gymnastieklokaal. Deze doet dienst als sporthal tot 1996, maar is dan al geruime tijd te klein en bouwkundig in slechte staat.
 - In Nieuwer Ter Aa wordt een voetbalvereniging opgericht. In het begin moet in Breukelen worden gespeeld omdat in Nieuwer Ter Aa geen veld aanwezig is dat aan de voorwaarden voldoet. Een door het gemeentebestuur beschikbaar gesteld stuk weiland dicht bij het dorp wordt daarna met vereende krachten snel als sportveld ingericht (zie verder 1970).
 - In Breukelen komt een Comité Dienstencentrum tot stand, op 23 augustus 1968 omgezet in de Stichting Dienstverlening Bejaarden, in december 1974 in de Stichting Bejaardenwerk en op 15 april 1985 in de Stichting Welzijn Ouderen Breukelen (SWOB).
 - De kunstschilder Cor van Oel (1899-1979), die in voorgaande jaren al regelmatig met zijn woonboot De Sonnevart in Kockengen te vinden was, vestigt zich voor de laatste fase van zijn leven in een woning aan de Van Schaardenburgweg in Kockengen.
- 1965-1970 Veel huizen in het gebied tussen de Danne en de Markt in het dorp Breukelen worden afgebroken, waaronder het Huys te Keyserrijck met bijgebouwen en de (in 1848 gebouwde) villa Buitendorp. Ze maken plaats voor een groot rijkskantorengedebouw aan de Dannestraat met postkantoor.
- 1965-1974 Langs het Tienhovens Kanaal wordt door het Plassenschap Loosdrecht e.o. aan de zuidelijke oever van de Vijfde Plas een ongeveer 800 meter lange recreatiestreek aangelegd.
- 1966 De bekende toneelster Elly van Stekelenburg vestigt zich met haar derde echtgenoot, de toneelspeler Hans Culeman, in Breukelen, in de villa De Zwaluw, Straatweg 184. Zij toont een grote belangstelling voor het dorpsleven en blijft hier wonen tot haar overlijden in 1984 (zie verder aldaar).
- 1967 Nabij de Prinses Christinaschool (zie 1925) wordt aan de Heycoplaan in Breukelen een openbare kleuterschool gebouwd, De Woelwatertjes.
- Het verzorgingshuis Overdorp in Kockengen wordt per 1 april in gebruik genomen en op 1 juli officieel geopend. In 1990 ondergaat het een ingrijpende renovatie. Het biedt nu een verscheidenheid aan diensten voor ouderen (zie ook 1979).

Het huis Buitendorp, gezien vanuit de ingang van Boom en Bosch. Dit in 1969 afgebroken herenhuis stond op de plaats van het huidige postkantoor.

- De Stichting Muziekonderwijs Breukelen wordt opgericht, op initiatief van Phia Berghout (zie 1963) en mw. Backer. Deze begint een muziekschool in Queekhoven, maar door de snelle groei wordt al snel verhuisd naar de oude Tekenschool aan de Straatweg. Als die in 1977 wordt afgebroken, trekt men in de oude hoofdonderwijzerswoning van de School met de Bijbel aan de Straatweg. Daar groeit de muziekschool uit tot 360 leerlingen. In 1981 verhuist ze naar het zomerhuis van de voormalige boerderij De Poel.
- 1968 De drie protestants-christelijke schoolverenigingen in Breukelen smelten samen in één: de VPCOB (zie 1964). Deze blijft bestaan tot 31 december 1997 (zie verder aldaar).
- De centrale kerkenraad van de Hervormde Gemeente te Breukelen besluit op zondagen ook een kerkdienst voor Breukelen-Noord te houden in de school De Schepershof. In september 1980 besluit de Hervormde Kerkenraad-Noord in principe voor alle diensten terug te keren naar de dorpskerk, waar voortaan twee zondagochtendiensten zullen worden gehouden.
- De Gemeente Breukelen komt met het bestemmingsplan Centrum 1968. Dat voorziet in de sloop van alle bebouwing tussen Herenstraat, Nieuwstraat, Kerkstraat, Straatweg en Brugstraat (voorheen Achterstraat), inbegrepen het vroegere gemeentehuis (zie 1860, 1925), en aanleg van de Kerkbrink (een voor Breukelen oneigenlijke naam), alsmede (door krot-opruiming) in de aanleg van een grote parkeerruimte ten zuiden van de r.k.-kerk. De oude opstallen in het Kerkbrinkgebied worden na 1970 door het gemeentebestuur opgekocht en verwijderd. Niet alles wat in het plan staat, wordt uitgevoerd, zoals een verbreding en recht-trekking van de Straatweg waarvoor ook Het State Wapen had moeten worden gesloopt.
- De gemeenteraad van Kockengen stelt het plan Landelijk Gebied 1968 vast. In 1969 wordt begonnen met de verwerving van grond voor de woningbouwplannen Groenlust en de Dreef. In 1970 begint de woningbouw in Groenlust. De weg de Dreef wordt in 1972 in uitvoering genomen en in hetzelfde jaar nog voor het verkeer opengesteld.
- Op 2 december wordt het Recreatieschap Noord-West Utrecht opgericht, waarin onder meer de Gemeenten Breukelen en Kockengen deelnemen.
- 1969 Op 7 januari wordt de Vogelvereniging Exkapa in Breukelen opgericht door liefhebbers van *EX*otische vogels, *KAN*aries en *PAR*kieten.
- In 1965 bericht de Stichting voor de Lichamelijke Opvoeding in Kockengen (zie 1960) dat het zwembad in de Molenvliet over 3 jaar gesloten moet worden wegens ondeugdelijkheid van het water. De Molenvliet, uitmondend in de Bijleveld, is in feite, net als de Heicop, open water. Dit leidt tot de bouw van een nieuw zwembad met kleuterbassin op het sportterrein, dat op 17 mei 1969 officieel in gebruik genomen wordt (zie verder 1970 en 1995).
- Hoewel al in 1964 een plan tot nieuwbouw voor de beide kleuterscholen in Kockengen (zie 1958) vaste vorm kreeg, kan, ondanks een urgentieverklaring, door de overspannen situatie op de arbeidsmarkt pas in februari 1968 de aanbesteding plaatsvinden. Op 20 september

Schaatsen op de Vijfde Plas bij café-eethuis De Toekomst, Breukelerveen, winter 1937-1938.

- 1968 wordt de eerste steen gelegd en op 29 augustus 1969 is de opening van de beide kleuterscholen *De eerste stap*, gelegen achter de school aan de Kerkweg (zie verder 1999).
- 1970 Op 1 april gaat het oude Hoogheemraadschap van Zeeburg en Diemerdijk (zie 1440) op in het Hoogheemraadschap Amstelland.
- Centraal gelegen in de nieuwbouwwijk Breukelen-Noord wordt winkelcentrum De Passage geopend. Ze krijgt een eigen winkeliersvereniging. Al in 1979 acht men een flinke opknappingsbeurt nodig, maar die wordt pas 10 jaar later (na een wisseling van eigenaar) uitgevoerd.
 - Het gesloten zijn op zondagen van het nieuwe zwembad De Koet in Kockengen leidt tot kraakacties.
 - In Breukelen wordt door de op 14 april opgerichte Stichting Kinderspeelzalen Breukelen e.o. op 12 oktober een algemene peuterspeelzaal geopend in het houten voormalige gebouw van de christelijke kleuterschool Het Kaarsje (zie 1964). Op 9 februari 1977 begint nieuwbouw te Griftenstein, het eerste gebouw in Nederland dat vanaf het begin en onder architectuur als peuterspeelzaal wordt ontworpen en ingericht. Dit gebouw, Het Kwettermestje, komt op 29 augustus in gebruik en wordt op 5 september feestelijk geopend.
 - Overleg in Nieuwer Ter Aa leidt tot een bundeling van sportieve en recreatieve krachten in de omnivereniging NITA (naam gevormd door de beginletters van *Nieuwer Ter Aa*). Onder meer doen mee het Oranjecomité (gevormd in 1945), het comité Jeugdbelangen (1958, later Jeugdzaken geheten, gericht op activiteiten voor de dorpsjeugd), de voetbalclub (zie 1965), gymnasten, volleyballers, tafeltennissers en toneel-enthousiasten. In 1975 bouwt men het verenigingsgebouw 't Draaipunt, dat in 1994 grootscheeps wordt verbouwd.
 - Op 29 oktober legt ds. A.J. Mulder de eerste steen voor een nieuw gebouw van de lagere school, de School met den Bijbel (zie 1907), in Nieuwer Ter Aa. Op 19 april 1971 wordt dat door de Breukelse burgemeester Bijleveld feestelijk geopend. Het oude schoolgebouw was eigendom van de schoolvereniging, maar stond op grond die in erfpacht was verkregen van de Hervormde Gemeente van Nieuwer Ter Aa. Laatstgenoemde heeft behoefte aan een kerkelijk centrum en koopt het leeggekomen pand, dat daarna de naam Het Anker krijgt.
- 1971 In Kockengen wordt de Stichting Peuterspeelzaal 't Krieltje opgericht, die nog in ditzelfde jaar de peuterspeelzaal 't Krieltje tot stand brengt.
- Er wordt een visserij-afpraak gemaakt voor de plassen in het gebied van Breukeleveen: de paling is voor de broodvisser, de schubvis voor de sportvisser.
 - De Lionsclub Overholland wordt opgericht; zij krijgt op 12 maart haar zgn. Charter uit handen van de gouverneur van Lions International.
 - Aan de Vrijheidslaan te Breukelen opent een tweede openbare lagere school, De Sleutel, haar deuren. Ernaast staat de openbare kleuterschool 't Sleuteltje. (Zie verder 1984.)
 - In het clubhuis van de tennisvereniging wordt de Bridgeclub Breukelen opgericht, die speelt in hotel-restaurant De Molen nabij het station tot de brand in 1982. Na 2 jaar sportcentrum Brooklyn komt men terecht in De Kampioen te Nieuwersluis, dat in februari 1994 wordt vervuild voor het Parochiehuis te Breukelen.
 - Op 29 oktober begint in Kockengen de levering van aardgas met het ontsteken van een vlam op het Kerkplein.
- 1972 Tijdens een weekend samen uit in februari ontstaat bij een aantal jongeren het idee een zanggroep op te richten. Ze noemen die Jesus' Joy. In juli vragen zij Greetje Buitelaar-Volmer hun dirigente te worden. Zij blijft dat tot 3 november 1999. De groep verleent vooral medewerking aan kerkdiensten, maar verzorgt ook podiumoptredens.
- Er wordt begonnen met de aanleg van de provinciale weg T27 (thans N 401).
 - Oprichting van de bedrijvenorganisatie die thans de Vereniging Ondernemers Breukelen Maarssen & Omstreken (VOBMO) heet.
 - Met de benoeming van mr. J.D. van Ketwich Verschuur tot burgemeester van Breukelen wordt voor de eerste keer in Nederland een lid van de politieke partij Democraten 66 (D66) burgemeester. In 1979 vertrekt hij als burgemeester naar Wageningen.
- 1973 De Stichting Bijzonder Algemeen Onderwijs Kockengen wordt opgericht, ten dele uit onvrede dat in Kockengen geen openbare school bestaat (zie 1934). Deze Stichting opent in 1975 de school 't Kockenest, een Jenaplanschool. In 1983 komt er een kleuterafdeling bij.
- De Commissie Bejaarden Vaartochten Breukelen wordt opgericht en organiseert sindsdien ieder jaar een dagvaartocht voor 50-plussers.
- 1974 In Breukelen gaat het cursusproject Samen Werken in Breukelen (SWIB) van start, met een uitgebreid programma voor en door eigen ingezetenen. In februari 1975 worden de eerste cursussen gegeven. In het eerste seizoen nemen al zo'n 500 cursisten deel.
- 1975 Het overdekte zwembad 't Kikkerfort te Breukelen wordt geopend (zie ook 1988). De naam Kikkerfort is ontleend aan de bijnaam van het (vroegere) woonwijkje Bouwlust nabij de Galgerwaardse brug.

- Oprichting van de Toerclub Breukelen, organisator van fietstoertochten.
- Op 30 juni vindt in Kockengen de aanbesteding plaats van de centrale riolering, de bouw van het persgemaal en de aanleg van de afvoerleiding naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie in Breukelen.
- Opening van 't Heycop te Breukelen en het daaraan verbonden Dienstencentrum voor ouderen het Heycopcentrum. De predikanten van de Gereformeerde kerk en de Hervormde Gemeente houden vanaf 17 oktober wekelijks op vrijdag een korte dienst in het Heycopcentrum. Veel bewoners van 't Heycop zijn lichamelijk niet meer zo goed in staat de zondagse kerkdiensten elders in het dorp bij te wonen.
- In Kockengen wordt de kleine luidklok uit 1767 in de toren van de dorpskerk geëlektrificeerd en aangesloten op een precisiesignaal.
- Een ophaalbrug over de Heicop te Kockengen, die in de plaats is gekomen van een vaste brug, wordt op 6 november in gebruik genomen.
- 1976 In het verbouwde pand van het voormalige café Marktzicht, met kaaswaag ("de waag van Schuurman"), opent de AMRO-bank een Breukelse vestiging.
- 1978 Het wijkgebouw Wilhelminastraat 45 wordt op 4 januari officieel losgemaakt van het Groene Kruis en overgedragen aan de nieuwe Stichting Wijkgebouw Breukelen. In 1994-95 wordt het ingrijpend gerenoveerd.
- Op 26 juni starten drie dames in Nieuwer Ter Aa een speelzaal voor peuters. Dat wordt het begin van de peuterspeelzaal De Rakkers.
- De Breukelse advocate mr. E.A. Haars wordt staatssecretaris van justitie. Zij blijft dat 4 jaar. Daarvoor was zij onder meer 5 jaar raadslid in Breukelen, 27 jaar lid van Provinciale Staten van Utrecht, 2 jaar lid van Gedeputeerde Staten en 5½ jaar lid van de Tweede Kamer. Daarna is zij van 10 februari 1983 tot 1 januari 1989 nog burgemeester van Kockengen. Op 3 juni 1997 is zij overleden.
- Op 31 augustus stelt de gemeenteraad van Kockengen f 465 000,- beschikbaar voor de verplaatsing van het tennispark, vanwege voorgenomen woningbouw in Welgelegen II. Om dezelfde reden moet de korfbalvereniging ESDO verhuizen naar het nog slechts gedeeltelijk gerealiseerde sportcomplex ten zuiden van de Kerkweg.
- In het najaar krijgt de muziektent in het park van Boom en Bosch een flinke opknapbeurt.
- 1979 Nieuw-Nijenrode (studentenhuisvesting) wordt officieel geopend door Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.
- Opening van het verzorgingshuis De Aa te Breukelen. In 1994 komt dit onder één bestuur en één directeur met Overdorp (zie 1967) in Kockengen.
- Restauratie van de Pieterskerk, de oude Breukelse dorpskerk. Het Bätzorgel uit 1787 krijgt eveneens een gedegen opknapbeurt. In 1999 moet het kerkgebouw al weer in restauratie.
- In augustus begint in Kockengen de aanleg van het polderreservaat. Dat moet groeiplaatsen bieden voor plantensoorten die oorspronkelijk in het veenweidegebied voorkomen en mensen de gelegenheid bieden van deze vegetatievormen kennis te nemen door middel van een natuurpad en wandelmogelijkheden. Thans geniet dit reservaat Europese erkenning.
- In de loop van de 20ste eeuw wordt het fraaie dorp Kockengen verschillende keren uitgekozen als locatie voor het opnemen van een Nederlandse speelfilm. In dit jaar is dat de film *Laat de dokter maar schuiven*, naar een boek van Toon Kortooms.
- 1980 Wegens teruglopende leerlingenaantallen besluit de VPCOB (zie 1964, 1968) tot samenvoeging van de School met de Bijbel en de Pro Rege School. Na veel heen en weer gepraat over de huisvesting betrekken de twee samen in 1984 het verbouwde pand van de School met de Bijbel. De naam van de fusieschool wordt De Bijenschans.
- Ten dienste van oudere alleenstaanden komt de Welfare/Telefooncirkel van het Rode Kruis in Breukelen tot stand.
- 1981 In maart gaat de dagverzorging voor ouderen De Twijg van start. In april 1994 wordt deze overgedragen aan het verzorgingshuis De Aa.
- Het oude gebouw van het spoorwegstation Breukelen wordt afgebroken. Het bescheiden nieuwe stationsgebouwtje is dan al klaar. Het N.S.-goederenstation in Breukelen wordt opgeheven en de goederenlijn opgebroken. Op 10 november 1980 werd het personenstation een P+R (parkeer en rijd) station (het derde in de provincie Utrecht en het tiende in Nederland).
- Opening van het gebouw van de muziekschool (zie 1967) en heropening (na herstelwerkzaamheden wegens een zware brand) van de openbare bibliotheek en leeszaal te Breukelen.
- In Breukelen komt een plaatselijke Raad van Kerken tot stand.
- 1982 Kockengen krijgt een openbare bibliotheek die eerst wordt gehuisvest in het voorhuis van een verbouwde boerderij aan de Drie Stammenweg (de voormalige stal wordt raad- en trouwzaal). Vanaf 1996 zit de bibliotheek in een gebouw bij de nieuwe sporthal aan de

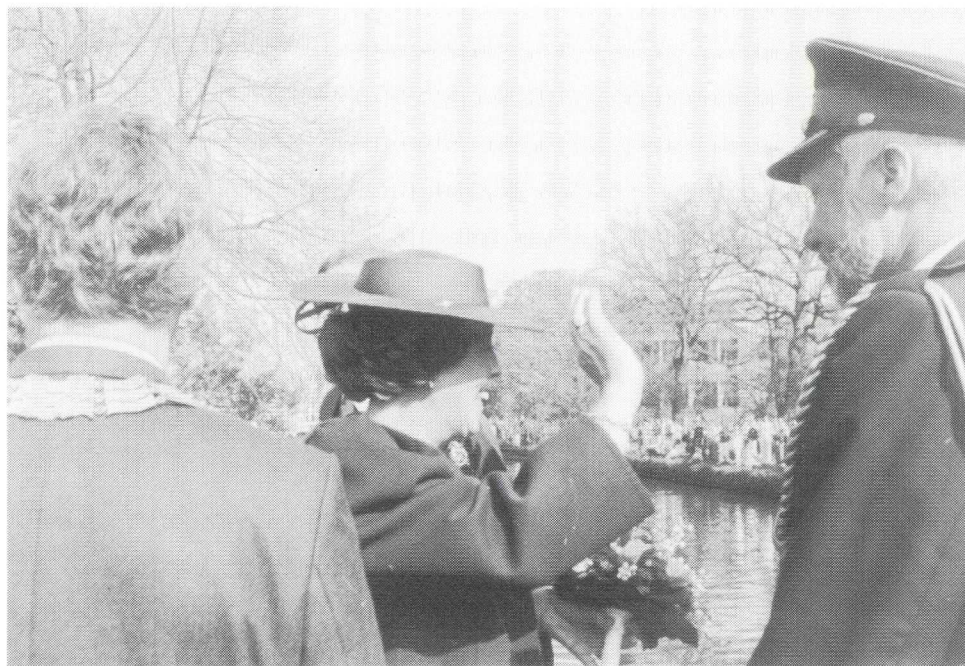
Sportweg.

- Gemeentewerken Breukelen, politie, de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde, de directeur Natuur en Jeugd Den Haag en de werkgroep Jeugd en Natuur Breukelen richten in september gezamenlijk de Stichting Comite Jeugd en Natuur Breukelen op. Doel is het bevorderen van de kennis van en de liefde voor de natuur bij de schooljeugd.
- Door verkoop wordt de r.k.-pastorie Vroeglust opnieuw een particulier woonhuis. De voornaamste reden tot verkoop is voor het parochiebestuur dat de pastorie te groot, te bewerkelijk en te duur geworden was. Als nieuwe huisvesting voor de pastoor wordt in 1982 de woning Straatweg 180 aangekocht. In 1989 komt onverwacht vlak bij de Johannes de Doperkerk het vrij nieuwe woonhuis Herenstraat 19 te koop, dat sindsdien als pastorie dient.
- Hotel-restaurant De Molen, van Joop van den Broek, nabij het station, brandt volledig af.
- Het instituut Nijenrode krijgt de status van hogeschool. Men wil ook de Breukelse bevolking in de vreugde laten delen. De poffertjeskraam van Van der Steen, die ter plaatse aanwezig is, krijgt opdracht alle Breukelaars die langs komen op poffertjes te tracteren. Het aantal studenten neemt tussen 1982 en 1991 (zie aldaar) toe tot omstreeks 650. Op 1 september 1986 wordt Nijenrode - Hogeschool voor Bedrijfskunde een universiteit.
- Aan het eind van het jaar komt de recreatiestroom in Breukelen-Noord gereed.
- 1983 Het Vrouwencafé in Breukelen, 5 jaar lang maandelijks gehouden in de recreatiezaal van 't Heycopcentrum, heeft op 2 juni zijn laatste avond, wegens gebrek aan actieve leden.
- De Vereniging Winkelcentrum Breukelen organiseert op zaterdag 18 juni de eerste Breukelse jaarmarkt nieuwe stijl.
- Thea van Rijnsoever uit Breukelen wordt op 25 juni in Geulle (Limburg) Nederlands kampioen wielrennen op de weg voor dames.
- De Woningbouwvereniging Breukelen koopt het voormalige klooster bij de Johannes de Doperkerk en gaat over tot sloop. In 1984 begint op dat terrein de bouw van het appartementengebouw Kloosterhof, met 32 kleine wooneenheden. Deze worden in 1984 door de nieuwe bewoners betrokken.
- Op 20 augustus gaat in de verbouwde garage van de familie Rozeboom aan het Domineeslaantje een Wereldwinkel open, voor voorlichting en verkoop van Derde-Wereld producten. In de jaren 1960 was Breukelen de eerste gemeente in Nederland waar een Wereldwinkel werd geopend, maar die hield het niet lang vol.
- De Christelijke Gymnastiekvereniging Vitesse splitst zich op 19 december af van de omni-vereniging CSV Vitesse. Per 1 januari 1991 krijgt deze gymnastiek- en turnvereniging de naam Sportvereniging VIRTO.
- 1984 De Knotgroep Breukelen gaat van start met vrijwilligerswerk in het landschapsonderhoud.
- De Gemeente Breukelen schaft een blauwe toga met opgeborduurd gemeentewapen aan, zodat de ambtenaar van de burgerlijke stand huwelijken voortaan in officieel tenue kan voltrekken.

Oprichtingsvergadering van de Historische Kring Breukelen. Burgemeester H. van Zwieten is aan het woord. Achter de tafel de bestuursleden M.B. van Leeuwen - van Rossum du Chattel, A.A. Manten, W. Aerns, H. Polderman en B. Barelds. Op de rug gezien, links van de kathedra, E.B.J. Postma die later ook een verhaal vertelde.

- In plaats van water uit de Vecht, dat steeds erger vervuild is geraakt, wordt voortaan bij lage waterstand water uit het Amsterdam-Rijnkanaal in de Loosdrechtse plassen ingelaten, dat bovendien eerst wordt gedefosfateerd. Dit verbetert de waterkwaliteit in de plassen.
- In de Herenstraat te Breukelen wordt - teken des tijds - een videotheek gevestigd.
- Fusie van de Breukelse openbare lagere scholen, de Prinses Christinaschool (zie 1925) en De Sleutel (zie 1971). De nieuwe naam wordt De Regenboog. Deze fusieschool wordt gehuisvest in het gebouw aan de Heycoplaan; het gebouw van De Sleutel wordt afgebroken. De openbare kleuterschool 't Sleuteltje gaat op in De Woelwatertjes.
- De actrice Elly van Stekelenburg (zie 1966) laat bij haar overlijden het Elly van Stekelenburg Fonds na, waaruit de schoolkinderen in Breukelen, Nieuwer Ter Aa en Kockengen op haar verjaardag, 28 juni, op een ijsje worden getraceerd.
- Het ingrijpend gerestaureerde Breukelse gemeentehuis Boom en Bosch wordt officieel heropend door de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, mr. drs. L.C. Brinkman.
- 1985 Vanaf deze zomer organiseert de Stichting Concerten Pieterskerk ieder zomerseizoen een aantal muzikale evenementen in de Breukelse dorpskerk.
- Bij de landelijk doorgevoerde samenvoeging van kleuter- en lagere scholen vormen de openbare lagere school De Regenboog (1984) en de openbare kleuterschool De Woelwatertjes (1967) samen de openbare basisschool De Regenboog (zie verder 1987), gaan De Kleuterhoek en de C.N.S. De Schepershof samen tot de C.N.S. De Schepershoek, en gaat De Bijenkorf op in de C.N.S. De Bijenschans. (Zie ook 1987.)
- De Stichting Vrienden van De Aa wordt in het leven geroepen om de bewoners van het verzorgingshuis De Aa van tijd tot tijd iets extra's te kunnen bieden.
- Sloop van het Hervormde wijkcentrum Salvatori aan de Straatwegzijde van het Kerkplein.
- 1986 Na ruim 15 maanden van voorbereiding wordt op 23 april tijdens een zeer druk bezochte openbare bijeenkomst in de raadszaal van het Breukelse gemeentehuis Boom en Bosch de Historische Kring Breukelen opgericht.
- In deze rusteloze tijd wordt zelfs de recreatie dynamischer. Hanny Plugge richt in Breukelen de jazzgymnastiekvereniging Terpsichore op (genoemd naar de oud-Griekse godin van de danskunst), die ook aan aerobics doet. Ook gaat dit jaar de fietscrossbaan Breukelen open.
- De Provincie Utrecht stelt f 1,3 miljoen beschikbaar voor de ongeveer f 2 miljoen kostende aanleg van een nieuwe verbindingsweg van het noorden van de Scheendijk naar het Zandpad. Deze Proostdijweg komt in 1987 in gebruik.
- Met de oplevering van het riool in het Scheendijkgebied wordt de aanleg van riolering rond de Loosdrechtse Plassen voltooid, waarmee 16 jaar eerder werd begonnen.

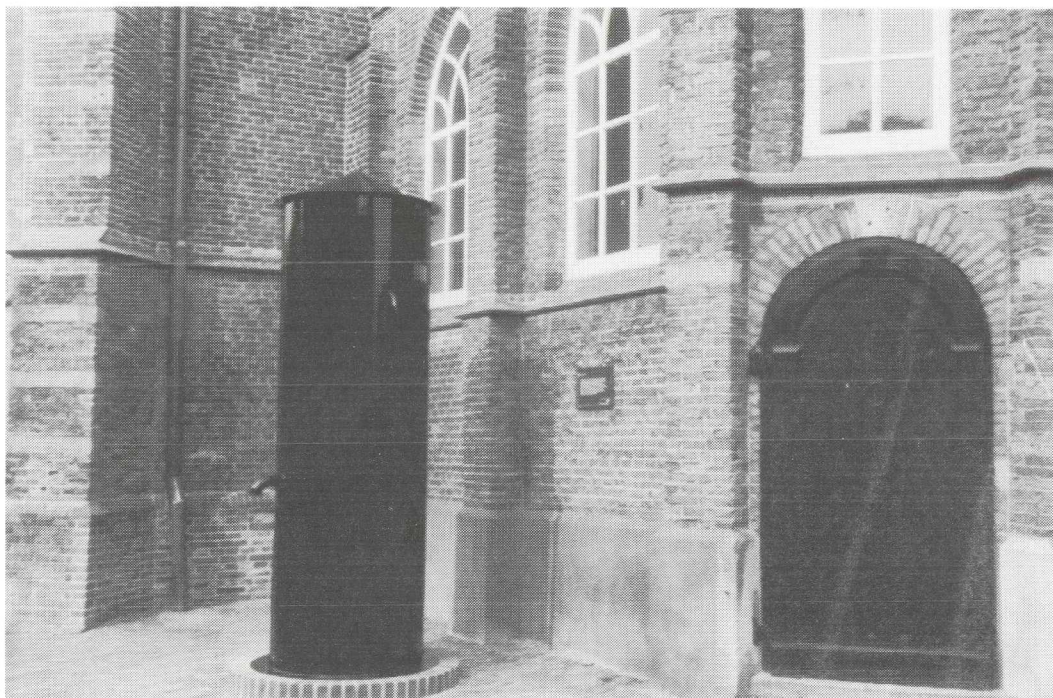

H.M. Koningin Beatrix aan de Breukelse Vechoever, tijdens Koninginnedag, 30 april 1987. Rechts haar adjudant, links, op de rug gezien, burgemeester Van Zwieten. Op de achtergrond Gunterstein. (Foto J.H. Schweppe.)

- 1987 H.M. Koningin Beatrix en haar gezin vieren op 30 april een deel van het Koninginnedagfeest mee in Breukelen. In 1983 was zij al in Nieuwer Ter Aa en Breukelen in het kader van een werkbezoek aan het westelijk weidegebied.
- Het gebouw van De Regenboog (zie 1985) wordt verbouwd tot een geïntegreerde basisschool. Het door de voormalige kleuterschool De Woelwatertjes verlaten gebouw wordt vanaf 1988 enige tijd gebruikt voor sociaal-culturele activiteiten, als jongerenhonk en door de GGD West-Utrecht. In 1998 wordt het verkocht aan de Apotheek Breukelen.
 - De naam De Bijenkorf (zie 1985) komt in Breukelen terug, als ze door de daartoe opgerichte Stichting Christelijke Peuterspeelzaal De Bijenkorf wordt gegeven aan een peuterspeelzaal die bij De Bijenschans tot stand komt.
 - In Breukelen wordt begonnen met de woningbouw in het uitbreidingsplan Broekland en met de bouw van woningen boven de brandweergarage aan de Brouwerij. In 1988 raken de eerste woningen in Broekland bewoond.
 - Opnieuw trekt het fraaie aanzien van het dorp Kockengen de aandacht van een filmproducent. Deze zomer wordt daar de film *Ei* van de regisseur D. Daniël opgenomen. Een aantal ingezetenen van Kockengen speelt een figurantenrol. Ook worden veel scènes binnen gefilmd in huiskamers en keukens van dorpingen.
- 1988 Op nieuwjaarsdag brandt het zwembad 't Kikkerfort (1975) af. Al snel wordt de conclusie getrokken dat Breukelen niet meer zonder een overdekt zwembad kan. Op 5 september besluit de gemeenteraad definitief tot herbouw. In september 1990 wordt een gemoderniseerd Kikkerfort (met peuterbad, recreatiebad en les- en wedstrijdbad, alsmede diverse speelelementen), annex gymzalen en een multifunctionele ruimte geopend.
- Op 2 maart is de gala-opening van het Oriental Palace Hotel dat, in de stijl van het keizerlijk paleis in Peking, is gebouwd ten westen van station Breukelen. Na heel korte tijd gaat het failliet. Bij de openbare verkoping op 29 juli 1988 wordt het gekocht door het Van der Valk concern, dat het heropent als Motel Breukelen (later hernoemd tot Hotel Breukelen).
 - De automatisering rukt op, ook in het openbare leven. De Openbare Bibliotheek te Breukelen wordt geautomatiseerd en aangesloten op de computer van de Provinciale Bibliotheek Centrale in IJsselstein, die ook verbonden is met de universiteitsbibliotheek en de stadsbibliotheek te Utrecht. Dat versnelt het verkrijgen van boeken van elders. De bibliotheek in Kockengen krijgt een jaar later zo'n aansluiting.
 - Het fraai gerestaureerde pand van Het State Wapen wordt heropend. Het heeft ook een nieuwe eigenaar, die daarvoor in Breukelen-Noord 12 jaar Bistro l'Escargot exploiteerde. Helaas vervangt hij de eeuwenoude naam Het State Wapen (die nog herinnert aan het vroegere Breukelen-Statengerecht, zie 1581) door deze meegebrachte naam.
 - Grond voor woningbouw in Breukelen wordt schaars. In november geeft het gemeentebestuur een bouwvergunning af voor tien woningen op het terreintje tussen de watertoren en de Linnaeusdreef.
- 1989 Per 1 januari gaan de Gemeenten Breukelen en Kockengen samen in een nieuwe Gemeente Breukelen, die het wapen en de vlag van de oude Gemeente Breukelen blijft voeren.
- De algemene ledenvergadering van de Historische Kring Breukelen neemt in het huishoudelijk reglement van de HKB een bepaling op dat er een vaste Commissie Jaarlijkse Herdenking L.C. Dudok de Wit moet zijn. Deze zorgt er onder meer voor dat ieder jaar op de vrijdag voorafgaande aan de Dudok de Wit Wandelmars (op de eerste zaterdag in oktober) een korte Dudok de Wit herdenking wordt gehouden en laat het in 1991 in het park van Boom en Bosch onthulde bronzen beeld van Dudok de Wit maken (zie ook 1905).
 - Bij de ingang van het RABO-bankgebouw in Breukelen wordt een beeld van W.G. van der Hulst geplaatst, dat herinnert aan de bewoners van de 17de-18de eeuwse Vechtbuitens.
 - Op 3 juni opent Richard van Asdonck in Breukelen zijn eerste sportschool, voorzien van een sauna, een fitnessruimte en een aerobiczaal. Sportbeoefening stelt steeds hogere eisen.
 - Zeven "inleunwoningen" (twee kamers plus aparte keuken) bij het verzorgingshuis Overdorp in Kockengen (zie 1967) worden in gebruik genomen. Ze zijn bestemd voor bejaarde mensen die nog zelfstandig kunnen wonen, maar wel af en toe hulp nodig hebben; in dat laatste geval kunnen zij gebruik maken van de faciliteiten van Overdorp.
 - Op zaterdag 15 juli wordt de eerste Kockengense jaarmarkt gehouden.
 - De Stichting de Roerdomp wordt opgericht, met als doelstelling het verwerven van het beheer of de eigendom van waardevolle kleine landschapselementen in Kockengen. In 1992 wordt een 1600 m² groot natuurgebied langs de ir. Enschedeweg, ten zuiden van het recreatieterrein Zwaan, gekocht. Een aantal jaren later krijgt de Stichting van Staatsbosbeheer het Armenland van Ruwiel in Portengen-Noord in beheer, waar, na een grondige onderhoudsbeurt van het gebied, in 1998 een langs de rand aangelegde wandelroute wordt opengesteld.
 - De gemeenteraad neemt een voorbereidingsbesluit om het kantorenpark (sinds 1992 be-

- drijvenpark) Breukelerwaard (tussen spoorweg en snelweg A2) te realiseren. Het bestemmingsplan wordt door de gemeenteraad vastgesteld in 1994. In 1998 vestigt zich daar het eerste bedrijf, in 1999 volgt een tweede bedrijfspan.
- Het steeds drukker wordende verkeer bezorgt kwetsbare verkeersdeelnemers, zoals schooljeugd, steeds meer problemen. Nieuwe fietspaden worden aangelegd. Op 4 december opent de provinciale gedeputeerde D. Kok het rijwielpad Portengen-Gieltjesdorp (van "De Bom" tot tegenover de brug aan de Kerkweg).
- 1990 Het onderwijs ziet zich genoodzaakt tot schaalvergroting. De Christelijke School voor MAVO, de Christelijke Streekschool voor Lager Beroepsonderwijs LHNO Niftarlake en de Christelijke Lagere Agrarische School gaan samen in de Christelijke Scholengemeenschap Broeckland voor MAVO en VBO. In 1999 wordt het Broeckland College voor voorbereidend middelbaar beroeps onderwijs.
- In Breukelen wordt voor het eerst een avondvierdaagse gehouden. De traditie van de jaarlijkse Dudok de Wit wandelmars maakte dat het vierdaagselopen hier pas met veel vertraging voet aan de grond kreeg.
 - De kruisverenigingen in Breukelen gaan op in de Stichting Kruiswerk Noord-West Utrecht.
 - Het voormalige gemeentehuis in Kockengen, aan het Kerkplein, wordt voor f 486 500,- verkocht aan een particuliere onderneming.
 - In het najaar wordt een gelegenheidskoor gevormd om in de kerstweek Christmas Carols te zingen in de Pieterskerk. In september 1991 wordt dat het Kamerkoor Breukelen.
- 1991 De Open School Breukelen, Stimulans Maarssen en Basis Educatie Vleuten-De Meern fuseren per 1 januari tot de School voor Volwassenen Stimulans. In 1997 gaat deze deel uitmaken van het Regionaal Opleidingscentrum Utrecht.
- Oprichting van de Stichting Kinderopvang Breukelen en Loenen. Het Breukelse kinderdagverblijf Olleke Bolleke gaat open voor kinderen in de leeftijd van 6 weken tot 4 jaar. Een belangrijke stap op emancipatiegebied.
 - De Minister van Onderwijs koopt de jaarlijkse rijkssubsidie voor de Bachelor of Business Administration opleiding op Nijenrode af met een eenmalige startsubsidie voor een Nijenrode-nieuwe stijl. De basisopleiding wordt geleidelijk afgeschaft; voortaan kan alleen een tweede-fase studie voor de graad van International Master of Business Administration worden gevolgd. Protesten van studenten (actiecomité "Nijenrode blijft!"), oud-studenten, bedrijfsleven, Breukelse gemeenteraad en anderen zijn tevergeefs, mede omdat het bevoegd gezag op Nijenrode geen alternatieven wil onderzoeken.
 - In oktober richten zes man de Duikclub Kockengen op. In september 1994 wordt de duikvereniging Rescue Divers Breukelen gevormd; deze komt voort uit een vriendenclubje dat al enige tijd onder de naam Rescue Divers Breukelen-Mijdrecht aan duiksport deed.
- 1992 Bij het Heycopcentrum in Breukelen worden jeu de boulesbanen in gebruik genomen. In het midden van de jaren 1980 kon op dinsdagmiddagen dit spel al gespeeld worden bij het clubgebouw van de IJclub Breukelen op de recreatiestrook in Breukelen-Noord.
- De Stichting tot Behoud van het Voetveer ijvert voor het voortbestaan van de pont over het Amsterdam-Rijnkanaal.
- 1993 Op 18 maart gaan drie bedrijven in de sociale werkvoorziening, waaronder De Vechtstreek in Breukelen, samen verder onder de naam PAUW (Passende Arbeid Utrecht West).
- De Buitenschoolse Opvang in Breukelen gaat op 4 oktober van start voor kinderen van 4 - 12 jaar.
 - Vergunning wordt verleend voor de bouw van het recreatie-appartementencomplex Port Brocleda aan de Scheendijk. De bouw begint in 1994, de oplevering is in 1995.
- 1994 Café De Olifant (zie ook 1898, 1956) wordt per 1 januari partycentrum De Nieuwe Olifant.
- In Broeckland wordt een door Gerard Höweler in opdracht van de Gemeente Breukelen gemaakt kunstwerk onthuld. Voorafgaande aan de opdracht heeft de bevolking zich over een aantal ontwerpen, van verschillende kunstenaars, kunnen uitspreken.
 - Het Zorgcentrum Weidegebied Utrecht-West (van de Dokter Willem de Jong Stichting) opent op 26 augustus aan de Waterleliestraat in Kockengen een nieuwgebouwde woonvoorziening voor twaalf mensen met een verstandelijke handicap.
 - Oprichting, op 18 oktober, van de Stichting Platform Gehandicapten Breukelen, die de belangen gaat behartigen van mensen met een handicap en degenen die zeer direct betrokken zijn bij de zorg voor een gehandicapte (bijv. ouders, verzorgers).
 - In het park van Boom en Bosch te Breukelen vindt in en rond de muziektent in september voor het eerst Parkpodium plaats. Dit is een vanuit de burgerij opgezette reeks van zondagmiddagevenementen, met nadruk op muziek en zang. Initiatiefnemers zijn Guus de Boer, Dik van 't Hof, Harry van der Klaauw en Peter Ritmeester. In de volgende jaren zijn de uitvoeringen op alle zondagmiddagen gedurende de drie zomermaanden.

- 1995 In reactie op het voornemen van de Gemeente Breukelen om het zwembad De Koet in Kockengen te sluiten, slaagt een burgerinitiatief er in dit bad ook na 1 januari 1996 te laten voortbestaan.
- 1996 Kockengen krijgt de beschikking over een nieuwe sporthal, met daarbij een nieuw gebouw voor de openbare bibliotheek.
- In maart wordt de Vereniging Veteranen Breukelen opgericht; ze wil een ontmoetingsplaats zijn voor (oorlogs-)veteranen die in het bezit zijn van een officiële veteranenpas.
 - Een groot aantal organisaties en overheden presenteert gezamenlijk het Restauratieplan de Vecht, met het doel de rivier in haar oude luister te herstellen.
- 1997 Overlijden (23 januari) van Christiaan van Elk ("Ome Chris"), die met eenvoudige middelen en activiteiten (zoals rommelmarkten) zeer veel werk heeft gedaan ten bate van de kinderen in het dorp en de minder bedeelde jeugd in binnen- en buitenland. In 1996 ontving hij de erepenning in zilver van de Gemeente Breukelen.
- De Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs te Breukelen (VPCOB, zie 1968) gaat op in de nieuwe Vereniging voor Protestants Christelijk Primair Onderwijs Vecht en Venen, samen met verwante verenigingen in Loenen aan de Vecht en Mijdrecht. In 1999 breidt die vereniging zich nog verder uit.
 - De Gemeenten Loenen, Ronde Venen, Abcoude, Breukelen, Maarssen en Maartensdijk stichten het streekarchivariaat Vecht en Venen, dat vooralsnog decentraal gehuisvest blijft.
 - Aan de zuidoostkant van de Pieterskerk te Breukelen plaatst de Historische Kring Breukelen een replica van een oude dorpspomp.

Replica van een dorpspomp, gebaseerd op authentieke gegevens, door de HKB geplaatst nabij de dorpskerk, waar vroeger zo'n pomp stond. De onthulling was op 20 september 1997.

- 1997-1998 In Nieuwer Ter Aa worden op de plaats waar eerder een gemeentehuis en brandweerkazerne stonden in opdracht van de Stichting Oud Ruwiel seniorenwoningen en een rouwen trouwcentrum gebouwd. De sociale activiteiten die in "Het Anker" plaatsvonden, worden ook daarheen verplaatst.
- De pakhuizen aan de Brouwerij in Breukelen, ooit brouwerij De Vijfhoek, worden verbouwd tot woningen, waarbij de gevels zo veel mogelijk in de oude staat moeten blijven.
- 1998 Het brandspuithuisje op het Breukelse Kerkplein wordt zorgvuldig afgebroken om plaats te maken voor een nieuw N.H.-gemeentecentrum (zie 1999). Dank zij de Stichting Behoud Brandspuithuisje (waarin ook de Historische Kring Breukelen participeert) kan het in 1999, wat meer naar het oosten, zo veel mogelijk met de oude materialen maar fraai opgeknapt,

- worden teruggeplaatst. Op 29 oktober 1999 wordt het heropend; er vestigt zich een galerie in. Begonnen wordt met een ingrijpende restauratie van de Johannes de Doperkerk te Breukelen (zie 1885), die enkele jaren zal duren.
- Het eerste elftal van de Voetbalvereniging Nijenrodes promoveert naar de hoofdklasse, de hoogste afdeling in de landelijke amateurvoetbalcompetitie. In 1999 degradeert het team echter al weer naar de eerste klasse.
- De ontwikkeling van samenhangende plannen voor het hele centrumgebied van het dorp Breukelen, waarover al jaren wordt gesproken, komt in een stroomversnelling. Gemeentebestuur en burgerij onderkennen dat in de laatste tientallen jaren de historische kwaliteit in de verdrukking is geraakt door economische groei, schaalvergroting van de bebouwing, nieuwe bouwvormen, toegenomen autogebruik, enz. In de beleidsnota *Een historie met perspectief* worden de uitgangspunten voor een herontwikkeling van het centrumgebied geformuleerd. Een cultuurhistorische effectrapportage (CHER) wordt opgesteld, met uitgebreide medewerking van historische en monumentenverenigingen. In 1999 komt een beeldkwaliteitsplan uitgebreid in discussie, alsmede een verkeerscirculatieplan en een ontwerp voor een herzien bestemmingsplan.
- 1999 • De oude uitspanning Galgerwaard, kort ten noordwesten van het viaduct "het muizengaatje", wordt alvast gesloopt, in verband met de komende verdubbeling van de Rijksweg A2. Op 6 februari 1999 wordt het nieuwe Hervormde gemeentecentrum op het Kerkplein in gebruik genomen. Het krijgt de naam Bonifatiushuis. Het vroegere Salvatori (zie 1932, 1985) heeft eindelijk een opvolger.
- Op 8 februari 1999 wordt in Kockengen de eerste paal geslagen voor een huisvesting van de onderbouw (het vroegere kleuteronderwijs) van de protestants-christelijke basisschool-De Wegwijzer onder één dak met de bovenbouw (vroegere lagere school).
- De minister van milieu en de staatssecretaris van natuurbeheer ondertekenen op 17 februari met 25 instanties (provincies, gemeenten, waterschappen, agrarische organisaties, enz.) het convenant De Venen, waarmee na ruim 8 jaar van overleg en onderhandelen een herstructurering begint van het gebied tussen de Vinkeveense en Nieuwkoopse Plassen (met de A2 en spoorlijn Breukelen-Woerden als oost- en zuidgrens), teneinde landbouw, natuur en recreatie in een beter evenwicht met elkaar te brengen. In het voorjaar sluiten de landbouworganisatie G.L.T.O., de Gemeente Breukelen en zes andere organisaties het convenant nieuwe landschapselementen; dit betreft de aanleg van nieuwe natuur- en landschapselementen in de Gemeente Breukelen buiten de ecologische hoofdstructuur. De deelname, in beide gevallen, van zowel de overheid als de agrarische wereld getuigt van een zich in brede lijn voltrekkende heroriëntatie.
- De Historische Kring Breukelen tracht een dreigende verplaatsing van de Kortrijkse molen naar de oever van de aan te leggen Haarrijnse Plas in het verstedelijkingsgebied Leidse Rijn te voorkomen.
- De bijna twee eeuwen oude behangselschilderingen in de rooms-katholieke pastorie te Kockengen (zie 1852) worden deskundig gerestaureerd.
- Op 2 oktober brengt de borough president (deelraadburgemeester) van Brooklyn (USA) met vier anderen een bezoek aan Breukelen.
- In oktober wordt de Rozenvilla (Straatweg 132) gesloopt, een markant pand, in 1874 gebouwd in opdracht van Herman Daniël Willink van Collen (Gunterstein). De naam kreeg het van de Breukelse bevolking vanwege de eertijds befaamde rozentuin rond het huis.
- De driesprong Straatweg-Brugoprit wordt vervangen door een grote rotonde.
- *Algemeen beeld aan het eind van de jaren 1900: Het ruimtelijke beeld wordt thans gedomineerd door auto's, dagelijkse files, in elkaar overvloeiende bebouwing, volle spitsuurtreinen en een overal voelbare sturing uit vooral economische motieven. De mensen hebben meer vrij besteedbare tijd, een beter opleidingsniveau en een aanmerkelijk hogere welvaart dan een eeuw geleden, maar het kerkelijk meeleven is teruggelopen.*

Hartelijk dank aan hen die hebben meegeholpen aan het verzamelen, selecteren en vooral het kritisch controleren van gegevens, in het bijzonder Marjo van Dijk-Witjas, Henk van Es, G.F.W. Herngreen, Amanda Manten, Huub Manten-Werker, P. Sondij en Henk van Walderveen. Voor de uiteindelijke keuze en de teksten is alleen de samensteller verantwoordelijk. Hij ontvangt graag aanvullingen en constructieve op- en aanmerkingen.

Mededelingen van het bestuur

Bezoek aan belangwekkende opgraving nabij de Vechtoever, zaterdagochtend 18 december 1999

In het kader van het Restauratieplan voor de Vecht is de Dienst Waterbeheer en Riolering van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht bezig de Vecht natuurvriendelijker te maken. Een van de projecten betreft het weiland van de heer Teun Mur achter Beekoever. Tijdens de werkzaamheden werden oude fundamenten en muurresten blootgelegd, die alles te maken hebben met het verleden van dit terrein als deel van de buitenplaatsen Boom en Bosch en Vreedenoord. De heer Mur nodigt de leden van de HKB uit om op 18 december 1999 het terrein te komen bekijken (parkeren op de Markt).

Deze excursie begint om 10.30 uur in het souterrain van het gemeentehuis Boom en Bosch (trap af naast rechterbuitengevel). Daar spreekt de gastheer een welkomstwoord en geeft Henk van Es een historische toelichting. Daarna wandelen we (tot ca. 12 uur) over de oude 's-Heerenwagenweg naar het heringerichte weiland. Neem laarzen of ander waterdicht schoeisel mee (en een paraplu); als het niet vriest, is het terrein erg drassig.

Wekelijkse werkbijeenkomst op dinsdagavond vanaf 19.30

Tussen Kerstmis en Nieuwjaarsdag wordt het vaste patroon van de wekelijkse HKB-werkavonden in het souterrain van Boom en Bosch als gebruikelijk onderbroken. Op 28 december kunt u er dus niet terecht. De werkvond op 4 januari 2000 gaat alleen door als de nieuwjaarsbijeenkomst van de Gemeente Breukelen niet op die datum valt. Daarna bent u gedurende de rest van het eerste halfjaar 2000 weer iedere dinsdagavond welkom voor historische vragen of activiteiten. U kunt daar ook onze routebeschrijving van een fietstocht door het westelijk weidegebied, onze tijdschriften, prentbriefkaarten, boeken, enz. kopen. Aanmelden als lid kan daar ook!

Voor aankondiging: HKB-voorjaarsvergadering op 5 april 2000

Noteert u alvast dat de voorjaars-ledenvergadering 2000 plaats zal vinden op woensdag 5 april, 19.30 uur, in het Parochiehuis te Breukelen. Deze begint, als gebruikelijk, met een korte huishoudelijke vergadering (goedkeuring jaarverslagen, bestuursverkiezing e.d.). Daarna volgt een voordracht door ons mede-HKB-lid de heer A.J.A.M. Lisman over de buitenplaats Vreedenoord bij Nieuwersluis. 250 jaar geleden, op 30 juni 1749, werd de eerste steen van dat buitenhuis gelegd. Ook is het dit jaar precies 25 jaar geleden dat de huidige eigenaar op deze buitenplaats kwam. Zowel de bouwgeschiedenis en de tuinaanleg als de bewoners zullen worden besproken.

Periodiek aftreden van HKB-bestuursleden

In de huishoudelijke vergadering aan het begin van

de voorjaarsbijeenkomst 2000 zijn de bestuursleden B. Barelds, J.G. Bokma en H.J. van Es reglementair aan de beurt van aftreden. Alle drie aftredenden zijn opnieuw verkiesbaar en worden door het bestuur met genoeg gekandideerd. Voor deze bestuursposten kunnen de leden tegenkandidaten stellen. Volgens de Statuten moeten dan ten minste tien Kringleden in een door alle tien ondertekend schrijven aan het HKB-bestuur (p/a Mw. C. van Diggelen-Lindhoud) een bestuurskandidaat voordragen. Daarbij moet een verklaring van de kandidaat worden gevoegd dat hij of zij met de voordracht instemt. Een bestuurstermijn duurt drie jaar.

Verdere plannen van de HKB voor 2000

In mei zal een excursie worden gemaakt naar een van de buitenplaatsen aan de Vecht (wacht met aanmelden tot nadere mededelingen in het volgende tijdschriftnummer). In het najaar hopen we een excursie in Kockengen te kunnen aanbieden. Ook in 2000 zal de HKB met een kraam aanwezig zijn op de jaarmarkten in Breukelen en Kockengen (wie wil ons daarbij een paar uur assisteren?). Voor Open Monumentendag (zaterdag 9 september) is de historische rondwandeling door het dorp Breukelen weer op de agenda gezet. In een najaarsvergadering zal de heer E.A.J. van der Wal uit Maarssen spreken over de Kerkelijke Reformatie in de Vechtstreek. Omdat het in 2000 weer een lustrumjaar is in de herdenking van de bevrijding in 1945, zal het tweede nummer van ons tijdschrift een themanummer zijn over de beide wereldoorlogen (meer auteurs welkom!). In de komende tijdschriftafleveringen zullen we meer over een en ander melden. Blijf ons activiteitenaanbod in deze rubriek dus nauwlettend volgen.

Onze Kring passeerde weer een mijlpaal

Tijdens de jaarmarkt in Kockengen op 21 augustus 1999 kon de HKB 17 nieuwe leden noteren, een record voor alle jaarmarkten waaraan onze Historische Kring meedeed. Daarbij bevond zich het 800ste betalende lid; dat was mevrouw Ineke Griffioen uit Kockengen. Op 1 september gingen we met een kleine delegatie bij haar op bezoek om haar feestelijk in ons midden te verwelkomen. Daar was extra reden voor. Bij de jaarwisseling 1988-1989, toen de oude Gemeenten Breukelen en Kockengen opgingen in een nieuwe Gemeente Breukelen, had de Historische Kring Breukelen 400 betalende leden, waarvan er 5 in Kockengen woonden. Ruim 10 jaar later, in 1999, passeerde de Kring de mijlpaal van 800 betalende leden en die 800ste woont in Kockengen. Op 1 september stond de teller op 813 betalende leden (we zeggen dat op die manier, omdat de HKB ook 15 ruillidmaatschappen heeft en 14 betaalde abonnementen op ons tijdschrift, waardoor de totale achterban toen in feite 842 namen omvatte). Van de 813 leden woonden er

135 in het gebied van de vroegere Gemeente Kockengen. Dat is 27 maal zoveel als 10 jaar geleden. Kockengen was voor onze vereniging een groeikern!

Daar hebben we als Kring wel zo het een en ander voor gedaan. Vanaf 1989 bevatte elke aflevering van het Tijdschrift Historische Kring Breukelen minstens één artikel over een Kockengens onderwerp. In diverse artikelen met een wat algemene strekking werd ook Kockengense informatie verwerkt. Bijna ieder jaar hadden we wel een lezingavond, film of andere activiteit in Kockengen. En elk jaar stonden we met een kraam op de jaarmarkt van Kockengen. Zo deden wij recht aan de statutair vastgelegde doelstelling, die zegt dat de Kring zich richt op het *gehele gebied* van de Gemeente Breukelen.

Toch doet Kockengen nog niet op gelijk niveau mee in onze vereniging. In de kern Breukelen met omgeving bereiken we ongeveer 20% van de bevolking (de vele niet-leden van de Kring die ons tijdschrift geregeld lenen van anderen niet meegerekend!). In Nieuwer Ter Aa en omgeving is dat ruim 16% en in Kockengen en omgeving thans ongeveer 12,5%. Om Kockengen in de ledenlijst op een naar verhouding gelijk niveau te krijgen met Breukelen, zou, gelet op de bevolkingsaantallen, het aantal betalende leden hier nog ruim 60 hoger moeten worden. Dat zou op termijn overigens best eens kunnen gaan lukken! Waar we meer mee zitten, is dat er maar zo weinig mensen uit Kockengen *actief* meedoen in het werk van onze Historische Kring. Het zou fijn zijn wanneer dat er wat meer zouden worden. Juist de insiders uit een bepaald deelgebied kunnen ons werk verlevendigen, vergemakkelijken en de kwaliteit ervan verhogen.

Het 800ste betalende HKB-lid, mw. Ineke Griffioen, krijgt bloemen en een boek. Links mw. Bep van Schaik-van Kooten, HKB-bestuurslid uit Kockengen. Rechts HKB-voorzitter Arie A. Manten (foto H. van Walderveen).

Beeldkwaliteitsplan Centrum Breukelen

De Gemeente Breukelen heeft in september een herziene versie gepresenteerd van het Beeldkwaliteitsplan Centrum Breukelen. Diverse elementen van het door ons ingebrachte commentaar (zie het vorige tijdschriftnummer, blz. 151 - 152) zijn daarin verwerkt, maar echt gelukkig zijn we niet. Bepaalde trekken van stedelijk denken zijn verdwenen, maar onze vrees voor "majeure bebouwing" nabij het noordwestelijke einde van de Herenstraat is niet geweken en over een eventuele reconstructie van de grotendeels nog aanwezige boerderij De Eendracht wordt gezweven. Het woord *kwaliteitszone* is vervangen door *deelgebied*, wat minder de indruk wekt van meer of minder belangrijk, maar onze belangrijkste wens, de nadruk vooral te leggen op de kwaliteit van het Centrum als geheel en de indeling in deelgebieden daaraan sterk ondergeschikt maken, is niet overgenomen. Ook zijn de deelgebieden I en III (vroeger kwaliteitszones A en C) niet samengevoegd; wel heeft men de regels voor deelgebied III wat aangepast. De term *eigentijds bouwen* is op verschillende plaatsen geschrapt, maar komt hier en daar nog wel voor; er is meer nadruk gelegd op *traditioneel en passend bij de bestaande situatie*. De tekst over de goothoogte is overal belangrijk gewijzigd; verhoging ten opzichte van de bestaande toestand zal alleen op speciaal aangewezen plekken mogelijk zijn. De bouwlagen bij Albert Heijn zijn aangepast. Het verwarrende gebruik van de term Koekenbuurt (in een andere definitie dan vroeger) is verdwenen; gekozen is voor de nieuwe term Dannebuurt. De oude winkelpanden aan de Straatweg tegenover het Kerkplein en de oude pastorie worden wel belangrijk gevonden, maar echte duidelijkheid over de toekomst van de bebouwing aldaar wordt nog niet verschaft. De suggestie te bouwen op het Tinus de Witplantsoen is gelukkig geschrapt. Over de rol van de gemeentelijke monumentencommissie in de verdere uitwerking van de Centrumplannen wordt nog steeds niets gezegd. Verschillende gesignaleerde onjuistheden of onvolkomenheden zijn verbeterd. Er is iets bereikt, maar het is zaak waakzaam te blijven.

Kort verslag van de HKB-najaarsledenbijeenkomst op 15 september 1999

In de ledenavond op woensdag 15 september in het Parochiehuis te Breukelen vertelde Arie A. Manten op veler verzoek nogmaals over de Stichtse Burgeroorlog, waaronder onze omgeving zozeer te lijden heeft gehad en waarin diverse edellieden uit onze buurt een belangrijke rol speelden. De achtergrond werd gevormd door de twisten tussen de Hoeken (vooral landadel die zijn oude rechten verdedigde) en de Kabeljauwen (met veel aanhang onder de opkomende burgerij, die rust, welvaart en daarom een sterk centraal gezag verkoos) en de machtspolitiek van de Bourgondische hertogen, die door huwelijkspolitiek, aankopen en veroveringen hun rijk voortdurend probeerden te vergroten. Het Sticht Utrecht kwam binnen hun bereik toen in 1455 de Utrechtse bisschops-

zetel vacant kwam en Filips de Goede van Bourgondië, geheel tegen de voorkeur van het Stichtse Kapittel-Generaal in, zijn bastaardzoon David van Bourgondië door de paus tot bisschop benoemd wist te krijgen. Lange tijd waren de Utrechtse bisschoppen Hoeksgezind geweest, maar de Bourgondiërs stonden aan de Kabeljauwse kant. Dat leidde bij herhaling tot grote spanningen. In 1480 kwamen de tegenstanders van de bisschop, onder leiding van Jan van Montfoort, in openlijk verzet. Op 7 augustus 1481 nam hij de macht in de stad Utrecht over, ging hij proberen het hele gewest Utrecht onder zijn gezag te brengen en kwam het zodoende tot een echte burgeroorlog. Veel krijgshandelingen volgden. Verscheidene dorpen kregen zwaar te lijden, waaronder Kockengen, Breukelen en Loenen. Diverse kastelen werden belegerd, geplunderd en verwoest; daaronder Den Ham, Nijenrode (tweemaal), Ruwiel, Harmelen en De Haar. Frederick VI Uten Hamme, maarschalk van de bisschop en heer van Den Ham, Portengen(-Zuideinde) en Laag-Nieuwkoop, werd op Nijenrode gevangen genomen en in de stad Utrecht in het openbaar onthoofd. Een dramatisch dieptepunt was de bloedige slag bij Westbroek op 26 december 1481. Uiteindelijk zegevierde de Bourgondische macht onder aanvoering van Maximiliaan van Habsburg, echtgenoot van Maria de Rijke van Bourgondië en namens haar regent over Holland en Zeeland.

Excursie naar Westbroek op 18 september

Omdat er een relatie ligt tussen de Stichtse Burgeroorlog, waarover op 15 september werd gesproken, en de dorpskerk van Westbroek, was er op de zaterdag daarna een HKB-excursie naar die kerk, waar we een deskundige uitleg kregen bij wat daar te zien is. Speciale aandacht ging uit naar de prachtige muurschilderingen (enkele jaren geleden grondig gerestaureerd). Op de achtergrond van het fresco met de drie levenden en de drie doden is de stad Utrecht te zien, met onder andere de Domtoren en het spitse torentje van de Jacobikerkerk (parochiekerk van de Westbroekers toen het dorp nog geen zelfstandige parochie was). Bijzonder is ook de ongewone afbeelding van Sint-Brigida, daar rechts onder, met aan haar voeten een os en een ezel en op haar arm een kind; het is daardoor een combinatie van Brigida als de beschermster van de agrariërs en hoofdelementen uit het kerstverhaal. Een duidelijk gedenkteken aan de rampzalige Tweede Kerstdag 1481.

Kort verslag van de ledenbijeenkomst in Nieuwer Ter Aa op 10 november 1999

Op woensdag 10 november werd een zeer interessante, maar slechts door 30 personen bezochte, HKB-avond gehouden in het (nieuwe) gebouw Het Anker te Nieuwer Ter Aa. De onderwerpen waren het werk op een lijnbaan en in een eendekooi. Aan het begin van de bijeenkomst werd uitgelegd dat de oude beroepen van lijndraaier en kooiker vroeger ook in ons gebied voorkwamen.

De eendekooi van Breukeleveen, ten oosten van de

Breukeleveense of Stille Plas nabij het Tienhovens Kanaal, is er in verkleinde vorm nog. De eendekooi die vroeger in Otterspoorbroek lag (tegenover de boerderij van Rietveld, Kortrijk 26) is lang geleden verdwenen; het vroegere eendekooiterrein wordt nu doorsneden door de spoorlijn Breukelen - Harmelen - Woerden, waarvoor in 1868 het benodigde land werd aangekocht. De aanwezigheid van een lijnbaan in Otterspoorbroek, in de 17de eeuw, blijkt uit een onderpand dat touwhandelaar Pieter Sweren van Cleef en zijn vrouw Trijntje van der Laak op 3 december 1687 gaven bij het opnemen van een hypotheek. Dat onderpand bestond uit hun nieuw gebouwde huis aan de Wagenweg te Breukelen ten zuiden van de Danne, alsmede twee morgen weiland en boomgaard met een schuur en een *lijnbaan*, gelegen tussen de Broekdijk en de Middewelering in Otterspoorbroek.

De heer Evert Boeve uit Ankeveen, vermaard fotograaf en filmer, vertoonde daarna twee prachtige eigen kleurenfilms. De eerste, getiteld "Aan de Lijn", ging over een boer in Huizen die jaarlijks in september volgens oude tradities ook het beroep van lijndraaier of touwslager uitoefende. Hij maakte in de laatste periode van zijn lijndraaierij vooral dubbel gedraaide waslijnen, waarin het wasgoed kon worden vastgeklemd zonder wasknijpers te gebruiken. De tweede, langere film "Achter de Schermen" ging over de gang van zaken in een eendekooi, waarin eeuwenlang met behulp van lok-eenden en een kooikershondje wilde eenden en ander waterwild werd gevangen. Bij beide films, die ook veel achtergrondinformatie boden, gaf de heer Boeve tevens een boeiende mondelinge toelichting.

In Breukelen behouden van de Kortrijkse molen

De inspanningen van de HKB om de Kortrijkse molen, gelegen nabij het station, voor Breukelen te behouden (zie dit tijdschrift, jrg. 1999, nr. 3, blz. 97 - 101) blijken zeer brede weerklank te vinden onder de Breukelse bevolking. Bovendien heeft het college van B&W van Breukelen zich achter onze actie geplaatst. Uit een brief namens het college, d.d. 25 augustus, citeren we: "Wij zijn met u van mening dat de Kortrijkse Molen niet moet worden verplaatst en wij zullen alles in het werk stellen om een verplaatsing te voorkomen. Wij zien ideeën c.q. initiatieven voor het verbeteren van de omgeving van de molen in overleg met de eigenaren van Hotel Breukelen en de molen, gaarne tegemoet." De directie van Hotel Breukelen liet mondeling en via het Utrechts Nieuwsblad weten dat zij bereid is de dicht bij de molen staande opvallende toegangspoort tot het hotelterrein te verwijderen als een harde garantie geboden wordt dat de molen daarna permanent blijft waar ze nu staat. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan een van de grote ergernissen bij de Stichting De Utrechtse Molens, die eigenaar is van de molen. In ons vorige tijdschriftnummer is al aangegeven dat wat betreft de bomen in de omgeving van de molen Rijkswaterstaat verbeteringen in de molen-biotop zal aanbrengen zodra de op- en afritten van de A2 aan de

nieuwe situatie zijn aangepast.

Minder bemoedigend was de brief d.d. 17 september 1999 die wij van de Stichting De Utrechtse Molens ontvingen. Daarin staat: "Wij hebben begrip voor het door u naar voren gebrachte standpunt dat een molen - indien mogelijk - op zijn historische plek gehandhaafd zou moeten worden. Echter, allereerst gezien vanuit het oogpunt van molenbehoud dat bij ons prevaleert, maar ook gezien de ontwikkelingen die reeds hebben plaatsgevonden en de daaruit voortvloeiende verplichtingen, zijn wij niet van plan om op de ingeslagen weg terug te komen."

Op woensdagavond 6 oktober wijdde Radio M een programma van een uur aan het al of niet verplaatsen van de Kortrijkse molen. Wethouder Kolfshoten bevestigde daarin duidelijk dat het Breukelse gemeentebestuur geen medewerking zal geven aan verplaatsing. De Stichting De Utrechtse Molens bleef bij haar voornemen de molen over te brengen naar de te realiseren parkomgeving bij de in de komende jaren te graven Haarrijnse Plas. Ze vreest voor een nog sterkere inkapseling in bebouwing op de huidige standplaats, doordat de hoogste panden in het industriepark Breukelerwaard helaas relatief dicht bij de molen zijn geprojecteerd. Zou daar nog wat aan te schuiven zijn? Lage gebouwen geven de vrijwillige molenaar, mw. Suzanne Veen, minder zorgen, temeer omdat de wind zelden pal uit het noorden waait. Wethouder Schuurman van Vleuten-De Meern toonde zich niet ontvankelijk voor de door de HKB aangedragen suggestie om aan de Haarrijnse Plas een nieuwe molen te bouwen (Nederland beschikt over voortreffelijke molenbouwers). "Als we een prachtige oude molen kunnen krijgen, denken we niet over een nieuwe", bleef zijn standpunt. Hopelijk komt er wat beweging in het front als de Stichting De Utrechtse Molens zich nog eens degelijk buigt over de kosten van verplaatsing van de Kortrijkse molen, die volgens de HKB met ongeveer f 500 000,- plus BTW veel en veel te laag geraamd zijn. Op de beoogde plek aan de Haarrijn is geen molenfundament aanwezig; alleen al de aanlegkosten daarvan worden door de Kring op omstreeks 4 ton geschat. Van dit radioprogramma is een bandopname gemaakt.

De weerstand bij de HKB tegen het verplaatsen van de molen werd er nog groter op, toen in oktober bekend werd dat de Gemeente Vleuten-De Meern de exploitatie van het totale recreatiegebied aan de Haarrijnse Plas heeft gegund aan een Brabantse commerciële ondernemer, onder de voorwaarde dat de Gemeente daaraan blijvend geen enkele gulden zal hoeven bij te dragen.

Gedenkteken voor vrede, vrijheid en democratie

Jaar in jaar uit worden we er bij bepaald dat het werken aan vrede en vrijheid in een democratische samenleving een nooit eindigende strijd is, die herhaaldelijk ook mensenlevens vergt. De Tweede Wereldoorlog was daarin een culminatie, maar helaas geen eindstation.

Binnen de Gemeente Breukelen verdienen in dit verband ongeveer 23 mensen die in deze fundamentele strijd

gefallen zijn, door ons in ere te worden gehouden. In de publieke praktijk gebeurt dat eigenlijk slechts met één persoon in Breukelen en één in Kockengen. Dat bedroeft velen, waaronder - maar zeker niet alleen - nabestaanden van de overige slachtoffers. Er is dus alle reden om meer te doen dan thans het geval is.

Het is zinvol daarbij aan te sluiten bij de ontwikkeling die het Nationaal Comité 4 en 5 mei en de jaarlijkse 4 mei-herdenking hebben doorgemaakt. Zij richten zich al lang niet meer op 1940 - 1945, maar op 1940 - heden. Ook gevallen in bijvoorbeeld vredesmissies van de Verenigde Naties dienen herdacht te worden.

Op zeer veel plaatsen in ons land wordt aan deze erzaak uitdrukking gegeven in een gedenkteken. In het gebied van de huidige Gemeente Breukelen zijn we vooral op dit punt achtergebleven. Ten onrechte.

De Historische Kring Breukelen en de Vereniging Veteranen Breukelen werken daarom al geruime tijd gezamenlijk aan een plan voor een op een centrale plaats in de woongemeenschap zichtbaar, driedimensionaal bezinningspunt in de kern Breukelen en een daarbij aansluitende muurplaquette in Kockengen. Nadrukkelijk willen we daarbij opmerken dat het onze wens is om aan te vullen en te ondersteunen wat er binnen onze Gemeente al gebeurt en dat niet te willen vervangen. Het thema is belangrijk genoeg om die extra aandacht te krijgen.

Een in Breukelen wonende zeer bekwame kunstenaar is bereid ons hierbij te helpen. We kunnen het echter als particulier initiatief niet alleen af. Daarom hebben we ook de medewerking van het gemeentebestuur ingeroepen. Op maandagavond 18 oktober kregen we gelegenheid het plan te bespreken met de functionele raadscommissie Welzijn en Onderwijs c.a. De HKB-voorzitter lichtte het namens de initiatiefnemers toe. Veel sympathisanten gaven door hun aanwezigheid op de publieke tribune uitdrukking aan hun steun voor het plan; de heer Quarles van Ufford ondersteunde Mantens verhaal door uit praktijkervaringen aan te geven hoe op een evenwichtige wijze zinvol met verschillende herdenkingspunten binnen één gemeenschap kan worden omgegaan. Op één na waren de raadsleden (alle fracties waren vertegenwoordigd) gematigd tot zeer positief over het project.

Brandspuithuis te Breukelen heropend

Op vrijdagmiddag 29 oktober is onder grote belangstelling het in oude luister herbouwde brandspuithuis op het Kerkplein heropend, dat wegens de bouw van het Bonifatiushuis moest worden verplaatst. Uitwendig ziet het er weer bijna net zo uit als in zijn beste dagen van weleer; zoveel mogelijk is gebruik gemaakt van de oude materialen. Inwendig is het aangepast aan de nieuwe bestemming: een galerie die de naam "Brandwacht" heeft gekregen. Voor het behoud van dit karakteristieke pand past een woord van grote dank aan de Stichting Behoud Brandspuithuisje Breukelen (waarin de HKB was vertegenwoordigd door bestuurslid J.G. Bokma) en alle anderen die hiertoe hebben bijgedragen.

Inhoudsopgave Jaargang 14

Redactioneel	3
De boerderij-herberg Galgerwaard (1)	
Henk J. van Es	4
Aanvullingen op eerder gepubliceerde artikelen	12
De stenen kamers Galgweert en Broekelreweert bij Breukelen	
Arie A. Manten en B.F. van Wallene	13
Elders gelezen: hoe de Breukelse ambachtsschool begon	21
Huib Prins (1866 - 1971), kluizenaar te Kockengen	
Wout Hoogendoorn	22
Tinus de Wit (1889 - 1970)	
Henk J. van Es	28, 92
Uit de archievenrijkdom van de Ridderlijke Deutsche Orde Balijs van Utrecht (2).	
Bezittingen van de Deutsche Orde in Vijfhoeven bij Kortrijk in de tijd na de Middeleeuwen	
Arie A. Manten	34, 93
Uit oude raadsnotulen (14). Breukelaars wilden in 1930 naar de radio luisteren	38, 76
Breukelen-Nijenrode 1865 - 1900: Vooruitgang in tegenstellingen	
A. Schuurman	39
Aan de vergetelheid ontrukkt (3). Dirk van Barneveld (1914 - 1944)	
Arie A. Manten	45
Mededelingen van het bestuur	47
Breukelen-Nijenrode 1865 - 1900: Vooruitgang in tegenstellingen (2)	
A. Schuurman	49
De muziektent in het park van Boom en Bosch	
Henk J. van Es en Arie A. Manten	59
Telefoonlijst van Breukelen uit 1939	
H. van Walderveen	63
De functie van de stenen kamers Galgweert en Broekelreweert bij Breukelen	
Arie A. Manten en B.F. van Wallene	67
De boerderij-herberg Galgerwaard (2)	
Henk J. van Es	77, 143
Vergunning verleend voor een brug over de Bijleveld in Kockengen, 1858	
B. Barelds	86
Uit de archievenrijkdom van de Ridderlijke Deutsche Orde Balijs van Utrecht (3).	
Gijsbert I van Ruwiel, de oudste ridderbroeder van het Deutsche Huis bij Utrecht waarvan we de naam nog weten	
Arie A. Manten	90
Polderarchieven van Spengen, Kockengen en Teckop geïnventariseerd	94
Mededelingen van het bestuur	95
Kortrijkse molen dreigt voor Breukelen verloren te gaan	
Arie A. Manten, Jaap Bokma, Henk J. van Es en Irma Gondrie	97
Uit oude raadsnotulen. 15. Het Gemeentepantsoen bij de Heicopperbrug, 1924	101
Kunst uit de koets. De vroegste foto's van Breukelen-St. Pieters, ca. 1852	
Mattie Boom	102

Streektaal uit Breukelen en omgeving	
Arie A. Manten	106
De vlag van de Gemeente Kockengen (1962 - 1988)	
Wout Hoogendoorn	112
De voormalige Gemeente Kockengen (1)	
B. Barelds	116
De begrafenis van Annigje Hannisje van Vliet, weduwe van Jan Boerefijn, Kockengen, 1815	
J.G. Bokma	123
Gedicht op de restauratie van de toren van de Breukelse dorpskerk, ca. 1875	
H. van Walderveen	124
Uit de archievenrijksdom van de Ridderlijke Duitse Orde Balijs van Utrecht (4).	
Leen van de Ridderhofstad Ruwiel in Ter Aa	
Arie A. Manten	125
Breukelen-Nijenrode 1865 - 1900: Vooruitgang in tegenstellingen (3)	
A. Schuurman	129
Het huis Groenzicht aan de Poeldijk (nu Marijkestraat 26) te Breukelen	
Henk J. van Es	135
De Vecht	
Frans Bastiaanse	143
Romeinse Rijk vreesde vrije Germanen	
Arie A. Manten	144
Bonifatius, Velsen en Breukelen	
Arie A. Manten	147
Mededelingen van het bestuur	150
<i>Themanummer</i>	
Breukelen en omgeving van 1000 tot 2000	
Arie A. Manten	153
Mededelingen van het bestuur	219

Zoekt u ideeën voor een typisch Breukels cadeau ?

(Prijzen vanaf 1 januari 2000)

Cadeau-lidmaatschap van de Historische Kring Breukelen

prijs per jaar: f 35,00 / € 16,00 (inbegrepen Tijdschrift en Archeologische Kroniek)

(wij doen er dan gratis een exemplaar bij van het themanummer *Hoe oud is Breukelen?*)

Oudere jaargangen van het Tijdschrift Historische Kring Breukelen

prijs per jaargang:	jaargang 1	f 8,00 / € 3,65 (zonder nummer 1)
	jaargang 2 - 3	f 12,00 / € 5,50
	jaargang 4 - 6	f 16,00 / € 7,30
	jaargang 7 - 9	f 20,00 / € 9,10
	jaargang 10 - 11	f 25,00 / € 11,40
	jaargang 12 - 14	f 32,50 / € 14,80

van de jaargangen 4, 8 en 10 is nog maar een heel klein aantal aanwezig.

Losse nummers uit de oudere jaargangen van het Tijdschrift Historische Kring Breukelen

prijs per nummer:	jaargang 1 - 3	f 3,50 / € 1,60
	jaargang 4 - 6	f 5,00 / € 2,30
	jaargang 7 - 9	f 6,00 / € 2,80
	jaargang 10 - 11	f 8,00 / € 3,65
	jaargang 12 - 14	f 10,00 / € 4,55 (HKB-leden), f 12,50 / € 5,70 (niet-leden)

niet meer los leverbaar: jrg. 1 nr. 1, jrg. 4 nr. 1, jrg. 8 nrs. 1 en 4, jrg. 10 nr. 2.

Boeken uit de Historische Reeks Breukelen :

Een veelzijdig en buitenissig heer

L.C. Dudok de Wit / Kees de Tippelaar / 1843 - 1913

door Arie A. Mantén en Ties Verkuil Sr

Prijs voor HKB-leden f 37,50 / € 17,00, voor niet-leden f 49,50 / € 22,50.

Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Breukelen

door H.J. van Es

Prijs voor HKB-leden f 37,50 / € 17,00, voor niet-leden f 49,50 / € 22,50.

“ Historisch Breukelen ” : mapje met zes prentbriefkaarten :

(Vegtvliet - Vecht en Dam - Het enige nog bestaande duifhuis in de Vechtstreek - Rozenvilla - beeld van Leonard Corneille Dudok de Wit (1843 - 1913), bijgenaamd Kees de Tippelaar, in het park van Boom en Bosch - poffertjeskraam van Van der Steen). Prijs f 6,00 / € 2,80 per mapje (losse kaarten f 1,25 / € 0,55 per stuk).

te verkrijgen bij Hr. H. van Walderveen, Van Couwenhovenstraat 15, Breukelen

of tijdens de wekelijkse werkvond van de HKB in het souterrain van Boom en Bosch
(dinsdagavond tussen 19.30 en 22.00 uur).

TIJDSCHRIFT HISTORISCHE KRING BREUKELLEN

Jaargang 14 - nummer 4

Themanummer

Breukelen en omgeving van 1000 tot 2000

Breukelen en omgeving van 1000 tot 2000 Arie A. Manten	153
Mededelingen van het bestuur	219
Inhoudsopgave jaargang 14	223

© 1999 Historische Kring Breukelen

Voor het eerst sinds de invoering van de bij ons gebruikelijke gregoriaanse tijdrekening verandert het eerste cijfer van een viercijferig jaartal. Allerlei signalen uit de samenleving geven aan dat we dat een heel bijzondere gebeurtenis vinden.

Daarom is het laatste nummer van onze laatste HKB-tijdschriftjaargang waarvan het cijfer met een 1 begint ook een bijzonder nummer.

In een bondige vorm geven we een geïllustreerd overzicht van wat er in de duizend jaren die een 1 als eerste cijfer hadden in Breukelen, Oukoop, Nieuwer Ter Aa, Kortrijk, Portengen, Laag-Nieuwkoop, Kockengen, Spengen en Breukeleveen is gebeurd. Er staat ongelooflijk veel in. Maar omdat een tijdschriftnummer zijn omvangsbeperking kent, is het wel representatief maar niet uitputtend. Gelukkig maar, want zo bleven we aan de goede kant in het spanningsveld tussen leesbaarheid en volledigheid.

In ongeveer 340 woorden wordt op de eerste bladzijde geschetst hoe het met Breukelen en omgeving was gesteld in het gevoelsmatig ineens zo ver achter ons liggende jaar 1000. Voor het vervolg zijn wel wat meer woorden nodig . . . Maar die hoeft u gelukkig niet allemaal in één keer te lezen. Dit is echt een publicatie om heel vaak op te pakken, er iedere keer op een andere manier in te snuffelen en telkens weer andere interessante feiten en onverwachte samenhangen te ontdekken.